

Emma Hällfors

**KIRJANPITOON LIITTYVÄT PETOKSET JA
YRITYSSKANDAALIT – NAISTEN MERKITYS
YLIMMÄSSÄ JOHDOSSA**
Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Emma Hällfors: Kirjanpitoon liittyvät petokset ja yritysskandaalit – Naisten merkitys ylimmässä johdossa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kauppatieteiden tutkinto-ohjelma; yrityksen laskentatoimi
Huhtikuu 2023

Johtoportaan naisten merkitystä tilinpäätöstietojen oikeellisuuden vahvistajana on pyritty viimeiset vuosikymmenet dokumentoimaan, jotta johtorakenteet saataisiin sukupuolimonimuotoisuuden takaavaan murrokseen. Monista löydetyistä positiivisista korrelaatioista huolimatta naisten vähäinen edustus yritysten ylimmässä johdossa säilyy yrityssektorin haasteena. Samalla liikemaailman globalisaatio ja uudenlaiset työskentelytavat tuovat petosriskit yhdeksi yritysten suurimmista ongelmista, eikä tilanne riskien tunnistamisesta ja pitkäjänteisestä tutkimuksesta huolimatta näytä parantuvan – paljastuneet kirjanpitoskandaalit ovat heikentäneet entisestään sidosryhmien uskoa tilinpäätösinformaation virheettömyyteen. Kirjanpitopetokset jatkavatkin lisääntymistään ja niiden aiheuttamat tappiot ovat muihin talousrikoksiin verrattuna laajimmat ja kauaskantoisimmat. Ottaen huomioon vahingot, joita kirjanpidon manipuloinnista johtuvat petokset aiheuttavat yrityksille, yhteiskunnille ja ihmisille sekä koko talouteen ja säännöstelyyn näiden seurauksena tarvittavat muutokset, tämänkaltaisten tapahtumien ennaltaehkäiseminen on enemmän kuin tärkeää. Koska yksittäisillä johtajilla on huomattava kontrolli yrityksen julki tuomista taloudellisista raporteista, tutkijoita on enemmässä määrin alkanut kiinnostamaan monimuotoisuuden etujen tutkiminen talousraportoinnin oikeellisuuden edistäjänä.

Tutkimuksen tavoitteena oli analysoida ylimmän johdon naisten, tarkemmin naispuolisten talous- ja toimitusjohtajien merkitystä kirjanpitopetosten ehkäisemisessä. Tutkimus toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena, jonka aineistona toimi 15 artikkelia naispuolisen talous- ja/tai toimitusjohtajan vaikutuksesta yritysten talousraportointiin ja kirjanpitopetosten määrään. Aineisto kerättiin seitsemästä kansainvälisestä tutkimusartikkeleista sisältävästä tietokannasta seulomalla tutkimustavoitteen kannalta merkittävien ja laadukkain aineisto esiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen vaiheita noudattaen. Lopullinen aineisto pelkistettiin ja kategorisoitiin kolmeen teemaan: eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien raportointiaikeissa, eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien talousraportoinnin laadussa sekä ylimmän johdon naisten rooli kirjanpitopetoksissa. Analyysin tulokset esitettiin ensin teemoittain ja sitten kokonaisuutena arvioimalla, millä tavoin ylimmän johdon naiset vaikuttavat kirjanpitopetosten yleisyyteen tämänhetkisen tiedon perusteella. Käsiteanalyttisille tutkimuksille tyypilliseen tapaan tutkimuksessa pyrittiin ymmärryksen lisäämiseen.

Tulokset osoittavat, että luonteenpiirteidensä, raportointikäytäntöjensä, käyttäytymisensä ja valvontataitojensa puolesta naisjohtajat vähentävät kirjanpitopetosten määrää. Vaikka naiset ovat yritysten ylimmissä johdoissa edelleen aliedustettuja, tulokset tarjoavat merkittäviä negatiivisia yhteyksiä naisjohtajien ja kirjanpitopetosten väliltä. Tulokset tukevat täten aiemman kirjallisuuden oletusta siitä, että naispuoliset johtajat edistävät yritysten toimintaa ja pienentävät tutkimuksen perusteella riskiarviota myös kohtalokkaan tappiollisista kirjanpitopetoksista. Tulosten mukaan naiset pystyvät vaikuttamaan petostorjuntaan vaivattomammin talousjohtajan tehtävissä, vaikka yhteys myös naispuolisen toimitusjohtajan ja talousraportoinnin oikeellisuuden väliltä löydetään. Kirjallisuuskatsauksen perusteella ylimmän johdon naisten merkitys kirjanpitopetosten ehkäisemisessä korostuu yrityksissä, jotka eivät (i) ole liikevaihdoltaan suurimpia, (ii) myöskään hallituksen osalta syrji naisia, (iii) ole valtion omistamia, eivätkä (iv) johdon muiden tehtävien osalta ole täysin miesten edustamia.

Tutkimuksen tulokset on rajattu käsittelemään talous- ja toimitusjohtajan sukupuolen vaikutusta kirjanpitopetosten yleisyyteen. Tieteellisessä mielessä tutkimus tarjoaa lisää todisteita naisten tuomista eduista ja on jatkoa keskusteluun monimuotoisista toimintaympäristöistä. Tutkimus tuo yhteen aihealueen tämänhetkisen tutkimuskirjallisuuden ja luo kokonaiskäsityksen naispuolisten talous- ja toimitusjohtajien merkityksestä kirjanpitopetosten torjujina. Tutkimus hyödyttää sijoittajia ja omistajia tarjoamalla näkökulman siihen, kuinka johtajan sukupuoli kannattaa talousraporttien luotettavuutta arvioidessa huomioida, ja minkälaisia yksilöitä yritysten johtoon nimittää, jotta edellä mainittujen oikeellisuus voidaan parhaan mukaan turvata. Osa analyysistä jää kuitenkin väistämättä pohdinnan tasolle, kunnes ilmiöön liitetään lisää tutkimusta. Aiheen jatkotutkimus, esimerkiksi yksittäisiä johtajia haastatteleminen, on siis tarpeen.

Avainsanat: toimitusjohtaja, talousjohtaja, kirjanpitopetos, vilpillinen talousraportointi, sukupuoli

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 AIHEALUEEN ESITTELY JA MERKITYS	1
1.2 TUTKIELMAN TAVOITTEET JA RAJAUKSET	5
1.3 TUTKIMUSMETODOLOGIA	6
1.4 TUTKIMUKSEN KULKU	8
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	10
2.1 TAUSTATEORIAM	10
2.1.1 Agenttiteoria ja johtoportaan monimuotoisuus	11
2.1.2 Ylätason teoria.....	13
2.1.3 Petoskolmiokehys.....	14
2.2 KIRJANPITOPETOKSET, KIRJANPITOSKANDAALIT JA NAISET	17
2.2.1 Kirjanpidon manipulointi ja siihen liittyvät rikokset	18
2.2.2 Kirjanpitoskandaalit	22
2.2.3 Kirjanpitopetosten tekijät	26
2.2.4 Naiset yritysten johdossa ja taloudellisessa päätöksenteossa.....	31
2.2.5 Kirjanpitopetosten ennaltaehkäiseminen.....	37
2.3 YHTEENVETO TEOREETTISISTA LÄHTÖKOHDISTA	39
3 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN OSUUS	43
3.1 TUTKIMUSMENETELMÄN VALINTA.....	43
3.2 TUTKIMUSKOHDEN JA AINEISTON KERUU	47
3.3 AINEISTON KUVAUS JA ANALYSOINTI.....	52
3.4 TUTKIMUKSEN VALIDITEETTI JA RELIABILITEETTI.....	56
4 KESKEISET TULOKSET	58
4.1 AINEISTON KATEGORISOINTI	58
4.2 NAISET JA KIRJANPITOPETOKSET.....	59
4.2.1 Eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien raportointiaikeissa	60
4.2.2 Eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien talousraportoinnin laadussa	65
4.2.3 Ylimmän johdon naisten rooli kirjanpitopetoksissa.....	72
4.3 KIRJANPITOPETOKSET JA NAISTEN MERKITYS YLIMMÄSSÄ JOHDOS- SA.....	81
4.4 YHTEENVETO EMPIIRISISTÄ TULOKSISTA	86
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	90
LÄHTEET	97
LIITTEET	104
LIITE 1: AINEISTON KUVAUS	104

1 JOHDANTO

1.1 Aihealueen esittely ja merkitys

Kirjanpito- ja -skandaalit ovat vuosi vuodelta merkittävä ja kasvava ongelma yrityksille. Niitä tapahtuu jokaisessa ajassa ja kaikissa maissa – ne ovat vakava riski talouksille, työntekijöille, työpaikoille, kuluttajille, sijoittajille ja muille sidosryhmille. Talousrikollisuudella on lisäksi suuri yhteiskunnallinen merkitys sen vaikuttaessa valtioiden kassoihin, verotuloihin, elinkeinosektoreihin, instituutioiden uskottavuuteen ja yleiseen lainkuuliaisuuteen (Yle 2003). Vastuullisuusraportoinnin yleistyessä taloudellisten raporttien ja kirjanpidon manipulointi voi aiheuttaa harmia jopa ympäristölle: siis ilmalle, jota hengitämme, vedelle, jota juomme ja luonnonvaroille, joita käytämme (Snider & Pearce 1995, 3). Nykypäivänä globaali liikemaailma on monimutkaisempi kuin ikinä ennen ja kohtaa täysin uudenlaisia haasteita ja mahdollisuuksia petoksille. Petokset nähdäänkin yhtenä suurimmista riskeistä yrityksille, eikä tilanne näytä parantuvan (EY 2018, 4).

Kirjanpidon ollessa keskeinen osa yrityksen menestymisen tai epäonnistumisen arviointia on sen ymmärtäminen luonnollisesti ratkaisevassa roolissa kirjanpitoskandaaleja analysoidessa. Kirjanpito ja siitä johdettu tilinpäätös auttavat yrityksiä pysymään oman liiketoimintansa tasalla ja samanaikaisesti tarjoavat sen käyttäjille kuvan siitä, kuinka hyvin tai huonosti yritys suoriutuu. (Jones 2011, 1.) Onkin luonnollista, että huonoja uutisia ei mielellään jaeta, vaan jokainen yritys haluaa raportoida tuloksestaan siten, että tieto tyydyttää sijoittajia ja toisaalta vakuuttaa heidät. Vaikka suurin osa yrityksistä on rehellisiä ja tuottaa raporttejaan luotettavasti, läpinäkyvästi ja säännöstelyn rajoissa, on mukana myös epärehellisiä yrityksiä, jotka käyttävät näitä raportteja hyväkseen, ja huijaavat hyväuskoisia sijoittajia manipuloimalla kirjanpitoaan. Johtajien halu vaikuttaa taloudellisiin tuloksiin onkin ollut aina olemassa, ja on epätodennäköistä, että kiusaus koskaan poistuu. Kyseessä on näin ollen sekä sosiaalinen että kirjanpitoon ja tilintarkastukseen liittyvä ilmiö ja ongelma.

Talousrikollisuus linkittyy vahvasti kirjanpitoskandaaleihin, joiden paljastumiset ovat johtaneet lisääntyneeseen kiinnostukseen aiheen ympärillä. Vaikka kirjanpitoon liittyvät petokset ovat olleet sijoittajien kiusana vuosikausia, ovat viimeiset vuosikymmenet olleet tällä saralla erityisen julmia. Tutkimuskirjallisuuden syntymistä ovat vauhdittaneet vuosituhannen alussa paljastuneet Enron- ja WorldCom-skandaalit, jotka olivat seurausta johtohenkilöidensä vilpillisestä toiminnasta ja kirjanpidon manipuloinnista, ja koskivat aikansa suuria ja arvostettuja yhdysvaltaistoimijoita. (Jones 2011, 409–423.) Aikaisempi tutkimuskirjallisuus keskittyikin lähinnä näiden skandaalien jälkeiseen aikaan ja siihen, millä tavoin ne ovat muokanneet yritysmaailmaa (mm. Carcello, Hermanson & Raghunandan 2005; Agrawal & Cooper 2017). Tutkimukset ovat tähdänneet myös selittämään kirjanpitoskandaalien syntyä, jotta samanlaisilta tapauksilta olisi mahdollista tulevaisuudessa välttyä (mm. McLaughlin, Armstrong, Moustafa & Elamer 2021; Kaur, Sood & Grima 2023).

Vuonna 2002, suurten yritysskandaalin jälkeen, Yhdysvaltain liittovaltio asetti Sarbanes-Oxley-lain, jonka tarkoituksena on suojella luvun alussa mainittuja sidosryhmiä kirjanpitovirheiltä ja vilpilliseltä talousraportoinnilta. Vaikka lakia on kritisoitu muun muassa sen rikostuomioiden kovuuden ja muun säännöstelyn päällekkäisyyksien vuoksi, yhdistää se laajasti useita olemassa olevia talousraportoinnin käsitteitä ja selittää, miksi yritykset epäonnistuvat taloudellisessa raportoinnissaan. (Young 2014, 59.) Laki tunnistaa talousraportointijärjestelmän kahdeksi tärkeimmäksi henkilöksi toimitus- ja talousjohtajan, jotka yhdessä määrittävät organisaation taloudelliset tavoitteet ja huolehtivat niiden saavuttamisesta. Samalla he ovat vastuussa raportoinnin luotettavuudesta, rehellisyydestä ja oikeellisuudesta. Lain tarkoituksena onkin lisätä johtajien velvollisuuksia ja vastuuta sekä vaikeuttaa heidän mahdollisuuksiaan etäyttää itseään virheellisistä raporteista. (Young 2014, 63.) Vaikka lain avulla mahdollisuutta kirjanpitoasetosten tekemiseen voidaan kontrolloida, minkään sääntelyn avulla ei voida muokata yksilöiden etiikkaa ja rehellisyyttä.

Hyvin kauan on tiedostettu, että yritysten johtajat saattavat manipuloida tilinpäätöstä tavoitteenaan maksimoida joko henkilökohtainen tai koko yrityksen edun mukainen hyöty osakkeenomistajien kustannuksella. Yhtenä merkittävänä tutkimussuuntana kirjanpitoskandaaleista puhuttaessa onkin ollut näkökulma siitä, kuinka merkittävästi yrityksen johto ja siihen kuuluvat yksittäiset henkilöt voivat vaikuttaa taloudellisen

raportoinnin laatuun. Laajasti on päädytty tulokseen, että taloudellisen raportoinnin laatu riippuu pitkälti johdon motiiveista ja sen yksittäisten ihmisten luonteenpiirteistä. (Peni & Vähämaa 2010, 629.) Koska johtajilla on huomattava kontrolli ja toisaalta vastuu koskien yrityksen julki tuomia taloudellisia tuloksia, voidaan taloudellisten väärinkäytösten tekijöitä tutkimalla löytää myös sukupuolten välisiä eroja taloudellisessa päätöksenteossa ja näin ollen tutkia esimerkiksi naisjohtajien roolia merkittävässä kirjanpitoetoksissa (Barua, Davidson, Rama & Thiruvadi 2010, 25). Toisin sanoen on siis mahdollista tutkia, millä tavoin naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat ovat vaikuttaneet taloudellisen raportoinnin luotettavuuteen. Tämä opinnäytetyö pyrkii selvittämään naisjohtajien vaikutusta kirjanpitoetosten ja -skandaalien yleisyyteen.

Suhteuttamalla edellä mainittu naisnäkökulma kirjanpitoetoksista ja niihin liittyvistä yritysskandaaleista tehtyjen tutkimusten määrään, ovat sukupuolen vaikutukset yrityksen toimintaan, rehellisyyteen ja tässä tapauksessa kirjanpitoetoksiin kuitenkin jääneet vähemmälle huomiolle. Yritysmailman monimuotoisuutta onkin alettu tutkia kasvavassa määrin vasta 1990-luvulta lähtien, joten laskentatoimen tutkimuksessa aihe on melko tuore. Aikaisempi tutkimus on pyrkinyt kvantifioimaan naisten johtoportaan edustuksen ja organisaation taloudellisen suorituskyvyn välistä suhdetta. Vaikka monimuotoisuus nähdään nykypäivänä usein strategisena voimavarana, tarkemmin sanottuna tapana parantaa taloudellista tehokkuutta ja turvata kilpailuetua, todisteet osoittavat, että naisten ei vain ole vaikeampi saada ylemmän johdon paikkoja, vaan heidän urakehityksensä on myös huomattavasti hitaampaa kuin miesten. (Hoobler, Masterson, Nkomo & Michel 2018, 2474.) Ottaen huomioon ylimmän johdon rooli ensisijaisena strategisten ja taloudellisten päätösten tekijänä, naisten jatkuva lisääntyminen ylimmän johdon tehtävissä on kuitenkin herättänyt monissa määrin tutkijoiden kiinnostuksen sukupuolen vaikutuksesta yritysten taloudellisen raportoinnin laatuun (Doan & Iskandar-Datta 2021, 81).

Tutkimukset johtajan sukupuolen vaikutuksesta taloudelliseen päätöksentekoon ja raportoinnin laatuun ovat jokseenkin ristiriitaisia. Suuri osa tutkimuskirjallisuudesta väittää johtoportaan naisilla olevan positiivista vaikutusta yrityksen suorituskykyyn (mm. Krishnan & Parsons 2008; Adams & Ferreira 2009; Barua ym. 2010; Mahadeo, Soobaroyen & Hanuman 2012; Francis, Hasan, Park & Wu 2015; Hong & Kim 2022). Nämä tutkimukset ehdottavat, että naisten on tapana olla vähemmän aggressiivisia ja

varovaisempia taloudellisessa päätöksenteossa kuin miesten sekä karttavan miehiä enemmän riskiä ja valitsevan yleensä riskittömämmän vaihtoehdon. Naisten on lisäksi tutkittu noudattavan paremmin sääntöjä ja sääntelyä sekä olevan varovaisempia epäselvissä ja epävarmoissa tilanteissa. Tutkimukset löytävät kuitenkin myös negatiivisia (mm. Inmyxai & Takashi 2011; Pathan & Faff 2013) sekä ei-merkittäviä (mm. Manner 2010; Dezsö & Ross 2012) yhteyksiä naisten ja taloudellisen raportoinnin luotettavuuden väliltä. Monet aiemmat tutkimukset tutkivat aihetta kuitenkin hallituksen monimuotoisuuden näkökulmasta, eivätkä näin ollen suoraan kiinnitä huomiota yritysten ylimmän johdon yksittäisiin henkilöihin, kuten talous- ja toimitusjohtajiin.

Johtoportaan monimuotoisuuden merkitys tilinpäätöstietojen oikeellisuuden varmistajana on monesta näkökulmasta kiinnostava ja merkittävä tutkimusaihe. Kuten mainittu, aihetta on tutkittu 1900-luvun viimeisestä vuosikymmenestä tähän päivään saakka, ilman merkittävää muutosta yritysraakenteissa. Monista löydettyistä positiivisista korrelaatioista huolimatta naisten edustus yritysten ylimmässä johdossa on siis edelleen huolestuttavan vähäistä. Ottaen huomioon vahingot, niin lyhyt- kuin pitkäaikaiset, joita kirjanpidon manipuloinnista johtuvat petokset aiheuttavat yhteiskunnille ja sen ihmisille, sekä koko talouteen ja säännöstelyyn näiden seurauksena tarvittu muutokset, on tärkeää pyrkiä etsimään mahdollisimman moninaisia tapoja tällaisten tapahtumien ennaltaehkäisemiseen. Aihe sukupuolen vaikutuksesta on lisäksi ajankohtainen, jopa ajaton, ja sen tutkimisen tavoitteena on lisätä tasa-arvoa miesvaltaisilla aloilla ja miesvaltaisissa tehtävissä, muun muassa juuri ylimmän johdon tehtävissä. Aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa keskustelu naisten hyödyistä yritysten johtoportaisissa on osin ristiriitaista, mutta riittävät positiiviset yhteydet löytäessään voisi kehittää johtamiskulttuuria ja johtamiskäytännön alaa sekä saada naiset suuremmassa määrin yritysten ylimpiin johtorakenteisiin.

” Jos “Lehman Brothers” olisi ollut hieman enemmän “Lehman Sisters”, meillä ei olisi ollut sen asteista tragediaa, mitä tapahtumien seurauksena syntyi.¹ ”

- Christine Lagarde, Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF)
toimitusjohtaja

¹ Tekijän oma suomennos

1.2 Tutkielman tavoitteet ja rajaukset

Tutkimuksen aiheena on vilpillinen talousraportointi ja erityisesti se, miten johtajan sukupuoli on vaikuttanut/vaikuttaa kirjanpitopetosten yleisyyteen. Koska yritysten toimitus- ja talousjohtajat ovat perimmäisessä vastuussa taloudellisten raporttien oikeellisuuden varmistamisesta, on tutkimuksen painopiste niin ikään heissä ja näkökulma naissukupuolella. Viime vuosien kasvava trendi naisista yritysten ylimmissä johdoissa antaa mahdollisuuden analysoida heidän tuomiaan muutoksia yritysten taloudellisen raportoinnin laatuun ja luotettavuuteen.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on analysoida naisjohtajien vaikutusta kirjanpitopetosten ja -skandaalien, siis vilpillisen talousraportoinnin, määrään ja ennaltaehkäisemiseen. Toisin sanoen tavoitteena on analysoida, mitä naisjohtajien määrän lisääntyminen voisi merkitä kirjanpidon manipuloinnin yleisyydelle. Näistä tavoitteista johdetut tutkimuskysymykset ovat:

1. Vaikuttavatko naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat vilpillisen talousraportoinnin ja kirjanpitopetosten yleisyyteen?
2. Miten naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat vaikuttavat kirjanpitopetosten yleisyyteen ja tämänkaltaisen toiminnan yhteydessä talousraportoinnin laatuun?

Tutkimus on rajattu käsittelemään yritysten ylimpiä johtohenkilöitä, joista se huomioi talous- ja toimitusjohtajat. Hallitusta ei kuitenkaan täysin voida rajata tutkimuksen ulkopuolelle sen vuoksi, että sillä on kiistaton merkitys edellä mainittujen valvojana, seuraajana ja riippumattomuuden turvaajana. Lisäksi sen kokoonpanon monimuotoisuuden ja johtajan sukupuolen väliltä on löydetty korrelaatiota, jolla nähdään olevan merkitystä myös tämän tutkimuksen kannalta. Johtoporrasnäkökulman takia tutkimuksen ulkopuolelle rajataan kuitenkin esimerkiksi tilintarkastusvaliokunnat, tilintarkastajat ja työntekijät. Lisäksi ylimpään johtoon kuuluvat muut henkilöt, jotka eivät kuitenkaan varsinaisesti ole vastuussa yrityksen taloudellisen raportoinnin oikeellisuudesta, on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimuksen empiirinen osuus on rajattu käsittelemään aihetta sukupuolinäkökulmasta, minkä seurauksena ulkopuolelle rajataan yksilöiden muut ominaisuudet, kuten ikä, koulutus ja kokemus.

Tutkimus on myös rajattu käsittelemään kirjanpitoa ja tilinpäätöstä eli yritysten taloudellista raportointia.

Sidosryhmien kasvava tarve paremmalle tilinpäätösraportoinnille antaa mielenkiintoisen tutkimusnäkökulman siihen, miten talousrikoksia ja erityisesti kirjanpitopetoksia olisi yritysten sisällä mahdollista ennaltaehkäistä ja estää. Tutkimus johtajan sukupuolesta ja siitä, minkälaisia henkilöitä yritysten johtoon kannattaa palkata, jotta taloudellinen raportointi olisi mahdollisimman läpinäkyvää, luotettavaa ja rehellistä, pyrkiikin tarjoamaan yhdenlaisen ratkaisun ongelmaan. Aiemman tutkimuskirjallisuuden ja empiirisen analyysin pohjalta on mahdollista esittää arvio siitä, voisivatko naispuoliset johtajat vähentää vilpillisen talousraportoinnin esiintymistiheyttä ja täten parantaa yritysraportoinnin laatua, ja millä tavoin.

1.3 Tutkimusmetodologia

Tutkimusmetodologia kuvaa lähestymistapaa, jolla aihetta tutkitaan. Se sisältää tutkimuskohteeseen liittyvien laajojen oletusten lisäksi yksityiskohtaiset tiedonkeruu-, analyysi- ja tulkintamenetelmät. Päätösten tueksi tutkijan on esitettävä tieteenfilosofiset lähtökohdat, joihin tutkimuksen menetelmälliset valinnat perustuvat. (Creswell 2014, 2.) Tieteenfilosofiselta taustaoletukseltaan tämä opinnäytetyö pohjautuu hermeneutiikkaan, sillä se pyrkii mahdollisimman monitahoiseen ja yksityiskohtaiseen sosiaalisen todellisuuden tarkastelemiseen tutkijan oman tulkinnan kautta. Toisin sanoen, tutkimuksen tavoitteiden täyttämiseksi on ymmärrettävä johtajan sukupuolen vaikutuksia yritysten taloudellisen raportoinnin laatuun. Tutkimus pyrkii tulkitsemaan aikaisempaa kirjallisuutta selvittääkseen naispuolisten talous- ja toimitusjohtajien merkitystä kirjanpitopetosten ja -skandaalien yleisyyteen. Teologiasta polveutuva hermeneutiikka painottaakin ilmiön ymmärtämistä yhden toimijan näkökulmasta. Yhteiskuntatieteisiin tuotuna se liittyy ihmisen toimintaa tulkitseviin teorioihin ja menetelmiin. (Bryman & Bell 2015, 724.)

Laskentatoimen tutkimuksessa tunnistetaan yleisesti viisi tutkimusotetta, joiden avulla tutkija valitsee, miten lähestyy ongelmaansa. Tutkimusotteet on luokiteltu odotettujen

tulosten ja tieteenfilosofisten lähtökohtien pohjalta. Tässä tutkimuksessa edellä mainitun valintaa ohjaa hermeneutiikka. Näsiä & Neilimoa (1980) sekä Kasasta, Lukkaa & Siitosta (1993) mukailleen Kihn & Näsi (2017, 138) jakavat tutkimusotteet viiteen luokkaan: käsiteanalyyttiseen, nomoteettiseen, päätöksentekometodologiseen, toiminta-analyyttiseen ja konstruktiiiviseen tutkimusotteeseen. Ne eroavat enemmän tai vähemmän toisistaan tarkoitusten, taustojen, metodien, empirian ja tulosten osalta.

Tällä tutkimuksella on pääosin käsiteanalyyttisiä piirteitä. Käsiteanalyyttisen tutkimusotteen voidaan nähdä eroavan muista sen päättelyä painottavan luonteen perusteella: käsiteanalyyttinen tutkimusote hyödyntää ajattelua, johon liittyvät tiiviisti järkeistäminen ja argumentointi. Valittu tutkimusote tähtää ymmärryksen lisäämiseen keskittyen käsitteiden ja käsitejärjestelmien analysoimiseen, keskinäisten suhteiden tutkimiseen sekä uusien käsitteiden ja viitekehysten kehittämiseen. Tutkimus voi kohdistua niin tosiasioihin kuin arvoihin ja normeihin, tulosten ollessa luonteeltaan toteavia tai suositeltavia. Käsiteanalyyttisessä tutkimusotteessa taustalla ovat aiemmat empiiriset tutkimukset, joiden pohjalta analyysin ja synteessin avulla jäsennetään tutkimuksen kohteena olevia käsitteitä ja pyritään ymmärtämään niiden välisiä suhteita sekä ymmärretään tarkastelun kohteena olevien käsitteiden kuvaamaa kohdeilmiötä. (Kihn & Näsi 2017, 137–138; Neilimo & Näsi 1980.)

Tässä tutkimuksessa käsiteanalyyttistä tutkimusotetta käytetään itsenäisenä tutkimusotteena, jonka avulla on tarkoitus kehittää teoriaa päättelyn metodilla. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärryksen lisääminen ja jo olemassa olevan tiedon tulkitseminen. Käsiteanalyyttinen tutkimusote onkin valittu, sillä opinnäytetyö tulkitsee jo kirjoitettua aineistoa naisjohtajien vaikutuksesta vilpilliseen talousraportointiin, siis kirjanpidon petolliseen manipulointiin, analyysin ja synteessin keinoin. Tutkimusotteista nomoteettinen ja päätöksentekometodologinen pohjautuvat tieteenfilosofisilta lähtökohdilta positivistiseen epistemologiaan, jonka tämän tutkimuksen laadullinen lähestymistapa hylkää (Bryman & Bell 2011, 27). Ensimmäiseksi mainittu keskittyy kausaalisten yhteyksien tarkasteluun, kun päätöksentekometodologisessa tutkimusotteessa ratkaistaan käytännön ongelmia säännönmukaisuuksien ja matematiikan avulla. Toiminta-analyyttinen tutkimusote pyrkii käsiteanalyyttisen tutkimusotteen tavoin lisäämään ymmärrystä, usein myös nimenomaan ihmisten toiminnasta, mutta huomioi empirian vain yhden tai harvojen kohdeyksiköiden kautta.

Konstruktiiivisen tutkimusotteen tavoitteena taas on osallistumalla luoda käytännössä toimivia, innovatiivisia ratkaisuja empiirisen maailman ongelmiin. (Kihn & Näsi 2017, 137–138.) Myös nämä eroavaisuudet tutkimusotteiden välillä johtavat valintaan käsiteanalyttisen tutkimusotteen käytöstä.

Nämä edellä tehdyt tutkimusmetodologiset päätökset johtavat sujuvaan valintaan aiheen tutkimisesta laskentatoimen laadullisella tutkimuksella, jossa tutkija toimii aineiston merkityksen tulkitsejana. Numeroiden sijasta sanoja korostava kvalitatiivinen lähestymistapa pyrkii tulkitsemaan ja ymmärtämään yksilöiden ja ryhmien inhimillisille tai yhteiskunnallisille ongelmille antamia merkityksiä. Kvalitatiivinen tutkimus sisältää näkemyksen teorian ja tutkimuksen välisestä suhteesta, jossa ensimmäinen syntyy jälkimmäisestä. (Bryman & Bell 2011, 386.) Kvalitatiiviselle lähestymistavalle tyypillistä onkin sen induktiivinen tavoite ja tarkoitus teorian rakentamisesta, joka alkaa teoreettisen viitekehyksen kokoamisesta sekä teemojen ja kategorioiden muodostamisesta. Näiden perusteella pyritään muodostamaan yleistyksiä, joita lopulta verrataan olemassa olevaan aihetta käsittelevään kirjallisuuteen. (Creswell 2014, 63.)

Tutkimusmenetelmänä toimii laadulliselle tutkimukselle tyypillinen systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jonka tarkoituksena on tunnistaa, arvioida ja tiivistää aiempaa tutkimusaineistoa. Kirjallisuuskatsaus mahdollistaa yksittäistä tutkimusta laajemman kokonaiskuvan muodostamisen alueen tutkimustuloksista (Salminen 2011, 5). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on hyvin yksityiskohtainen tutkimusmetodi, joka tarjoaa oivan tavan nostaa esille tutkimustulosten kannalta merkittäviä tutkimuksia suuren joukon seasta. Sen systemaattisuus antaa mahdollisuuden tarkkoihin tutkimuskysymyksiin vastaamiseen sekä luotettavien ja pätevien tutkimustulosten saavuttamiseen. (Aveyard 2014, 10; 2014, 74.)

1.4 Tutkimuksen kulku

Tutkimus koostuu viidestä pääluvusta. Virallinen tutkimusosuus alkaa johdannon jälkeen teoreettisen viitekehyksen muodostamisesta, minkä tavoitteena on korostaa tutkimusaiheen merkitystä. Luvussa luodaan käsitys ensinnäkin siihen, miksi johtajan voidaan

olettaa sotkeutuvan vilpilliseen talousraportointiin ja toisaalta siihen, miksi hänellä nähdään olevan mahdollisuus ja motivaatio tähän. Teoriaa taustoitetaan viitekehyksessä oletuksella, että ylimmän tason johtajien ominaisuuksilla on vaikutusta organisaationaalisiin lopputulemiin, kuten strategisiin valintoihin ja suorituskykyyn – siis myös kirjanpitoon ja talousraportointiin. Lisäksi teoreettinen viitekehys käsittelee kirjanpitorikoksiin, -skandaaleihin ja naisjohtajiin liittyvää kirjallisuutta, jotta empiirisen osan havainnot saadaan myöhemmässä vaiheessa sujuvasti liitettyä osaksi tutkimusaiheen laajempaa tieteellistä kirjallisuutta.

Tutkimuksen empiirinen osuus esittää itse tutkimusprosessia varten tehdyt valinnat. Toisin sanoen se muodostaa kokonaisvaltaisen käsityksen siitä, miten johdannossa määritettyihin tutkimuskysymyksiin tullaan vastaamaan. Luku alkaa tutkimuksen lähestymistavan ja tutkimusmenetelmän valinnan perustelusta sekä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen vaiheiden esittelystä. Tämän jälkeen kuvataan yksityiskohtaisesti aineiston keruun takana ollut prosessi, joka on kattanut vaiheet tietokantojen ja hakusanojen valinnasta aineiston kriittiseen seulontaan. Tämän seulonnan seurauksena tutkimusaineistoon on päätyneet 15 julkaisua, jotka tutkivat ylimmän johdon sukupuolen vaikutusta yrityksen talousraportointiin ja kirjanpitoon. Kolmannessa luvussa aineisto on lisäksi kuvattu ja analysoitu objektiivisesti taulukoimalla se julkaisuvuoden, lehtijulkaisun ja lehtijulkaisun maanosan mukaan. Liitteissä aineisto on vielä esitetty tutkimusten tavoitteiden, tutkimusmenetelmien, tutkimustulosten ja tutkijan tekemän arvioinnin perusteella. Empiirisen osan lopussa pohditaan tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Tutkimuksen neljäs luku esittää tutkimusaineiston kategorioituna kolmeen teemaan: eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien raportointiaikeissa, eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien talousraportoinnin laadussa sekä ylimmän johdon naisten rooli kirjanpitoon yhteydessä. Analyysin tulokset esitetään ensin teemoittain ja sitten kokonaisuutena arvioimalla, millä tavoin ylimmän johdon naiset vaikuttavat kirjanpitoon yleisyyteen tämänhetkisen tiedon perusteella. Tutkimuksen viimeinen, viides luku kokoaa keskeiset havainnot yhteen ja esittää tutkijan johtopäätökset. Luvussa pohditaan tulosten merkitystä, luotettavuutta ja rajoitteita sekä esitetään esille nousseita mahdollisia jatkotutkimuskysymyksiä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa esitetään ne taustateoriat, jotka selittävät johdon asemaa, motivaatiota ja mahdollisuutta kirjanpitoon liittyvien rikosten suorittamiseen. Agenttiteoria auttaa ymmärtämään hallituksen ja yrityksen ylimmän johdon välistä suhdetta sekä hallituksen riippumattomuuden merkitystä johtoportaan tehokkuutta arvioidessa. Lisäksi teoria tukee oletusta siitä, että yhtiön johtajilla on aina myös omat, henkilökohtaiset intressinsä pelissä. Se selittää hallituksen ja johtajan välistä eturistiriitaa sekä sukupuolimonimuotoisuuden merkitystä riippumattomuuden turvaajana. Ylätason teoria puolestaan tukee tutkimuksen oletusta siitä, että yrityksen johtajalla on mahdollisuus itsenäisesti vaikuttaa yrityksen toimintoihin, tässä tapauksessa kirjanpitoon ja yrityksen raportoinnin luotettavuuteen, ja hänen ominaisuutensa vaikuttavat siihen, minkälaisia valintoja hän näiden saralla tekee. Petoskolmiokehys auttaa ymmärtämään, miksi kirjanpitoa ylipäätään manipuloidaan ja tukee näin ollen sekä luvun toista osaa, joka esittelee kirjanpitorikoksiin, -skandaaleihin ja naisiin liittyvää kirjallisuutta, että tutkimuksen empiiristä analysointia. Tällä tavoin tutkimus saadaan linkitettyä osaksi kirjallisuudessa laajasti keskusteltuja aiheita.

2.1 Taustateoriat

Yrityksillä on yhteiskunnassa rooli, joka ylittää pelkän taloudellisen edun. Niiden merkitys sosiaalisessa kehityksessä, alueen kestävydessä ja yleisesti hyvinvoinnin edistyksessä vaikuttaa kiistattomalta. Sidosryhmien tarve tarkoista ja läpinäkyvistä yritysraporteista kasvaa, kun vaatimukset yritysten vastuullisesta hallintotavasta ja ympäristön kestävydestä nousevat yhä selvemmin esiin. Samanaikaisesti kirjanpitopetoksia havaitaan kaikkialla maailmassa yhä useammin ja merkittävimmissä määrin. 1900-luvun puolivälistä alkaen ja erityisesti 2000-luvun alun suurten kirjanpitoskandaalien jälkeen onkin syntynyt maailmanlaajuinen tarve tutkia kirjanpitoon liittyviä rikoksia ja erityisesti syitä skandaalien syntyyn, jotta niiden sosiaaliset kustannukset voitaisiin minimoida. Tässä kappaleessa esitetyt taustateoriat toimivat

viitekehyksenä alueen kirjallisuudelle. Niitä käytetään korostamaan tutkimusaiheen merkitystä ja tarpeellisuutta.

2.1.1 Agenttiteoria ja johtoportaana monimuotoisuus

Sukupuolten moninaisuuden eduista yrityksen johtoportaassa käydään jatkuvaa ja varsin ajankohtaista keskustelua. Väittelyyn voidaan etsiä vastausta Jensenin ja Mecklingin vuonna 1976 kehitetyn agenttiteorian avulla, joka kuvaa johtajia agenteiksi ja osakkeenomistajia päämiehiksi, toisin sanoen tutkii agentin toimintaa päämiehen eduksi. Agenttiteoria perustuu ajatukseen erilaisista intresseistä ja tavoitteista, joita yrityksen omistajat, johtajat ja velkarahoituksen tarjoajat omaavat. Näin ollen se on teoria yrityksen hallinnon eturistiriidoista ja agenttien motivaatiosta toimia päämiehen puolesta. Jensen ja Meckling (1976) väittävätkin, että yrityksen arvoa ei voida maksimoida, mikäli asianmukaiset kannustimet tai sisäinen valvonta eivät ole tarpeeksi tehokkaita estämään yrityksen johtajia käyttämästä omaa harkintavaltaansa tavoitellakseen omia etujaan.

Sisäisestä valvonnasta vastaavalla hallituksella on perimmäinen vastuu yhtiön toiminnasta. Mikä tärkeintä, sen tehtävänä on lisäksi palkata ja tarkkailla toimitusjohtajaa sekä asettaa tälle perussäännöt, joiden puitteissa toimitusjohtajan toimintaa arvioidaan. Vain harva hallituksista onnistuu tässä täydellisesti ilman ulkoisia kriisejä. (Jensen 1993, 862.) Koska johtoportaalla on vastuu yhtiön toiminnasta ja näin ollen viimeinen vastuu myös tilinpäätösten oikeellisuuden varmistamisesta, on luonnollista, että sen ominaisuudet, kuten riippumattomuus, vaikuttavat koko yhtiön tehokkuuteen. Jensen (1993, 866) painottaa, että erityisesti hallituksen puheenjohtajan ja yhtiön toimitusjohtajan tehtävät tulisi sujuvasti erottaa toisistaan, sillä jälkimmäinen ei voi suorittaa molempia tehtäviä tavoittelematta henkilökohtaisia etuja. Lisäksi riippumattomat hallitukset voivat valvoa johtoa paremmin ja lieventää näin myös agenttiongelmia. Tehokkaalle hallitukselle on kuitenkin agenttiteoriaakin mukaillen tyypillistä pienet jännitteet sen jäsenten välillä ja toimitusjohtajan kanssa. (Jensen 1993, 866.)

Agenttiteoria (Jensen & Meckling 1976) sisältää siis ajatuksen siitä, että hallituksen riippumattomuus tasapainottaa valtaa sisä- ja ulkopuolisten välillä, ulkopuolisen viitatessa johtajaan ja sisäpuolisen hallitukseen (Rashid 2018, 37; viitattu Dalton & Daily 1999). Toisaalta agenttiteoriaa noudattaen hallitus pärjää paremmin myös silloin, kun sillä on suurempi ja monimuotoisempi joukko asiantuntemusta, mielipiteitä ja resursseja. Agenttiteoria ei suljekaankaan pois sitä mahdollisuutta, että johtoportaan sukupuolinen monimuotoisuus olisi yksi tapa lieventää omistuksen ja johdon erottamisesta syntyviä agenttikonflikteja. Carter, D'Souza, Simkins ja Simpson (2010, 399) ehdottavatkin, että monimuotoisempi hallitus voisi olla parempi valvomaan johtajia, sillä se lisää hallituksen riippumattomuutta. Lisäksi Carter, Simkins ja Simpson (2003, 36) ehdottavat, että homogeeninen johto omaa kapeamman perspektiivin kuin tilanteessa, jossa ylin johto on sukupuolihajautettu. Näitä huomioita tukee Adamsin ja Ferreiran (2009, 301) havainto siitä, että sukupuolijakautuneet hallitukset omaavat mainiot seurantataidot, jotka lisäävät myös johtajan vastuullisuutta ja vähentävät näin agenttikonflikteihin liittyviä kustannuksia. Lisäksi naisjohtajat ovat herkempiä eettisille aiheille, käyttäytyvät varovaisemmin sekä tuovat luovia ja uudenlaisia näkökulmia monimutkaisiin ongelmiin ja kysymyksiin (Cumming, Leung & Rui 2015, 1573).

Kaiken kaikkiaan agenttiteoria voisi siis viitata siihen, että johtoportaan sukupuolimonimuotoisuus parantaisi yrityksen taloudellista suorituskykyä ja johtaisi näin yrityksen ja osakkeenomistajien varallisuuden kasvuun. Voidaan myös olettaa, että johdon monimuotoisuus pienentää omistuksen ja johdon eriyttämisestä syntyvää agenttiongelmia. Näin ollen agenttiteoriaa käytetään apuna muodostamaan hypoteesi siitä, että naisten lisääminen myös ylimmässä johdossa miesvaltaisella yrityssektorilla voisi vaikuttaa positiivisesti yrityksen rehellisyyteen ja talousrikollisuuden ehkäisemiseen. Agenttiteoriasta ei kuitenkaan yksin ole hypoteesin muodostajaksi, sillä se ei lopulta tarjoa riittävää yhteyttä ylimmän johdon monimuotoisuuden ja taloudellisen suorituskyvyn välillä (Carter ym. 2010, 399). Agenttiteoriaa voidaan kuitenkin vähintään käyttää taustateorian ajatukselle, että yksittäinen johtaja omaa henkilökohtaiset intressinsä, joiden tavoittelemisen saattaa toisinaan olla päämiesten (osakkeenomistajien) toiveiden ja tavoitteiden vastaista.

2.1.2 Ylätason teoria

Tutkittuaan johtajien sosiodemografisia piirteitä ja sitä, miksi organisaatiot toimivat, kuten toimivat, Mason ja Hambrick julkaisivat vuonna 1984 johtamisteorian, jonka tarkoituksena on vastata kysymyksiin siitä, vaikuttaako johtaja yrityksen suorituskykyyn, ja jos vaikuttaa, niin millä tavoin. Vapaasti suomennettuna ylätason teoria (upper echelons theory) toteaa, että organisaationaaliset lopputulemat, tarkemmin strategiset valinnat ja suoritustasot, ovat pitkälti ennustettavissa ylemmän tason johtajien taustaominaisuuksien perusteella (Hambrick & Mason 1984, 193). Koska jokainen yksilö on erilainen, omaa erilaiset kokemukset, taustat, persoonallisuudet ja muut inhimilliset ominaisuudet, näkee ja tulkitsee jokainen johtaja myös maailman omalla, persoonallisella tavallaan. Artikkelissaan *Upper Echelons: The organization as a reflection of its top managers* Mason ja Hambrick (1984, 198) tutkivat ihmisten ominaisuuksista muun muassa ikää, koulutusta, urakokemusta, sosioekonomisia juuria ja taloudellista tilannetta.

Ylätason teorian julkaisun jälkeen kiinnostus ylimmästä johdosta yhtiön ensisijaisena päätöksentekijänä on säilynyt merkittävässä roolissa strategisen johtamisen tutkimuksessa (mm. Carpenter, Geletkanycz & Sanders 2004; Finkelstein, Cannella & Hambrick 2008). Ylätason teoriaa voidaan käyttää muun muassa apuna selittämään johtajien käyttäytymistä kirjanpidon ja taloudellisen päätöksenteon saralla. Se toimii taustateorian tutkimuksille, jotka tutkivat sitä, miten yrityksen johtajat ja heidän ominaisuutensa vaikuttavat kirjanpidon tuloksiin. (Plöckinger, Aschauer, Hiebl & Rohatschek 2016, 56.) Rationaalisen valinnan teoriasta johdetun rajoitetun rationaalisuuden käsitteeseen perustuen ylätason teoria olettaa, että päätöksenteko on usein liian monimutkaista käsiteltäväksi perusteellisesti. Näin ollen ihminen muodostaa viimekädessä oman näkemyksensä omien ominaisuuksiensa avulla. Kirjanpitokonseptissa tämä tarkoittaa sitä, että johdon ominaisuudet näkyvät myös yrityksen taloudellisen raportoinnin tuloksissa.

Masonin ja Hambrickin vuonna 1984 julkaisema johtamisteoria ei suoranaisesti tutki sosiodemografisista piirteistä sukupuolta. Sen voidaan kuitenkin nähdä tarjoavan mahdollisuus tutkia naisjohtajuutta ja sukupuolen vaikutusta johtajan päätöksenteossa, koska se toteaa organisaation tulosten määräytyvän osittain sen ylimmän johtajan

ominaisuuksien mukaan. Hambrick ja Mason (1984, 202) esittävät myös havainnon siitä, että monimuotoisuus parantaa hallituksen päätöksiä ja mahdollistaa hyödyllisen muutoksen ryhmädynamiikassa. He ehdottavat lisäksi ryhmän heterogeenisuuden lisäävän päätöstenteon nopeutta ja yleistä kannattavuutta (Hambrick & Mason 1984, 203). Taidot, etiikat ja kokemukset voivat vaihdella myös sukupuolittain, milloin ihmisen ominaisuuksista myös sukupuoli nousee relevantiksi ja mielenkiintoiseksi tutkimuskysymykseksi.

Tämän tutkimuksen luku 2.2.4 esittää naisjohtajien ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä yritysten taloudellisella sektorilla sekä tiivistää merkittävimmät havaitut erot mies- ja naisjohtajien välillä. Esimerkiksi Plöckinger ym. (2016) ovat tutkineet yksittäisten johtajien vaikutusta yritysten taloudelliseen raportointiin ylätasoon näkökulmasta ja havainneet liian itsevarmojen johtajien sotkeutuvan useammin kirjanpidon manipulointiin ja tuloksenjärjestelyyn. Samalla he havaitsivat naisjohtajien raportoivan tunnollisemmin ja osoittavan riskiä karttavampaa kirjanpitokäyttäytymistä kuin miesten. (Plöckinger ym. 2016, 56.) On siis mahdollista olettaa myös sukupuolella olevan merkitystä, kun puhutaan kirjanpidon manipuloinnista ja siihen liittyvistä rikoksista. Koska tutkimuksen empiirinen osuus tutkii naisten vaikutusta kirjanpitopetosten ja tätä kautta myös kirjanpitoskandaalien yleisyyteen, muodostetaan teoreettisessa viitekehyksessä kattava katsaus siihen, miksi voidaan olettaa, että naisjohtajilla olisi positiivinen vaikutus yrityksen raportoinnin luotettavuuteen.

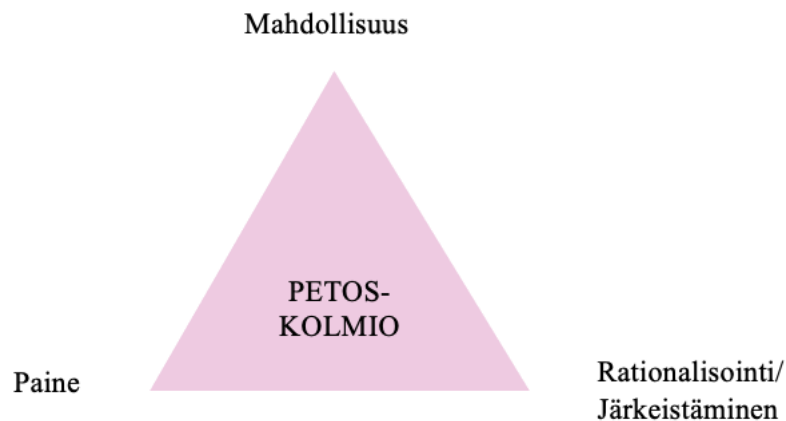
2.1.3 Petoskolmiokehys

1940-luvusta lähtien kirjanpidon tahallista manipulointia ja kirjanpitoskandaaleja tutkittaessa on käytetty apuna Donald Cressey'n ja W. Steve Albrechtin luomaa petoskolmiota² (kuvio 1), jonka tarkoituksena on selittää taloudellisia petoksia. Viitekehystään varten Cressey haastatteli valkokaulusrikollisia tavoitteenaan ennakoita olosuhteet, jotka johtavat suureen petosriskiin – toisin sanoen selvittääkseen, miksi

² Tekijän oma suomennos (Fraud Triangle Framework)

kirjanpitoa manipuloidaan. Hän havaitsi talousrikollisuudelle välttämättömäksi nämä kolme tekijää, joiden kaikkien tulee olla läsnä rikosta tehdessä:

- paine,
- mahdollisuus ja
- rationalisointi. (Homer 2020, 172–173.)

Kuvio 1 Petoskolmio (käännös teoksesta Wells 2011, 8)

Vuoden 2015 artikkelissaan petoskolmion haasteista Lokanan tiivistää erinomaisesti näitä kolmea tekijää käsittelevän kirjallisuuden ja esittää esimerkkejä tilanteista, joissa kirjanpidon manipulointi mahdollisesti tulee kysymykseen. Määritelläkseen paineen, hän esittää sen voivan olla joko taloudellista tai ei-taloudellista, mutta usein sellaista, jota ei voi jakaa ja kokoluokassa tarpeeksi merkittävää, jotta ongelman selvittämiseksi ollaan valmiita toimimaan lainvastaisesti. Taloudellista painetta voivat aiheuttaa paine rahallisesta menestyksestä tai ahdistus epäonnistuneesta liiketoiminnasta tai markkinasijoituksesta. Organisaatiossa paine voi muodostua huonosta kilpailutilanteesta tai kyvyttömyydestä täyttää pörssin odotukset. Kun näitä parantaakseen yrityksen johdolle luvataan henkilökohtaisia palkkioita, tarjoaa se johdolle henkilökohtaisen motivaation kirjanpidon manipulointiin. (Lokanan 2015, 203–204.)

Painetta kirjanpitoon liittyvien rikosten tekemiseen aiheuttavat taloudellisen paineen rinnalla myös tekijät, jotka eivät liity talouteen. Ensinnäkin työpaikalla voidaan olla tyytymättömiä esimerkiksi epätasa-arvoiseen kohteluun tai arvostuksen puuttumiseen. Toiseksi petokseen motivoivana paineena voidaan pitää henkilökohtaisia ongelmia, kuten uhkapelejä ja huumeita tai näistä syntyneitä velkoja. Kolmantena paineena kirjanpidon

manipulointiin voidaan nähdä tekijän ahneus ja halu materiaalisella omaisuudella ylpeilyyn. Nämä viimeiseksi mainitut paineet nähdään itsekeskeisyydestä aiheutuviksi – ne nähdään aggressiivisesti käyttäytyvissä ihmisissä, joilla on pakkomielle voimasta ja kontrollista. (Lokanan 2015, 204.)

Cressey'n (1953) luomassa petoskolmiossa toisena komponenttina nähdään mahdollisuus kirjanpitoon liittyvän rikoksen tekemiseen. Tarkemmin tämä tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa väärinkäytös jää huomaamatta huonon sisäisen kontrollin tai tehottoman hallintotavan vuoksi. Myös esimerkiksi lama tai taluskriisi voivat parantaa mahdollisuuksia petoksen huomaamatta jäämiselle. Toisaalta ihmisen täytyy olla asemassa, jossa hänellä ylipäätään on pääsy kirjanpitoon ja sen sisältämiin dokumentteihin. Lisäksi yksilöllä on oltava taidot sekä tietämys petoksen tekemiseen ja sen salaamiseen. Aiemman kirjallisuuden mukaan mahdollisuus kirjanpitopetoksen tekoon on myös yhteydessä alakulttuureihin, mikäli yksilö on näihin jouduttuaan oppinut elämään epärehellisesti ja muita manipuloiden. (Lokanan 2015, 204.)

Kirjanpitorikosten yhteydessä rationalisointi viittaa tapaan, jolla ihminen oikeuttaa väärän toimintansa. Johtajien päätöksiä tarkoituksenmukaisina ja harkittuina toimina pyrkii liiketaloustieteellisessä tutkimuksessa selittämään rationaalisen valinnan teoria (Hoque 2006, 7). Teoriaa voidaan käyttää lähestymistapana myös kirjanpitorikosten tutkinnassa, sillä rationaalisuus nähdään sisältyvän päätöksentekoon, kun rikollisuudesta pyritään hyötymään (Cornish & Clarke 2017, 6). Shover & Hochstetler yhdistivätkin vuonna 2005 rationaalisen valinnan teorian talousrikollisuuteen ja painottivat, että on syytä uskoa talousrikollisten käyttäytyvän esimerkiksi väkivaltarikollisia rationaalisemmin, sillä talousmaailmassa työskennellään tavalla, joka edistää, valvoo ja palkitsee harkittua päätöksentekoa (Shover & Hochstetler 2005, 3). Lisäksi kirjanpitoon liittyvät rikokset ja petokset ovat suhteellisen pieniriskisiä verrattuna hyötyyn, jota niistä voi saavuttaa.

Valintansa rationalisoimiseksi ihminen pyrkii laittamaan sivuun omat tunteensa ja arvonsa tunteakseen itsensä syyttömäksi. Hän pyrkii selittämään itselleen, miksi on oikein toimia väärin. Tällaisia selityksiä voivat olla esimerkiksi uskottelu siitä, että muita vaihtoehtoja ei ollut, alan muutkin yritykset toimivat samalla tavoin tai rikoksella ansaitut rahat ovat vain laina ja ne on tarkoitus palauttaa. Rationalisoinnille tavanomaista on myös

eri vaihtoehtojen hyötyjen ja haittojen punnitseminen, ja lopulta sen vaihtoehdon valitseminen, josta itse, henkilökohtaisella tasolla hyöttyy eniten. Rationalisoinnin tuloksena ihminen voi myös valita laittoman vaihtoehdon, koska näkee sen olevan pakollinen osa työtä. (Lokanan 2015, 205.)

Nykyään petoskolmio on laajasti käytössä yrityspetosten selittäjänä ja petollisen käyttäytymisen ennakoijana. Sitä pidetään vallitsevana viitekehyksenä, joka on sisällytetty tilintarkastusstandardeihin kaikkialla maailmassa. (Free 2015, 177.) Esimerkiksi kansainvälinen ISA 240 -standardi velvoittaa jokaisen tilintarkastajan huomioivan työssään mahdollisuuden, että tilinpäätös sisältää merkkejä petoksesta.

2.2 KirjanpitoPETOKSET, kirjanpitoskandaalit ja naiset

Kiinnostus talousrikosoikeutta ja taloudellisia väärinkäytöksiä kohtaan herää usein huomiota saavien talousrikos- ja korruptiotapausten seurauksena. Suomessa talousrikollisuutta on tutkittu erityisesti 1970-luvulta alkaen ja aihe on siitä lähtien kiehtonut vaihtelevassa määrin muun muassa monia kriminologeja, yhteiskuntatieteilijöitä ja oikeustieteen tutkijoita. (Laitinen 2006, 23.) Talousrikollisuus linkittyy vahvasti kirjanpitoskandaaleihin, joiden paljastumiset ovat johtaneet lisääntyneeseen kiinnostukseen siitä, kuinka merkittävästi yrityksen johto ja siihen kuuluvat yksittäiset henkilöt voivat vaikuttaa taloudellisen raportoinnin laatuun. Koska johtajilla on huomattava kontrolli koskien yrityksen julki tuomia taloudellisia tuloksia, voidaan kirjanpitoon liittyviä rikoksia tutkimalla löytää myös sukupuolten välisiä eroja taloudellisessa päätöksenteossa ja näin ollen tutkia naisjohtajien merkitystä kirjanpitoPETOSTEN ehkäisemisessä. (Barua ym. 2010, 25.)

Tässä tutkimuksessa keskitytään niin ikään kirjanpidon manipulointiin, tästä seuraavien PETOSTEN sekä johtoportaan naisten merkityksen tutkimiseen. Tarkoituksena on selvittää, onko naisjohtajia palkanneilla yrityksillä pienempi riski tehdä kirjanpitoPETOKSIA ja joutua osalliseksi kirjanpitoskandaaliin. Tämä alaluku pyrkii kokonaisvaltaisesti esittämään tutkielman empiirisen osan tueksi aiemman kirjallisuuden tutkimustuloksia, joita tämän tutkielman johtopäätöksiä tehdessä tullaan ottamaan huomioon.

2.2.1 Kirjanpidon manipulointi ja siihen liittyvät rikokset

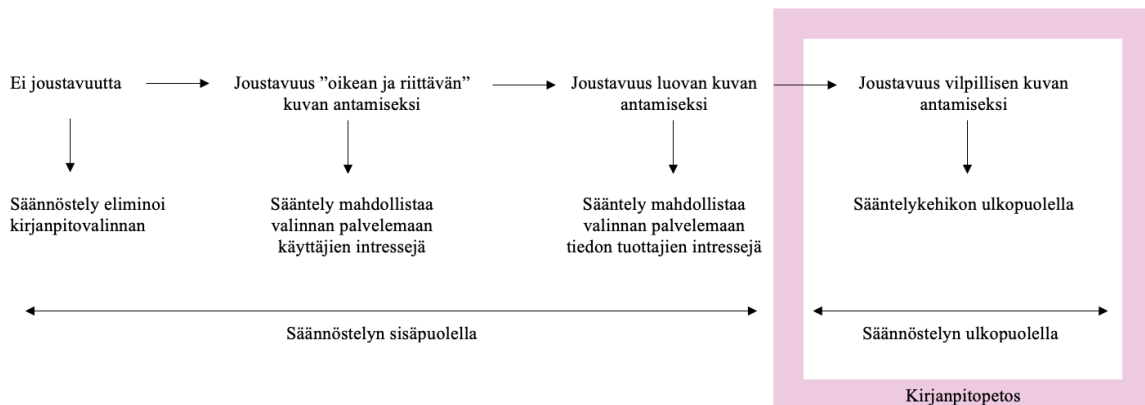
Kirjanpidolla on markkinataloudessa keskeinen merkitys, sillä sen avulla esimerkiksi osakkeenomistajien, luotonantajien, liikekumppanien ja verottajan on mahdollista saada tietoa yrityksen toiminnasta ja taloudellisesta tuloksesta (Tapani 2018, 688). Jotta kirjanpito tarjoaisi oikean ja riittävän kuvan kirjanpitovelvollisen toiminnasta, on sen luotettavuutta ja oikeellisuutta turvattava erilaisin lain ja säännöksiin (Lehti & Niemi 2006, 74–75). Suomen laissa kirjanpitoon liittyvä rikos on määritelty yksinkertaisesti termillä kirjanpitorikos. Rikoslaissa säädetään, että ”kirjanpitorikokseen syyllistyy se, joka tahallaan 1) laiminlyö kokonaan tai osaksi liiketapahtumien kirjaamisen tai tilinpäätöksen laatimisen, 2) merkitsee kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja tai 3) hävittää, kätkee tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa” (RL 30:9). Kansainvälisesti puhutaan kuitenkin lähes poikkeuksetta kirjanpitoepetoksesta, joka on käytännössä lähinnä vastike Suomen laissa määritellylle kirjanpitorikokselle. Tämän vuoksi kirjanpitoon liittyvään rikokseen viitattaessa tämä tutkielma käyttää molempia termejä, jotka tunnustetaan niin ikään synonyymeiksi. Koska tutkimus kuitenkin tähtää kansainvälisen kirjallisuuden analysointiin, on suomenkielisen käännöksen takana englanninkielinen termi *accounting fraud*. Jones (2011, 7) määrittelee sen ”kuvitteellisten tapahtumien lisäämisenä kirjanpitoon tai yleisesti hyväksytyjen kirjanpitoperiaatteiden kieltämisenä, joka tulee todelliseksi hallinnollisen- tai tuomioistuinkäsittelyn jälkeen³”.

Myös petoksen määritelmä vaihtelee maittain. Sille on kuitenkin mahdollista löytää vähintään yksi, perustavanlaatuinen yhteinen piirre: se sisältää lain rikkomisen ja/tai sääntelykehysten laiminlyönnin. Kirjanpitoepetos lasketaan kuuluvaksi yhdeksi yleisistä petostyypeistä – siinä laiminlyödään kirjanpitostandardeja ja -lakeja. Yrityksen näkökulmasta kirjanpitoepetos määritellään tahalliseksi tilinpäätöksen manipuloinniksi, jonka tarkoituksena on väärentää yrityksen taloudellisia tietoja ja tällä tavoin muuttaa sitä, mikä näkyy ulkopuolelle. Yksilöille tämä tarkoittaa usein esimerkiksi varaston tai rahan varastamista, yritystasolla kyse on tilinpäätöksen hyödyntäjien harhaanjohtamisesta ja huijaamisesta. Mikäli organisaatio itse väärentää tilinpäätöstään laittomin keinoin, on

³ Tekijän oma suomennos

tarkoituksena yleensä parantaa sen suorituskykyä ja terveyttä sidosryhmien silmissä esimerkiksi tappioita piilottamalla. (Jones 2011, 7–9.)

Kuten ylempänä on todettu, kirjanpitorikoksen määrittely saattaa toisinaan olla haastavaa sen luonteen ja maakohtaisen sääntelyn vuoksi. Lisäksi muut, hyvin lähellä kirjanpitoa olevat termit, vaikeuttavat ymmärrystä siitä, mikä todella on laittomaksi määritelty petos ja mikä laillista kirjanpidon järjestelyä. Tärkein ero petoksen ja kirjanpidon joustavuuden hyödyntämisen välillä on se, että petos on lainvastaista ja se on todistettava tuomioistuimen tai muun sääntelyelimen toimesta. Petoksen nähdään kuuluvan sääntelykehyksen ulkopuolelle, kun sen sisäpuolelle kuuluvat luovan laskentatoimen mukaiset toimet. (Jones, 2011, 6.) Kuvio 2 selkeyttää tätä laitonta ja laillista kirjanpidon joustavuuden hyödyntämistä.

Kuvio 2 Kirjanpidon joustavuus (käännös teoksesta Jones, 2011, 7)

Kirjanpidon joustavuutta hyödyntäessä puhutaan usein luovasta laskentatoimesta (creative accounting), jonka määrittelyssä tavataan samankaltaisia ongelmia kuin kirjanpitoon liittyvien rikosten määrittelyssä. Käytännössä termi määritellään kahdella erilaisella tavalla, jotka tämän tutkimuksen kannalta eroavat kriittisiltä osin toisistaan. Laajempi määritelmä nimittäin näkee petoksen sisältyvän luovaan laskentatoimeen, mutta kapeampi, Oxfordin sanakirjan määrittelytapa, sulkee pois petokset. (Jones 2011, 5.) Tässä tutkimuksessa käytettävä määritelmä näkee luovan laskentatoimen jälkimmäisellä tavalla eli petosten ei nähdä kuuluvan siihen. Luova laskentatoimi nähdään laillisena toimena, jossa kirjanpidon joustavuutta käytetään hyödyksi säännöstelyn rajoissa siten, että se palvelee enemmän tiedon tuottajia kuin sen käyttäjiä.

(Jones 2011, 6.) Luova laskentatoimi rinnastetaan usein muun muassa termeihin aggressiivinen kirjanpito ja tuloksenjärjestely, jotka käytännössä tarkoittavat kaikki kirjanpidon joustavuuden hyödyntämistä laillisuuden rajoissa. (Jones 2011, 10.) Vaikka luovaa laskentatoimintaa ei pidetä laittomana toimintana, petokset usein alkavat sen hyödyntämisestä ja liian pitkälle viemisestä (Jones 2011, 32).

Luvussa 2.1.3 esitetty petoskolmio pyrkii selittämään, mikä motivoi ihmistä sekaantumaan petolliseen toimintaan. Viitekehystä mukaillen kirjanpitorikokselle tyypillisimmät motivoivat tekijät ovat ahneus, uhkapelaaminen ja elämäntyyli (Jones 2011, 31; viitattu KPMG 2004). Lisäksi syytä on löydetty paineesta markkinoiden odotusten täyttämiseksi ja erityisolosuhteista, esimerkiksi tuoreimpana COVID-19 pandemiasta (KPMG 2022, 2). Henkilökohtaiset kannustimet ovat kuitenkin yksi suurimmista syistä johtajien suorittamiin kirjanpitopeksiin, sillä johtajat hyötyvät näistä suoraan, henkilökohtaisella tasolla. Tällaisia kannustimia voivat olla esimerkiksi palkankorotukset tai bonuksiin liitetty palkkaus. Toisaalta henkilökohtaisena motivaationa voivat toimia osakeoptiot tai työn menetyksen pelko, jopa itsetunnon kohottaminen ja henkilökohtaisen tyytyväisyyden kasvattaminen. (Jones 2011, 33.)

Monissa tapauksissa petos voi olla jatkumoa tuloksenjärjestelystä (earnings management), minkä vuoksi tapoja kirjanpitopesten tekemiselle on lukemattomia. Tuloksenjärjestelyn tavoiksi Jones (2011, 44) on määritellyt tuloslaskelmassa tulojen lisäämisen ja kulujen vähentämisen, taseessa omaisuuserien kasvattamisen tai velkojen pienentämisen ja kassavirtalaskelmassa kassavirran lisäämisen. Erityisesti kirjanpitopeksille tyypillisiksi tavoiksi manipuloida kirjanpitoa nähdään omaisuuden kavaltaminen, kuvitteelliset liiketoimet ja niistä seuraavat vilpilliset lausunnot sekä vähemmän huomioita saaneena, lahjonta ja korruptio. Omaisuuden kavaltaminen tarkoittaa käytännössä varaston tai käteiskassan varastamista, ja on usein työntekijän tai johtajan suorittama rikos. Kuvitteelliset liiketapahtumat puolestaan viittaavat nimensä mukaisesti epätodellisten tapahtumien ja summien keksimiseen. Kirjanpitoskandaaleissa tällaisia fiktiivisiä toimia ovat olleet esimerkiksi valheellisten eläkekorkojen sijoittaminen ja rahojen ohjaaminen omalle tilille tai olemassa olemattoman tilin luominen. (Jones 2011, 63–66.)

Kirjanpito- ja -skandaalit ovat vuosi vuodelta merkittävä ja kasvava ongelma yrityksille. Nykypäivänä globaali liikemaailma on monimutkaisempi kuin ikinä ennen ja kohtaa täysin uudenlaisia haasteita ja mahdollisuuksia petoksille. Petokset nähdään yhtenä suurimmista riskeistä yrityksille, eikä tilanne näytä parantuvan. Vuonna 2018 globaalissa petostutkimuksessaan EY havaitsi yli kymmenen prosentin yrityksistä kohdanneen merkittävän petoksen kahden vuoden aikavälillä (EY 2018, 1). Vuonna 2020, COVID-19 pandemian ollessa pahimmillaan, prosenttiluku nousi jo lähes 20 prosenttiin pudotessa kuitenkin vuoteen 2022 mennessä takaisin hieman yli kymmeneen. EY:n vuoden 2022 rehellisyystutkimus paljastikin pandemian tehneen yritysten rehellisen toiminnan hankalammaksi. Vaikka hallinto-ohjelmien nähdään kehittyneen, organisaatioiden johtajien huomataan tulleen sallivammaksi epäeettisen käytöksen suhteen. Yli kuudesosa vastaajista väärentäisi taloudellisia raportteja ja noin viidesosa olisi valmis harhaanjohtamaan ulkopuolisia ryhmiä, kuten tilintarkastajia ja sääntelijöitä. Hallituksen jäsenistä hieman alle puolet ja ylimmistä johtajista noin 35 prosenttia osallistuisi petolliseen toimintaan, mikäli hyötyisi siitä henkilökohtaisella tasolla. (EY 2022, 11.)

Kun yleisesti tutkitaan petoksiin liittyviä tilastoja, on huomattava, että ne sisältävät muitakin kuin kirjanpitoon liittyviä väärinkäytöksiä. Kuitenkin kirjanpito- ja muut petokset maksavat maailmanlaajuisesti yrityksille vuosittain yli viisi triljoonaa Yhdysvaltain dollaria (Crowe 2019). Lisäksi on luonnollista, että kirjanpitoon liittyvät petokset ja yritysskandaalit maksavat yrityksille myös paljon muuta – niin aikaa, tuottavuutta, asiakassuhteita kuin mainetta. Ne maksavat myös mahdollisesti koko yrityksen liiketoiminnan. Vuoden 2020 globaalissa tutkimuksessaan Association of Certified Fraud Examiners -järjestö havaitsi yleisimmäksi petostyypiksi omaisuuden kavaltamisen. Suoraan tilinpäätökseen liittyvät petoshuijaukset määriteltiin koskevan vain kymmentä prosenttia petostapauksista niiden ollessa kuitenkin yhtiöille kalliimpia lähes miljoonan Yhdysvaltain dollarin mediaanitappiolla. (ACFE 2020, 4.)

Yhteenvetona voidaan sanoa kirjanpidon olevan ratkaiseva tekijä kirjanpito- ja -skandaalien tutkimisessa ja ymmärtämisessä. Kirjanpito tarjoaa sidosryhmille, erityisesti sijoittajille, ensiarvoisen mahdollisuuden nähdä, kuinka yhtiö suoriutuu. Mikäli tulos on huono, johtajat saattavat haluta kirjanpidon avulla parantaa sitä tavalla, jota ei enää nähdä lailliseksi. Vaikka tarkoitus olisi aluksi hyödyntää kirjanpito- ja -lakien

mukana tuomaa joustavuutta luovan laskentatoimen keinoin, voi joustavuuden hyödyntäminen mennä liiallisuuksiin esimerkiksi kovien tavoitteiden täyttämiseksi. Puhutaan kirjanpitopetoksesta tai Suomessa kirjanpitorikoksesta, jossa astutaan selkeästi säännöstelyn ulkopuolelle. Yleensä tämä tapahtuu johtajien ahneuden ja elämäntyylin tai yhtiön taloudellisten vaikeuksien vuoksi. Parantaakseen tulosta johto väärentää kirjanpitoa, käyttää kiellettyjä kirjanpitotekniikoita tai luo fiktiivisiä tapahtumia kirjanpitoon. Kirjanpitoskandaalit syntyvät näistä petoksista. Seuraavaksi käsitellään näitä liike-elämän skandaaleja, jonka jälkeen katse kiinnitetään yleisellä tasolla kirjanpitopetoksista tuomittuihin. Luvut toimivat teoriataustana tutkielman empiiristä osaa varten.

2.2.2 Kirjanpitoskandaalit

Kirjanpitoskandaaleista puhutaan usein yritysten skandaaleina. Pääroolissa ovat kuitenkin ihmiset, joiden päällimmäisenä tarkoituksena on usein oman edun ja henkilökohtaisen hyödyn saavuttaminen (Jones 2011, 473). Suuri osa tutkimuskirjallisuudesta kohdistuu kirjanpitoskandaalien jälkeiseen aikaan, tarkemmin siis siihen, miten ne ovat muokanneet yhtiöiden hallintotapaa, kirjanpitomaailmaa ja sitä sääteleviä lakeja ja standardeja (mm. Ravenscroft & Williams 2005; Carcello ym. 2005). Edellä mainittujen ajallinen mukautuminen johtuu siitä, että kirjanpitoskandaalit paljastavat usein talousraportointijärjestelmän puutteita. Tämän seurauksena syntyy tarve kirjoittaa uusia sääntöjä kirjanpitoon havaittujen porsaanreikien sulkemiseksi. Perimmäisenä tavoitteena on estää samanlaisten kirjanpitokeinojen käyttäminen uudestaan (Jones 2011, 115).

Toisinaan tutkijat etsivät syitä ja selityksiä skandaalien syntyyn, mikä myös puolestaan saattaa johtaa hallintotapojen, kirjanpitokäytäntöjen ja sääntelyn uudistamiseen. Myös tämän vuoksi aikaisempi, hyväksyttävä kirjanpidon joustavuuden hyödyntäminen voi olla myöhemmin lainvastaiseksi, petolliseksi toiminnaksi määriteltyä. Syitä skandaaleihin on etsitty muun muassa johtajien epäeettisestä käyttäytymisestä, henkilökohtaisista kannustimista, ulkoisten tilintarkastajien epäonnistumisesta ja yrityksen sisäisestä kontrollista (Grant & Visconti 2006, 361). Syyt ja motivaatiot kirjanpitopetoksista seuraaviin kirjanpitoskandaaleihin on pitkälti esitetty edellisissä kappaleissa.

Vuosikymmeniä kestäneestä tutkimuksesta huolimatta kirjanpitoskandaalit ovat kuitenkin lisääntyneet, mikä viittaisi väitteeseen, että akateeminen kirjanpito tutkimus ei ole löytänyt oikeita keinoja ja lähestymistapoja kirjanpito petosten vähentämiseen (Ravenscroft & Williams 2005, 367). Toisaalta etukäteen on vaikea tutkia sellaista, mitä ei vielä ole tapahtunut – uudet työskentelytavat, esimerkiksi COVID-19 pandemian yleistämä etätyö, tarjoavat uudenlaisia keinoja myös kirjanpitoon liittyvien petosten tekemiselle (KPMG 2022, 2).

Jones (2011, 115) selittää kirjanpitoskandaalien jatkuvaa syntymistä ihmisluonteella, joka ei ajasta riippumatta muutu. Ihminen on ahne ja käyttää usein mahdollisuuden oman edun tavoittelemisesta. Kirjanpitoskandaalien määrä on lukematon, minkä vuoksi niiden kokonaisvaltainen läpikäyminen ei ole mahdollista. Tämän tutkimuksen kontekstissa se ei myöskään ole välttämätöntä, sillä pääasiallisena tavoitteena ei ole käydä kirjanpitoskandaaleja yksi kerrallaan läpi, vaan muodostaa systemaattinen katsaus naisten merkitykseen niiden yleisyydessä. Ajallisesti tämä tarkoittaa lähinnä 2000-luvun jälkeen syntyneen kirjallisuuden tutkimista, sillä viimeisimpien vuosikymmenien skandaalit ovat olleet historian pahimpia. Suurin osa näistä mediamylläköistä johtui muutamien henkilöiden liiallisesta ahneudesta ja johti taloudellisiin katastrofeihin, jotka tuhosivat yrityksiä ja ihmisten elämiä.

Kirjanpitoskandaalille on vaikea löytää yhtä yleispätevää määritelmää. Oxfordin sanakirja määrittelee kirjanpidon tarkoittavan prosessia, jolla pidetään kirjaa taloudesta. Skandaali puolestaan määritellään käyttäytymiseksi tai tapahtumaksi, jonka ihmiset käsittävät moraalin tai lain vastaiseksi, ja joka aiheuttaa yleisössä järkytyksen tai vihan tunteita. Nämä yhdistämällä voidaan kirjanpitoskandaali määritellä tarkoittamaan liike-elämän skandaalia, joka nousee esiin kirjanpidon lainvastaisesta pitämisestä ja aiheuttaa yritykselle kaikkien muiden ei-toivottujen seurausten lisäksi myös mainehaittaa.

Tutkiessaan kirjanpidon manipuloinnista seuranneita kirjanpitoskandaaleja, Jones (2011, 468) löysi tyypilliseksi tavaksi kirjanpidon manipulointiin johdon kavalluksen. Esimerkiksi ”Koskotas-skandaalissa” vuonna 1989 Kreetan pankin asiakkaiden rahoja siirrettiin johtajan omalle tilille ja Bernard Madoffin sijoitushuijauksessa (2008) entinen NASDAQ-pörssin puheenjohtaja Madoff teki yhden maailman isoimmista Ponzi-huijauksista eli käytti uusien sijoittajien rahoja jo olemassa olevien sijoittajien osinkojen

maksamiseen. Iso-Britanniassa huomiota vuonna 1940 sai skandaali, jossa Polly Peck -yhtiön toimitusjohtaja varasti yhtiön rahaa ja käytti sitä omiin tarkoituksiinsa. Näiden esimerkkien lisäksi rahaa kavallettiin myös osakepääoman ja eläkerahastojen väärinkäytöksillä. (Jones 2011, 468.)

Toiseksi tyypilliseksi tavaksi kirjanpitoskandaalien syntyyn Jones (2011, 469) löysi kuvitteellisten liiketapahtumien keksimisen. Erityisesti myynnin lisääminen nousi suosituksi tavaksi voiton kasvattamisen toivossa. Myös tuotantoa lisättiin tai kirjanpitodokumentteja väärennettiin. Lisäksi kirjanpitoon keksittiin fiktiivisiä tapahtumia kulujen aktivoinnista ja taseen ulkopuolisesta rahoituksesta. Joissain tapauksissa yhtiöt loivat täysin olemattomia tytäryhtiöitä, jotka tarjosivat puitteet virtuaalisten tilien luomiselle. (Jones 2011, 469–470.) Skandaali, jossa luotiin fiktiivisiä liiketapahtumia paljastui esimerkiksi vuonna 2002, kun Waste Management Inc. oli väärentänyt yli viiden vuoden aikana kirjanpitoonsa noin 1,7 biljoonan dollarin edestä tuloja ylimpien johtajien osuuden ollessa miljoonia dollareita (Nevin, Rao & Martin 2014, 39). Vuoden 2008 finanssikriisin aikana rahoituspalvelu Lehman Brothersin puolestaan huomattiin piilottaneen yli 50 biljoonan dollarin edestä lainoja naamioimalla ne tilinpäätöksessä myynneiksi (McDonald 2016, 46). Mistä perspektiivistä ja lähteestä asiaa katsotaankaan, tunnustetaan poikkeuksetta kuitenkin maailman tunnetuimmiksi ja suurimmiksi kirjanpitoskandaaleiksi kaksi 2000-luvun alun kohua: Enron ja WorldCom.

Energiayhtiö Enron kuului aikanaan yrityksiä arvioivan Fortune 500 -listan kymmenen parhaan joukkoon. Yritys oli äänestetty Yhdysvaltain innovatiivisimmaksi, sen johtajat olivat yhteydessä Yhdysvaltojen hallintoon, ja yhtiö oli maailman suurimpien pankkien tukema. (Tonge, Greer & Lawton 2003, 4.) Vuonna 2001 se joutui kuitenkin yhden merkittävimmän talousskandaalin keskelle, kun sen löydettiin manipuloineen kirjanpitoa monelta osin. Sen löydettiin omaavan taseen ulkopuolisia velkoja, luoneen kuvitteellisia tuloja ja raportoineen kassavirran väärin. Näitä varten Enron käytti erityistä tarkoitusta, esimerkiksi arvopaperiomaisuuden ostamista, varten perustettuja yksiköitä (SPE tai special purpose entity) tuottojen kasvattamiseksi ja tappioiden piilottamiseksi. Tarkemmin selitettynä se muun muassa käytti yksikköjä omaisuuden ostamiseen ilman, että velka tai omaisuus näkyi tilinpäätöksessä. Tällä tavoin myynnit näkyivät epätodellisena kassavirtana. Yhtiö julistettiin konkurssiin vuonna 2001 ja sen talousjohtaja myönsi syyllisyytensä, tuomiona kuusi vuotta vankeutta. Enronin äkillisestä

tuhosta syytetään kuitenkin lähinnä sen toimitusjohtajaa, jolle lopulta tuomittiin 24 vuotta vankeutta. Lisäksi yhtiön tilintarkastusyhtiötä, Arthur Andersenä, joka hoiti myös energiayhtiön sisäisen tarkastuksen ja konsultoinnin, syytettiin tehottomuudesta paljastaa kirjanpidon virheitä. (Jones 2011, 420–421.)

Toinen kirjanpitomaailmaa merkittävästi muokannut, vain kuukausia Enronin jälkeen paljastunut skandaali horjutti entisestään uskoa tilinpäätösraportoinnin luotettavuuteen. Yhdysvaltalainen kaukopuheluyhtiö, WorldCom, oli kehittänyt järjestelmän, jolla voittoja lisättiin osakekurssin ylläpitämisen toivossa. Tarkemmin, yhtiö aktivoi taseeseen muiden tietoliikenneyhtiöiden puhelinlinjojen hankkimisesta aiheutuneet toimintakulut sen sijaan, että ne olisi kirjattu kuluihin ja niihin liittyviksi arvon alenemisiksi. Kun WorldCom julistettiin konkurssiin vuonna 2002, sen osakkeenomistajat olivat menettäneet kaikki rahansa. Myös tässä tapauksessa yhtiön pitkäaikaista toimitusjohtajaa kohtasi 25 vuotta vankeutta. (Jones 2011, 422–423.)

Kirjanpitoskandaalit sisältävät siis kirjanpitopekkoksia, jotka ovat jatkuneet kauan ja tällä tavoin keränneet taakseen niin suuria rahasummia, että yrityksen toiminnan jatkuminen ei ole näiden paljastumisen jälkeen mahdollista. Kirjanpitoskandaalien onnistumiselle suurin syy löytyykin sisäisten kontrollien epäonnistumisesta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tehokkaan hallituksen, riippumattomien johtajien, tarkastusvaliokuntien ja/tai sisäisen valvonnan puuttumista. Kun tällainen huono sisäinen kontrolli yhdistetään ahneisiin, karismaattisiin, omaa etua tavoitteleviin yksilöihin, on jokaisessa yrityksessä varteenotettava riski väärinkäytöksiin. Useimmissa kirjanpitoskandaaleissa kirjanpitopekkokset onkin löydetty, kun on ollut jo liian myöhäistä. (Jones 2011, 477.)

Suuret ja maailmanlaajuista huomiota saaneet kirjanpitoskandaalit ovat muokanneet kirjanpitomaailmaa ja siihen liittyvää sääntelyä. Sijoittajien ja muiden sidosryhmien huolia taloudellisen raportoinnin epäluotettavuudesta on pyritty paikkaamaan uusilla vaatimuksilla johtajille, heidän firmoilleen ja tilintarkastajille. Usein skandaalien jälkeen kirjanpitoon liittyvä sääntely, esimerkiksi lait ja standardit muokkautuvat aluekohtaisesti ja siltä osin, missä porsaanreikiä on havaittu (Di Pietra, Gebhardt, McLeay & Ronen 2014, 677). Esimerkiksi Yhdysvalloissa Enron- ja WorldCom-skandaalien jälkeen konsultointi eriytettiin tilintarkastuksesta, tavoitteena lisätä tilintarkastuksen riippumattomuutta. Myös sisäisen kontrollin vastuuta ja arviointivaatimuksia lisättiin

yrityksissä ja huomiota kiinnitettiin tehokkuuteen ja hyvään hallintotapaan (Carcello ym. 2005, 118). Lisäksi tilintarkastuksen tulee nykyään vastata johtajien sijasta hallitukselle ja johtajien tehtävänä on henkilökohtaisesti varmentaa, ettei tilinpäätös sisällä aineellisia virheitä – mikäli mahdolliset virheet johtuvat johtajan vastuun laiminlyönnistä, on rikostuomioita kovennettu. (Jones 2011, 424–425.) Näin ollen kirjanpitoskandaalit ovat lisänneet riskikuvia ylimmälle johdolle, erityisesti toimitus- ja talousjohtajille, jotka kantavat päällimmäisen vastuun yhtiön taloudellisesta raportoinnista. EY:n (2016, 18) maailmanlaajuisen tutkimuksen mukaan yksittäisten johtajien syytteesen asettaminen onkin hyvä tapa auttaa estämään tulevia petoksia. Yhdysvaltain tavoin samantyyllisiä uudistuksia on kirjanpitoskandaalien paljastumisten jälkeen tehty myös muualla maailmassa (mm. Sorensen & Miller 2017).

2.2.3 Kirjanpitopetosten tekijät

Kirjanpitopetoksiin syyllistyneiden esittämiseksi tutkimus pyrkii antamaan tiiviin katsauksen yritysten näkökulmasta petoksiin ja niiden tekijöihin yleisesti. Kuten aiemmin mainittu, tilastot yrityspetoksista sisältävät myös muita kuin kirjanpitoon liittyviä petoksia, mutta tarjoavat kuitenkin mahdollisuuden tunnistaa ammatillisiin petoksiin, siis myös kirjanpitopetoksiin syyllistyneiden yhteisiä ominaisuuksia ja riskiprofiileja. Nämä tutkitut ja petoksille yhteiset ihmisten demografiset ominaisuudet sekä luonteenpiirteiden ja käyttäytymisen varoitusmerkit auttavat sekä yrityksiä että tutkijoita ymmärtämään ja tunnistamaan petosriskit ja punaiset liput (ACFE 2020, 38). Empiirisen osan tueksi luvun perimmäinen tarkoitus on etenkin kirjanpitopetoksiin syyllistyneiden esittelemine aiemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Tarkoituksena ei ole käydä jokaista petosta ja skandaalia erikseen läpi, vaan muodostaa yleispätevä katsaus siihen, minkälaiset henkilöt ovat olleet kirjanpitopetosten takana ja toisaalta siihen, minkälaisia yhteisiä piirteitä näistä henkilöistä on löydetty. Tämä luku ei kuitenkaan vielä painota sukupuolen merkitystä taloudellisen raportoinnin luotettavuudessa, sillä tähän luodaan katsaus vasta systemaattisen kirjallisuuskatsauksen keinoin. Yhtenä tämän luvun tavoitteista onkin muodostaa edellä mainitun tueksi viitekehys oletukselle, että kirjanpitopetosten takana usein ovat yhtiöiden johdossa olevat yksilöt.

Vuoden 2022 raportissaan valtuutettujen petostentarkastajien yhdistys (Association of Certified Fraud Examiners, ACFE) pyrkii tunnistamaan ammatillisiin petoksiin syyllistyneiden yhteisiä ominaisuuksia. Noin neljäsosa tutkituista petoksista oli yrityksen ylimmän johdon tai omistuksen aiheuttamia. He havaitsivat tekijän auktoriteettitason korreloivan petoksen koon kanssa, sillä petoksista aiheutuneet tappiot kasvoivat selkeästi, mitä korkeammassa tehtävässä tekijä toimi. Lisäksi ylimpien johtajien ja omistajien petokset kestivät ajallisesti kauiten. Tutkimus myös paljasti ylemmän johtoryhmän ja kirjanpito-osaston liittyvän molempiin, sekä korkeaan esiintymistiheyteen että korkeisiin mediaanitappioihin. Lisäksi pidempään yrityksessä työskennelleiden henkilöiden petosten havaittiin olevan mediaanitappioiltaan suurimpia. (ACFE 2022, 45–47.) Huijarin käyttäytymisen varoitusmerkeiksi tunnistettiin esimerkiksi taloudelliset vaikeudet, kontrolliongelmät, avioero/perheongelmät, riippuvuudet, tyytymättömyys ja liiallinen paine. Vuodesta 2008 alkaen ylivoimaisesti yleisin varoitusmerkki petoksesta on kuitenkin ollut yli varojen eläminen. (ACFE 2022, 56–58.)

Samaisessa, todellisia tapauksia koskevassa tutkimuksessa, petosten tekijöistä yli 70 % oli miehiä, heidän aiheuttaessaan myös suuremmat tappiot yrityksille kuin tilanteessa, jossa tekijänä oli nainen. Kun tapaukset rajattiin koskemaan vain ylimmän johdon aiheuttamia petoksia, jopa 82 % tekijöistä oli miehiä ja vain 18 % naisia. Miesjohtajien petoksissa mediaanitappio oli 446 000 ja naisten noin 213 000 Yhdysvaltain dollaria. Tutkittujen petosten tekijöistä yli puolet olivat 31–45-vuotiaita. Kuitenkin mitä vanhempi tekijä oli, sitä suuremmat kustannukset se aiheutti yritykselle. Selitystä petoksiin haettiin myös huijarin koulutustason perusteella. Noin 65 prosenttia petosten tekijöistä oli suorittanut yliopistotason tai sitä korkeamman jatkotutkinnon. Mitä korkeammin henkilö oli kouluttautunut, sitä suuremmat mediaanitappiot hän myös petoksellaan aiheutti yhtiölle. Tämä on linjassa aikaisemman havainnon kanssa siitä, että korkeamman koulutuksen saaneilla on yleensä korkeampi johtoasema ja näin ollen myös paremmat mahdollisuudet ja taidot petosten tekemiseen. Vain pieni osa petosten tekijöistä oli aikaisemmin irtisanottu, rangaistu tai syyllistynyt petolliseen toimintaan. (ACFE 2022, 51–56.)

Vuoden 2016 raportissaan *Global profiles of the fraudster* KPMG tekee samankaltaisia havaintoja ihmisistä, jotka sotkeutuvat petolliseen toimintaan. Noin 80 prosenttia tutkituista huijareista oli miehiä ja 70 prosenttia 36–55-vuotiaita. He olivat usein

arvostettuja, pitkäaikaisia yksilöitä yritysten johtoasemissa. Tyypillisimpänä motivaationa huijareille toimi ahneus ja henkilökohtaisen hyödyn tavoittelemine. Seuraavassa esitetään nimenomaan kirjanpitopeoksia tekeville ihmisille tyypillisiä ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä. Motivaatiot ja tavat kirjanpidon manipulointiin on pitkälti esitetty edellisissä luvuissa.

Teoksessaan *The psychology and sociology of fraud: Integrating the behavioral sciences component into fraud and forensic accounting curricula* Sridhar Ramamoorti (2008, 521) painottaa organisaatioiden petostentorjuntajärjestelmien onnistumiseksi petosten perimmäisten syiden ymmärtämistä. Monet syyt petosten tekemiseen juontavat juurensa ihmisten käyttäytymiseen, ominaisuuksiin ja luonteenpiirteisiin, sillä talousrikokset ovat tahallisia ja rationalisoituja ihmisten suorittamia rikoksia. Niihin liittyy tahdonvoimakkuutta, pidättäytymisen riskiä ja luottamuksen loukkaamista – siis paljon myös psykologisia tekijöitä. Liike-elämän ammattilaisille on kuitenkin usein tyypillistä vähätellä inhimillisiä tekijöitä eli esimerkiksi käyttäytymistä kirjanpidon manipuloinnin selittäjänä. Kirjanpitopeosten määrä kasvaa kuitenkin jatkuvasti, joten eri alojen tutkijat ovat alkaneet etsiä selityksiä kirjanpitoon liittyville peoksille myös ihmisten ominaisuuksista ja käyttäytymisestä. (Ramamoorti 2008, 522.)

Kirjanpitopeosten tekijöiden uskotaan kuuluvan kahteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän ihmiset tavoittelevat enemmän hyvää, eivätkä toisin sanoen ole pohjimmiltaan pahoja. He ovat yksilöitä, jotka manipuloivat kirjanpitoa sen vuoksi, että kokevat vaihtoehdon rationalisoituaan sen olevan paras yhtiön kannalta. Toisen ryhmän muodostavat itsekeskeiset huijarit, jotka tiedostavat varsin hyvin, mitä tekevät, eivätkä piittaa, vaikka se olisi väärin – perimmäisenä tarkoituksena on saavuttaa tavoitteet epärehellisesti ja totuudesta piittaamatta. (Ramamoorti 2008, 527.) Näihin ryhmiin kuuluvien talousrikollisten on löydetty olevan egoistisia, aggressiivisia ja häikäilemättömiä (Amat 2019, 89). Myös Ramamoorti (2008, 527–528) on tehnyt samantyyllisiä havaintoja määritellesään talousrikolliset usein hyvin vakuuttaviksi ja manipuloiviksi henkilöiksi, jotka omaavat ylisuuren egon. Lisäksi he usein osoittavat moraalitonta ja epäsosiaalista käytöstä sekä äärimmäistä itsekeskeisyyttä ja empatian puuttumista. Kirjanpitoskandaalien takana olleille henkilöille tyypillistä on ollut myös laaja näkyvyys mediassa (Amat 2019, 88).

Jones (2011, 437–474) kuvailee kirjanpitoskandaalien takana olevia henkilöitä karismaattisiksi yksilöiksi, jotka onnistuvat vakuuttamaan yleisölle kaiken olevan hyvin. Persoonallisuutensa avulla he saavat ihmiset myös uskomaan tähän ja toisaalta auktoriteetillaan ja voimakkuudellaan estämään vastalauseet ja kyseenalaistamiset. Amat (2019, 89–92) on etsinyt varoitusmerkkejä ihmisten käyttäytymisestä myös petosten jälkeen. Tavanomaisia muutoksia käyttäytymisessä ovat olleet esimerkiksi elämäntyyli, joka ei ole vastannut henkilön tulotasoja tai aiempaa tapaa. Lisäksi kirjanpitoskandaalien jälkeen yrityksen johtajat ovat jättäneet yrityksen ilman selkeää syytä, esimerkiksi Enronin toimitusjohtaja irtisanoutui aikanaan henkilökohtaisten syiden vuoksi ennen skandaalin paljastumista. (Amat 2019, 89–92.)

Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) on organisaatio, joka kehittää yrityksille ohjeita sisäisen valvonnan, riskienhallinnan ja petosten ehkäisyn arvioimiseksi. Vuonna 2010 se rahoitti tutkimuksen Yhdysvaltain arvopaperi- ja pörssiviranomaisen (SEC) tutkimista kirjanpito- ja petoksista tarjotakseen kattavan analyysin vuosien 1998–2007 virheellisistä taloudellisista raporteista, sisältäen siis samalla myös suuret ja korkeaprofiiliset kirjanpitoskandaalit. Se havaitsi toimitusjohtajan ja/tai talousjohtajan olleen joko suoraan tai välillisesti osallinen 89 prosentissa petostapauksista. Kahden vuoden sisällä SEC:n tutkimuksen päättymisestä noin 20 prosenttia johtajista oli nostettu syytteeseen ja yli 60 prosenttia näistä syytteenalaisista tuomittu. (COSO 2010, 2.) Samassa tutkimuksessa organisaatio näki ihmisen ja johtohenkilöiden psyykeen, filosofian, rehellisyyden ja eettisen kulttuurin ymmärtämisen tärkeänä petosriskien arvioinnissa. Erityisesti tärkeää olisi ymmärtää ylimmän johdon asenteita ja rationalisointia ympäristöissä, joissa riski petokseen on korkea. (COSO 2010, 3.)

Vuoden 2016 maailmanlaajuisessa petostutkimuksessaan EY kiinnitti huomiota erityisesti yritysten talousjohtajiin ja tutki heidän suhtautumistaan taloudellisiin väärinkäytöksiin. Tulokset vahvistivat yritysten hallitusten velvollisuutta ottaa käyttöön valvontatoimia, joilla varmistetaan talousjohtajien työn laatu, läpinäkyvyys ja paikkansapitävyys. EY:n tutkimuksen mukaan:

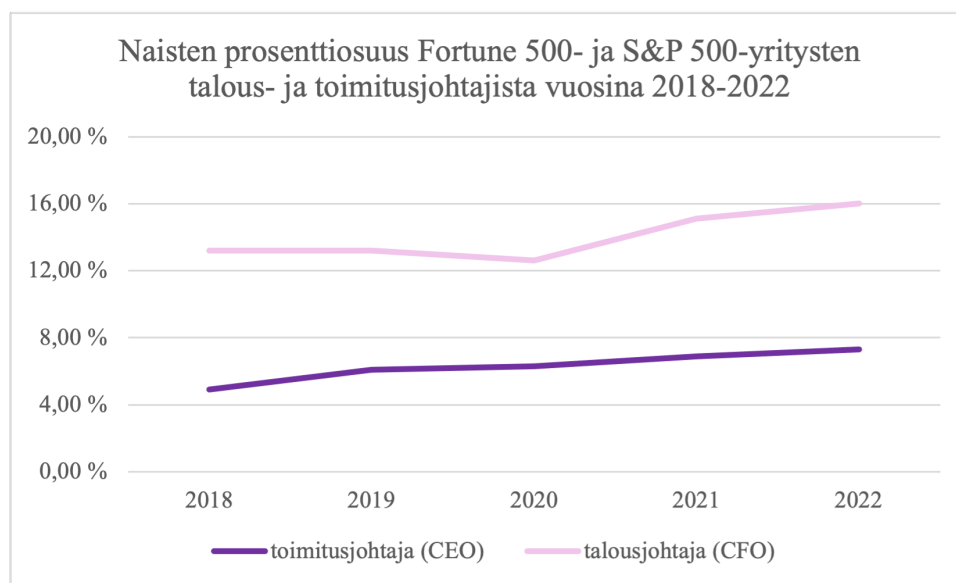
- 13 % talousjohtajista tarjoaisi käteismaksuja liiketoiminnan säilyttämiseksi tai tuloksen parantamiseksi,
- 9 % olisi valmis muuttamaan sopimusten päivämääriä,

- 3 % väärentäisi yhtiön taloudellista tulosta
- 36 % rationalisoisi epäeettistä toimintaa taloudellisen suorituskyvyn parantamiseksi ja
- 7 % kirjaisi tulot aiemmin kuin pitäisi. (EY, 2016, 14.)

Koska kirjanpidon tulisi olla virheetöntä siten, että se tarjoaa sidosryhmille oikean ja riittävän kuvan yhtiön taloudellisesta suoriutumisesta ja tilasta, ja koska talousjohtajilla on suora pääsy yhtiön taloudellisiin tietoihin, ovat luvut huolestuttavia. Kuten todettu, jotkin tavat kirjanpidon muuttamiseen ovat laillisia ja hyödyntävät kirjanpitostandardien tarjoamaa joustavuutta, joten tilastot eivät suoraan tarkoita sitä, että talousjohtajat välttämättä tekisivät kirjanpitopetoksia vastatessaan tutkimuskysymyksiin yllä esitetyllä tavalla. Kuitenkin monissa kirjanpitopetostapauksissa tuloksenjärjestely on muuttunut ajan kuluessa lainvastaiseksi, petolliseksi toiminnaksi, minkä vuoksi EY:n tutkimuksen tuloksia voidaan pitää alkavina hälytysmerkkeinä.

Luvussa 2.1.1 esitetyn agenttiteorian mukaan johtajalla on aina oma agendansa, vaikka hänen tulisi johtaa yritystä, kuten osakkeenomistajat haluavat. Päätösten tulisi loppupeleissä olla linjassa omistajien, ei johtajien omien intressien kanssa. Näin ei kuitenkaan usein ole, sillä myös johtajalla on omat tavoitteensa ja elämänsä, joka saattaa sisältää esimerkiksi riippuvuutta materiaalisesta omaisuudesta tai uhkapeleistä. Lisäksi yritysten johtajat ovat usein korkeasti kouluttautuneita, minkä vuoksi he omaavat tiedot monimutkaisista kirjanpitokäytännöistä ja niiden heikkouksista, taidot kirjanpidon joustavuuden ja standardien porsaanreikien hyödyntämiseen sekä kokemukset kirjanpitojärjestelmistä. Johtajat ovat myös asemassa, jossa kirjanpidon manipulointi on mahdollista. Tässä alaluvussa esitetyn perusteella voidaan muodostaa riskiprofiili yleisimmälle huijarille: aggressiivinen ja liiallisella egolla varustettu keski-ikäinen, korkeasti koulutettu mies, joka toimii yrityksen johtoasemassa hallinto- tai talousosastolla ja on työskennellyt yhtiössä yli viisi vuotta. Tämä ei tietenkään tarkoita jokaisen kuvaukseen sopivan henkilön sotkeutuvan kirjanpidon manipulointiin, mutta petostentorjunnassa jokaisen yhtiön on hyvä ottaa huomioon ja arvioida ihmisten varoitusmerkkejä, jotka erityisesti voivat johtaa kirjanpitopetoksiin, -skandaaleihin ja pahimmassa tapauksessa koko yrityksen tuhoon.

nouseva, mutta miehet dominoivat edelleen ylimmän johdon paikkoja, tarkoittaen siis, että miehiä ollaan valmiimpia palkkaamaan yritysten johtotehtäviin. Mikäli yhdistetäänkin sekä yritysten talous-, toimitus- ja operatiiviset johtajat saadaan miesten osuudeksi 88,1 prosenttia vuoden 2022 tilastossa (Crist Kolder Associates 2022, 39). Tutkiessa toimitusjohtaja-talousjohtaja-yhdistelmiä huomataan lukujen olevan vielä huomattavasti huolestuttavampia. Vain kolmessa Fortune 500-yrityksessä sekä toimitusjohtaja että talousjohtaja ovat naisia. Viidestäsadasta Yhdysvaltain suurimmasta yrityksestä 382 ovat täysin miesten johtamia niin toimitus- kuin talousjohtajan osalta. (McGrath 2022.)

Kuvio 3 Naisten osuus Yhdysvaltain suurimpien yritysten johtajista (*Lähde: Crist Kolder Associates 2022, 31*)

Myös Gowen Partnersin *CFO Movement Study 2022* tarjoaa hieman näkökulmaa siihen, mihin suuntaan ollaan menossa. Suuret yritykset palkkaavat talousjohtajiksi aikaisempaa enemmän naisia: vuoden 2022 ensimmäisellä puoliskolla yli kolmasosa Fortune 500 -yrityksiin palkatuista talousjohtajista oli naisia. Tammikuussa 2023 Fortune-aikakausilehti julkaisi artikkelin, jonka mukaan ensimmäistä kertaa historiassa yli 10 prosenttia Fortune 500-yritysten toimitusjohtajista on naisia (Hinchliffe 2023). Kehitystä kohti monimuotoisempia johtoportaita siis tapahtuu vuosi toisensa jälkeen, mutta pohtia saattaa, tapahtuuko sitä merkittävässä määrin ja tarpeeksi nopeasti. Vuoden 2023 tilastotkin kuitenkin tarkoittavat sitä, että edelleen Fortune 500-yritysten

toimitusjohtajista noin 450 on miehiä. Naisten harvinaisuudesta yritysten ylimmässä johdossa kertookin osaltaan se, että naisten palkkaus näihin rooleihin saa huomattavasti enemmän julkisuutta kuin miesten (Equilar 2018).

Naisten kapea edustus yritysten ylimmässä johdossa on saanut alan ammattilaiset tutkimaan syitä huolestuttavalle ilmiölle. Yllä esitetyn perusteella sukupuolimonimuotoisuus kuitenkin säilyy yrityssektorin haasteena. Selitystä naisten puuttumiseen yritysten johtoportaan on muun muassa haettu siitä, että naiset nähdään edelleen yritysmaailmassa toissijaisina tarkoittaen käytännössä sitä, että heitä ei vielä nähdä tasavertaisina miesten kanssa. Lisäksi, jos naisia ei ole johdossa tai valta-asemassa, on epätodennäköisempää, että seuraavat naiset kapuavat sinne. Näin ollen naisten puuttumista on selitetty sillä, että naiset eivät hae tarpeeksi usein johtorooleihin. (McGrath 2022.)

Myös historiallisia sukupuolinormeja voidaan käyttää selittämään naisten puuttumista yritysten ylimmästä johdosta. Maailma on rakennettu ajatukselle, että miehet käyvät töissä ja naiset pysyvät kotona. Vaikka tämä ajatus on nykymaailmassa monilta osin unohdettu, näkyy se esimerkiksi lomissa, joita äitien tulee synnytettyään pitää toisin kuin lasten isien. Tämän vuoksi osa naisista jättää uransa suhteellisen aikaisessa vaiheessa kesken, ainakin hetkellisesti, tai uskoo perhevelvoitteiden estävän johtoasemaan hakemista. (Equilar 2018.) Ilmiötä ei voida enää nykypäivänä selittää koulutuksella, sillä esimerkiksi Yhdysvalloissa laskentatoimen opiskelijoista yli puolet on naisia. Lisäksi naisia valmistuu maisteritasolla enemmän kuin miehiä. (AICPA 2019, 5–10.) Seuraavaksi selitetään, miksi naisten puuttumista yritysten johtoportaan ei myöskään voida selittää heidän ammattitaitonsa tai osaamisensa puuttumisella tai sillä, että he johtaisivat yrityksiä huonommin kuin miehet.

Maailmassa on paljon päteviä naisia, jotka sopisivat johdon tehtäviin. Samanaikaisesti yritysten ylimmässä johdossa on paljon miespuolisia henkilöitä, jotka eivät tee työtään tarpeeksi hyvin. Naisjohtajista voisikin olla paljon hyötyä yrityksille. Ylätason teoria ehdottaa, että johtohenkilöiden yksittäisillä ominaisuuksilla olisi vaikutusta päätöksentekoon, joka lopulta vaikuttaisi koko yritysten suorituskykyyn. Tutkimus siitä, voisiko sukupuoli olla yksi näistä ominaisuuksista, on kestänyt yli 20 vuotta ja tulokset ovat jokseenkin ristiriitaisia. Kuitenkin suuri osa aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta

viittaa siihen, että naisten lisääminen yritysten johtoportaissa olisi keino parantaa taloudellista tehokkuutta ja turvata näin kilpailuetua (mm. Krishnan & Park 2005; Rossi, Galasso & Capasso 2017; Peltomäki, Sihvonen, Swidler & Vähämaa 2021). Monimuotoisuuden etuja olisi edelleen kuitenkin tärkeää dokumentoida, jotta naisia haluttaisiin enemmässä määrin palkata edellä mainittuihin tehtäviin. Seuraavaksi tehdään tiivis katsaus aiemman kirjallisuuden havaintoihin siitä, millä tavoin naisilla voisi olla positiivinen vaikutus yritysten taloudellisessa päätöksenteossa.

Krishnan ja Park (2005, 1718) näkevät sukupuolen moninaisempänä ja merkittävämpänä muuttujana verrattuna esimerkiksi ikään ja koulutukseen. Tutkimuksessaan yritysten ylimmistä johtoryhmistä he toteavat naisten omaavan johtotyylejä ja vahvoja ihmissuhteita, jotka rikastuttavat heidän päätöksentekoaan ja hallintotapojaan verrattuna miehiin. Lisäksi naiset nähdään innovatiivisimpina ja nykyaikaisempina, jopa mahdollisuutena parantaa yritysten läpinäkyvyyttä ja suhdetta tärkeisiin osakkeenomistajiin (Lückerath-Rovers 2013, 507). Naisten on myös löydetty olevan miehiä eettisempiä, mitä tulee taloudelliseen päätöksentekoon – miehet rikkovat hyväksytyjä käytäntöjä useammin menestyksestä uraa ja henkilökohtaista arvostusta tavoitellessaan. Samanaikaisesti naisten on havaittu tavoittelevan parempia ihmissuhteita ja auttavan muita sekä pienemmällä todennäköisyydellä osallistuvan epäeettiseen ja sääntöjenvastaiseen toimintaan. (Habib & Hossain 2013, 95.)

Tulevaisuuden johtajia silmällä pitäen laskentatoimen naisopiskelijoiden on tutkittu olevan eettisempiä, ahkerampia ja tarkempia. Kun miespuoliset opiskelijat arvostavat ”avoimuutta muutokseen”, määrittelevät naiset tärkeimmäksi arvokseen itsensä ylittämisen. (Bible & Tadros 2017, 552.) Aiemmat tutkimukset ovat lisäksi dokumentoineet, että naiset ovat varovaisempia ja vähemmän aggressiivisiä erilaisissa liiketoimintaympäristöissä. Esimerkiksi Francis ym. (2015, 1314) havaitsevat naispuolisen talousjohtajan palkkaamisen jälkeen yritysten kirjanpidon konservatiivisuuden asteen kasvaneen merkittävästi verrattuna miespuoliseen edeltäjänsä, mikä viittaa naisten positiiviseen vaikutukseen yritysten taloudellisen raportoinnin saralla. Naisten on myös tutkittu välttävän miehiä enemmän riskejä, olevan vähemmän aggressiivisiä eläkesäästösuunnitelmissa ja velanotossa (mm. Sunden & Surette 1998; Byrnes, Miller & Schafer 1999; Huang & Kisgen 2013). Naisten, toisin kuin miesten, on muun muassa havaittu valitsevan strategioista sen, jonka ei nähdä voivan

aiheuttaa pahinta mahdollista, mutta ei myöskään nähdä tarjoavan onnistuessaan suurimpia hyötyjä (Powell & Ansic 1997, 622). Toisaalta naisten haluttomuus tai varovaisuus riskinottamiseen voi myös osaltaan selittää naisten puuttumista yritysten ylimmästä johdosta, mikäli naiset tämän vuoksi ohjautuvat vähemmän riskisiin työmahdollisuuksiin.

Aiemmin mainitut tutkimustulokset viittaavat naisten yleisesti käyttäytyvän enemmän osakkeenomistajien etujen mukaisesti. Esimerkiksi velanoton yhteydessä naispuoliset johtajat suosivat maturiteetiltaan huomattavasti lyhytkestoisempia lainoja (Datta, Doan & Toscano 2021, 15). Johtoportaan, mukaan lukien hallituksen naisilla on löydetty olevan myös suoria positiivisia vaikutuksia yrityksen tulokseen ja raportoinnin laatuun (Srinthil, Gul & Tsui 2011, 1638). Esimerkiksi Barua ym. (2010), huomaavat talousjohtajan sukupuolen ja suoritteiden laadun välillä olevan merkittävä positiivinen yhteys. Peltomäki ym. (2021) havaitsevat yritysten talous- ja toimitusjohtajien sukupuolella olevan selkeä suhde yrityksen riskiin. Heidän tutkimuksensa tulokset viittaavat siihen, että naisten johtamiin yrityksiin liittyy pienempi markkinaperusteinen riski. Myös Elsaid ja Ursel (2011, 501) havaitsevat, että toimitusjohtajan vaihtuminen miehestä naiseen vähentää usein yrityksen riskinoton mittareita.

Naisjohtajien positiivisista vaikutuksista yritysten suorituskykyyn on paljon todisteita. Smith, Smith ja Verner (2006, 569) dokumentoivat tanskalaisten yritysten suoriutuvan paremmin silloin, kun niiden ylimmässä johdossa on mukana naisia. Yhdysvaltain pankkisektorilla naisjohtoisten pankkien on havaittu omaavan paremmat lainanantokyvyt ja pienemmät maksukyvyttömyysriskit, mikä viittaa pienempään riskiin toiminnan loppumisesta. Maailmanlaajuisten finanssikriisien aikaan nämä pankit ovatkin niitä, jotka suoriutuvat parhaiten. (Palvia, Vähämaa & Vähämaa 2020, 908–909.) Adhikari, Agrawal ja Malm (2019, 202) taas ehdottavat, että naisten johtamat yritykset kohtaavat vähemmän operatiiviseen toimintaan liittyviä oikeusjuttuja.

Tämä tutkimus keskittyy sukupuolen vaikutukseen kirjanpitopetosten yhteydessä. Tähän liittyen Francis, Hasan, Wu ja Yan (2014, 198) tarjoavat todisteita siitä, että naistalousjohtajat ovat miespuolisia kollegoitaan vähemmän aggressiivisia verosuunnittelussa. Peni ja Vähämaa (2010) löytävät yhteyden sukupuolen ja taloudellisen raportoinnin laadun väliltä tutkiessaan naisten ja miesten välisiä eroja

tuloksenjärjestelyn suhteen. Käyttäessään taustaoletuksena sukupuolieroja konservatiivisuudessa, riskinottohalukkuudessa ja etiikassa he havaitsivat naispuolisten talousjohtajien noudattavamman perinteikkäämpiä raportointistrategioita – tutkimus siis osoittaa naistalousjohtajien käyttävän vähemmän hyväkseen kirjanpidon joustavuutta. Lisäksi he havaitsivat naisten konservatiivisuuden, varovaisuuden ja opportunistisuuden vaikuttavan myös muilla tavoin raportoitujen taloudellisten tietojen laatuun positiivisesti (Peni & Vähämaa 2010, 643). Tutkiessaan yhdysvaltalaisia yrityksiä Li ja Zeng (2019, 544) dokumentoivat yritysten, jossa talousjohtajana on nainen, omaavan pienemmän kaatumisriskin, osaltaan sen vuoksi, että naiset kertovat huonot uutiset aiemmin, eivätkä pyri piilottamaan huonoa tulosta kirjanpitoon. Myös tällä tapaa naisjohtajat voivat rajoittaa virheellistä raportointia ja parantaa tilinpäätöksen laatua.

Naiset tarjoavat yritysmaailmalle siis jotain, mitä miehet eivät. Aiemmassa kirjallisuudessa esitetyt todisteet johtavatkin hypoteesiin siitä, että kirjanpito- ja -skandaalit paljastuvat todennäköisemmin yrityksistä, joiden ylimmässä johdossa on miehiä. Toisin sanoen tutkimus olettaa, että naiset eivät ole kirjanpitoon liittyvissä petoksissa mukana. Tämä johtaa lisäksi oletukseen siitä, että yritykset, joissa on talousjohtajana ja/tai toimitusjohtajana nainen, omaavat läpinäkyvämmän ja laadukkaamman taloudellisen raportoinnin laadun. Herääkin kysymys, voisiko naisten lisääminen yritysten ylimpään johtoon ennaltaehkäistä myös kirjanpitoon liittyviä rikoksia, sillä tällä hetkellä naisten edustus yritysten johtoportaisissa on vielä heikkoa. Muutoksen täytyy kuitenkin alkaa ylhäältä: yrityksen johtoryhmän on tehtävä selväksi, että johdon monimuotoisuus on prioriteetti. Naispuolisilla toimitusjohtajilla on huomattavasti enemmän naisia hallituksissaan (Equilar 2017). Toisaalta, kun naisia on hallituksissa, naiset hakevat myös enemmän johdon tehtäviin (Lückerath-Rovers 2013, 507). Näin ollen naisille täytyy jatkossa antaa mahdollisuuksia johtotehtäviin ja siihen harjoitteluun, jotta myös heillä on taitoja, rohkeutta ja itsevarmuutta tavoitella yritysten ylimpiä paikkoja. Koska miehet dominoivat edelleen yritysmaailman korkeimpia rooleja, tarvitaan myös heitä ja heidän kokemuksiaan rakentamaan tulevaisuuden tasa-arvoisia johtoportaita. (McGrath 2022.)

2.2.5 Kirjanpitoetosten ennaltaehkäiseminen

On selvää, että yritysten itsensä on monin tavoin mahdollista valmistautua talousrikoksiin ja ennaltaehkäistä kirjanpitoetoksia. Lisäksi niin kansainvälinen kuin aluekohtainen sääntely auttaa yrityksiä ja pyrkii osaltaan estämään mahdollisuuksia kirjanpidon manipulointiin. Esimerkiksi vuonna 2002 Enron- ja WorldCom-skandaalien jälkeen Yhdysvaltain liittovaltio asetti lain (Sarbanes-Oxley Act), joka lisäsi vaatimuksia jokaiselle Yhdysvaltain pörssiyrityksen hallinnolle, johdolle ja tilintarkastusyhtiöiden toiminnalle. Myös SOX tunnistaa kirjanpitoetosten yhteydessä avainhenkilöiksi yritysten toimitus- ja talousjohtajat, joiden vastuu yritysten taloudellisen raportoinnin oikeellisuudesta ja paikkansapitävyydestä kasvoi lain asettamisen jälkeen, kuten myös tuomiot, joita vastuun laiminlyönnistä seuraa. (Young 2014, 59–61.)

Lähes kaikissa kirjanpidon manipulointiin liittyvissä tapauksissa heikko sisäinen kontrolli ja sääntelyn porsaanreiät ovat antaneet mahdollisuuden kirjanpitoetosten onnistumiselle. Kirjanpitoetosten ennaltaehkäisemisessä katse kiinnittyykin yritysten hallintotapaan ja siihen, kuinka vahvat ovat niiden sisäiset corporate governance -käytännöt. Ensinnäkin sisäisen kontrollin on oltava tehokasta onnistuen riskien arvioinnissa ja hallinnassa sekä toimintojen valvomisessa ja kontrolloinnissa. Toiseksi on tärkeää, että yrityksen toimitusjohtaja ei toimi hallituksen puheenjohtajana. Kirjanpitoetoksia on mahdollista ennaltaehkäistä myös lisäämällä tilintarkastuksen laatua ja sen valvonnan riippumattomuutta ja ammattitaitoisuutta. Viimeisenä, yrityksen on tärkeää huolehtia myös etenkin, että sen hallitus on itsenäinen ja riippumaton yrityksen ylimmästä johdosta. (Jones 2011, 28.)

Ramamoorti ja Olsen (2007, 53) määrittelevät petoksen ”inhimilliseksi yritykseksi, joka sisältää tarkoituksenmukaista tahtoa, tahdonvoimaa, kiinnijäämisen riskiä, luottamuksen loukkaamista ja rationalisointia”. Tämän vuoksi he kokevat tärkeäksi myös psykologisten tekijöiden ymmärtämisen petosten ennaltaehkäisemisessä. Koska muiden petosten tavoin myös kirjanpitoetokset ovat poikkeuksetta ihmisten tekemiä, voidaan niiden ennaltaehkäisemiseen käyttää myös inhimillisiä ulottuvuuksia. Lisäksi monet korkean profiilin tilintarkastusyrietykset (mm. KPMG, EY) julkaisevat vuositasolla tutkimuksia ja raportteja tavoitteenaan määritellä petoksia tekeville ihmisille yhteisiä piirteitä, jotta

varoitusmerkit yritysten sisällä olisi mahdollista huomata mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Näitä varoitusmerkkejä ja osaa edellä mainituista raporteista on käsitelty tarkemmin luvussa 2.2.3.

Ihmisten käyttäytymiseen liittyviä tapoja ennaltaehkäistä petoksia on monia. Esimerkiksi tulospalkkausjärjestelmät on hyvä suunnitella siten, että ne eivät kannusta tai lisää painetta petosten tekemiseen. Myös hallituksen ja tilintarkastusvaliokunnan aktiivisuutta tulee painottaa ylimmän johdon toiminnan valvomisessa. Jotta petoksia ennaltaehkäistäisiin mahdollisimman tehokkaasti, on myös hyvä luoda rehellisyyttä ja eettisyyttä painottava yrityskulttuuri sekä näihin arvoihin perustuvat toimintatavat ja säännöt. Lisäksi olisi tärkeää, että nimenomaisesti hyvästä käytöksestä palkittaisiin. (Ramamoorti & Olsen 2007, 54.)

Mitä tulee käytännön tapoihin, yritys pystyy ennaltaehkäisemään kirjanpitoa petoksia ylläpitämällä whistleblowing-käytäntöjen mukaista vihjelinjaa, johon muun muassa työntekijät voivat anonyymisti ilmiantaa, mikäli epäilevät yrityksen sisällä tapahtuvan petollista toimintaa. Yritykset voivat myös suorittaa taustatarkastuksia uusille ja kokeneille työntekijöille sekä toisaalta tavata ja haastatella jo yrityksen korkeissa asemissa olevia henkilöitä. On lisäksi tärkeää, että yritys osoittaa työntekijöilleen suhtautuvan vakavasti petolliseen toimintaan esimerkiksi reagoimalla nopeasti whistleblowing-kanaville tulleisiin vihjeisiin. Tämä voi luonnollisesti lisätä riskiä kiinnijäämisestä, mikä voi johtaa työntekijöiden ja johdon haluttomuuteen manipuloida kirjanpitoa. Yritys voi myös lisätä tietoisuutta petosten havaitsemisesta esimerkiksi esittelemällä edellä mainitut vihjelinjat sekä prosessit petostentorjunnan takana. Lisäksi itsearviointien avulla on mahdollista tutkia työntekijöiden kokemaa mahdollisuutta talousrikollisuuden torjuntaan. (Ramamoorti & Olsen 2007, 54.)

Tapoja kirjanpitoa petosten ennaltaehkäisemiseen on niin ikään monia. Tämä opinnäytetyö pyrkii aiemman tutkimuskirjallisuuden avulla muodostamaan käsityksen siitä, olisiko listaan mahdollista laskea mukaan *naisten lisääminen yritysten ylimmässä johdossa*. Tässä luvussa esitellyn kirjallisuuden pohjalta tutkimus muodostaa hypoteesin siitä, että *naispuolisen toimitus- ja/tai talousjohtajan palkkaaminen vaikuttaa hillitsevästi kirjanpitoa petosten ja niistä johtuvien yritysskandaalien määrään*.

2.3 Yhteenveto teoreettisista lähtökohdista

Tutkielman teoreettinen viitekehys rakennettiin taustoittamalla teorioita ja muita lähtökohtia sekä tutustumalla aihepiirin tutkimuskirjallisuuteen. Kokonaisuuden perusteella luvussa muodostettiin oletuksia tutkielman empiiristä osaa varten. Nämä taustateorioiden pohjalta muodostetut oletukset olivat: (1) johtaja maksimoi omaa etuaan päämiehen edun sijaan, (2) organisaationaaliset lopputulemat ovat pitkälti ennustettavissa ylimmän johdon taustaominaisuuksien perusteella sekä (3) yrityksen johtoportaalalla (talous- ja toimitusjohtaja) on merkittävä mahdollisuus ja motivaatio vaikuttaa yrityksen toimintoihin, kirjanpitoon ja raportoinnin luotettavuuteen.

Teoriaosuus aloitettiin esittämällä ne taustateoriat, jotka selittävät johdon asemaa, motivaatiota ja mahdollisuutta kirjanpitoon liittyvien petosten tekemiseen. Jensenin ja Mecklinin vuonna 1976 kehitetty agenttiteoria kuvaa eroavaisuuksia johtajien ja omistajien intresseissä. Teoria väittää, että yrityksen arvoa ei saada maksimoitua, mikäli sen sisäinen valvonta ei onnistu estämään yrityksen johtajia käyttämästä omaa harkintavaltaansa tavoitellakseen omaa etuaan. Yrityksen hallintotapaa ja sisäistä valvontaa edistää riippumaton hallitus, jonka monimuotoisuus voi lisätä sen tehokkuutta ja valvonnan onnistumista (Carter ym. 2010, 399). Monin kohdin hallituksen monimuotoisuuden hyödyt pätevät sellaisenaan, kun ne heijastetaan yritysten ylimpiin johtorakenteisiin.

Masonin ja Hambrickin vuonna 1984 kehittämän johtamisteorian mukaan yrityksen strategiset valinnat ja suoritustasot ovatkin pitkälti ennustettavissa ylemmän tason johtajien taustaominaisuuksien perusteella. Koska jokainen yksilö on erilainen, näkee ja tulkitsee jokainen johtaja myös maailman omalla, persoonallisella tavallaan. Ylätason teoriaa voidaan käyttää apuna selittämään johtajien käyttäytymistä myös kirjanpidon ja taloudellisen päätöksenteon saralla. Se toimii taustateorian tutkimuksille, jotka tutkivat, miten yrityksen johtajat ja heidän ominaisuutensa vaikuttavat kirjanpidon tuloksiin. (Plöclinger ym. 2016, 56.) Teorian voidaan nähdä tarjoavan mahdollisuus tutkia naisjohtajuutta ja sukupuolen vaikutusta johtajan päätöksenteossa, sillä se toteaa organisaation tulosten määräytyvän osittain sen ylimmän johtajan ominaisuuksien

mukaan. Teoria onkin lisännyt kiinnostusta ylimmästä johdosta yhtiön ensisijaisena päätöksentekijänä.

Teoreettisen viitekehyksen toinen teema rakennettiin aiemman tutkimuskirjallisuuden ympärille. Kirjanpidolla on markkinataloudessa keskeinen merkitys, sillä sen avulla sidosryhmien on mahdollista saada tietoa yrityksen toiminnasta ja taloudellisesta tuloksesta (Tapani 2018, 688). Suomen laissa kirjanpitoon liittyvä rikos on määritelty termillä kirjanpitorikos, mutta kansainvälisesti puhutaan poikkeuksesta kirjanpitopetoksesta. Jones (2011, 7) määrittelee kirjanpitopetoksen kuvitteellisten tapahtumien lisäämisenä kirjanpitoon tai yleisesti kirjanpitoperiaatteiden laiminlyömisenä. Tärkein ero petoksen ja kirjanpidon joustavuuden hyödyntämisen välillä on petoksen lainvastaisuus ja todistettavuus tuomioistuimen tai muun sääntelyelimen toimesta (Jones 2011, 6). Kirjanpitopetokselle tyypillisimmät motivoivat tekijät ovat ahneus, uhkapelaaminen ja elämäntyyli (Jones 2011, 31; viitattu KPMG, 2004).

Maailmalla paljastuvat kirjanpitoskandaalit tuovat esiin talousraportointijärjestelmien puutteita ja ovat tämän vuoksi muokanneet yhtiöiden hallintotapoja sekä kirjanpitomaailmaa, sen lakeja ja standardeja (Jones 2011, 115). Sijoittajien ja muiden sidosryhmien huolia taloudellisen raportoinnin epäluotettavuudesta on pyritty paikkaamaan uusilla vaatimuksilla johtajille, heidän firmoilleen ja tilintarkastajille. Vuosikymmeniä kestäneestä tutkimuksesta huolimatta kirjanpitoskandaalit ovat lisääntyneet, mikä viittaa siihen, että aiempi tutkimus ei ole löytänyt oikeita keinoja ja lähestymistapoja kirjanpitopetosten vähentämiseen (Ravenscroft & Williams 2005, 367). Jones (2011, 115) kuitenkin selittää kirjanpitoskandaalien jatkuvaa syntymistä ihmisluonteella, joka ei ajasta riippumatta muutu - ihminen on ahne ja tavoittelee omaa etuaan. Huijari voi jäädä hetkeksi voitolle, mutta lopulta kaikki häviävät.

Ramamoorti (2008, 521) painottaa organisaatioiden petostentorjuntajärjestelmien onnistumiseksi petosten perimmäisten syiden ymmärtämisen. Monet syyt petosten tekemiseen juontavat juurensa ihmisten käyttäytymiseen, ominaisuuksiin ja luonteenpiirteisiin, sillä talousrikokset ovat tahallisia ja rätinalisoituja ihmisten suorittamia rikoksia. Niihin liittyy tahdonvoimakkuutta, pidättäytymisen riskiä ja luottamuksen loukkaamista – siis paljon myös psykologisia tekijöitä. (Ramamoorti 2008,

522.) Tutkitut ja petoksille yhteiset ihmisten demografiset ominaisuudet sekä luonteenpiirteiden ja käyttäytymisen varoitusmerkit auttavat sekä yrityksiä että tutkijoita ymmärtämään ja tunnistamaan petosriskit (ACFE 2016, 38). Agenttiteorian mukaisesti johtajalla on omat tavoitteensa, jotka saattavat sisältää esimerkiksi riippuvuutta materiaalisesta omaisuudesta tai uhkapeleistä. Lisäksi yritysten johtajat ovat usein korkeasti koulututtuneita, minkä vuoksi he omaavat tiedot monimutkaisista kirjanpitokäytännöistä ja niiden heikkouksista, taidot kirjanpidon joustavuuden ja standardien porsaanreikien hyödyntämiseen sekä kokemukset kirjanpitojärjestelmistä. Johtajat ovat myös asemassa, jossa kirjanpidon manipulointi on mahdollista. Toimitusjohtajan ja/tai talousjohtajan onkin havaittu olleen joko suoraan tai välillisesti osallinen 89 prosentissa kirjanpitopetostapauksia (COSO 2010, 2). Johtohenkilöiden psyykeen, filosofian, rehellisyyden ja eettisen kulttuurin ymmärtäminen on havaittu tärkeäksi tekijäksi petosriskien arvioinnissa.

Tämä johtaa tutkimuskysymykseen siitä, onko talous- tai toimitusjohtajan sukupuolta analysoidessa mahdollisuus löytää naisten ja miesten välisiä eroavaisuuksia yllä esitetystä toiminnassa. Viime vuosien aikana naisten määrä yritysten johtoportaisissa on merkittävästi kasvanut ollen kuitenkin miesjohtajien määrää huomattavasti pienempi. Miehet dominoivat edelleen ylimmän johdon paikkoja – esimerkiksi Yhdysvalloissa kymmenestä talous- ja toimitusjohtajasta noin yhdeksän on miehiä. (Crist Kolder Associates 2022, 39.) Kehitystä kohti monimuotoisempia johtoportaita kuitenkin tapahtuu vuosi toisensa jälkeen, mutta ylimmän johdon osalta sukupuolimonimuotoisuus säilyy yrityssektorin haasteena. Ilmiö on mielenkiintoinen, sillä sitä ei voida selittää naisten koulutuksen, ammattitaidon tai osaamisen puuttumisella eikä sillä, että he johtaisivat yrityksiä huonommin kuin miehet. Suuri osa tutkimuskirjallisuudesta viittaaakin, että naisten lisääminen yritysten johtoportaisissa olisi keino parantaa taloudellista tehokkuutta, minkä vuoksi on erikoista, että naisten edustus näissä tehtävissä on edelleen niin vähäistä.

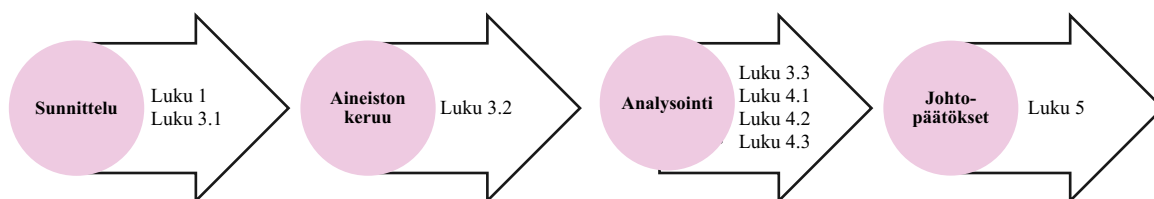
Naisten on tutkittu taloudellisen päätöksenteon saralla omaavan monia ominaisuuksia, jotka eivät miehillä ole yhtä yleisiä. Aiemmat tutkimukset ovat muun muassa dokumentoineet naisten olevan varovaisempia ja vähemmän aggressiivisiä, omaavan vahvempia ihmissuhteita ja käyttävän eettisempiä toimintatapoja verrattuna miehiin (mm. Krishnan & Park 2005; Habib & Hossain 2013; Francis ym. 2015). Aiemmat

tutkimustulokset siis viittaavat naisten käyttäytyvän enemmän osakkeenomistajien etujen mukaisesti ja naisjohtajien positiivisista vaikutuksista yritysten suorituskykyyn on paljon todisteita (mm. Smith, Smith & Verner 2006; Elsaid & Ursel 2011; Palvia ym. 2020). Naiset siis tarjoavat yritysmaailmalle jotain, mitä miehet eivät. Koska kirjanpitoon liittyvät petokset ovat aina ihmisten suorittamia inhimillisiä tekoja, on syytä pohtia, voisiko naisten lisääminen yritysten ylimpään johtoon ennaltaehkäistä myös kirjanpitoon liittyviä rikoksia.

Lähes kaikissa kirjanpidon manipulointiin liittyvissä tapauksissa heikko sisäinen kontrolli ja sääntelyn porsaanreiät ovat antaneet mahdollisuuden kirjanpitopetosten onnistumiselle (Jones 2011, 28). Tapoja kirjanpitopetosten ennaltaehkäisemiseen on niin ikään monia, joista tämä tutkimus keskittyy inhimilliseen ulottuvuuteen ja ihmisten käyttäytymiseen. Tarkoituksena on muodostaa käsitys siitä, voisiko naisten lisääminen yritysten ylimmissä johtoportaissa olla yksi ratkaisu tähän kirjanpitomaailman merkittävään ja jatkuvaan ongelmaan.

3 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN OSUUS

Tämä opinnäytetyö naisten vaikutuksesta yritysten petolliseen talousraportointiin tutkii aihetta laskentatoimen laadullisella tutkimuksella. Tutkimuksen tavoitteena on tulkita jo kirjoitettua aineistoa talous- ja toimitusjohtajan sukupuolen vaikutuksista kirjanpitopetosten yleisyyteen ja luoda käsitys naisten roolista niiden mahdollisena ennaltaehkäisijänä analyysin ja synteessin keinoin. Tämän seurauksena tutkimus on tieteenfilosofisilta lähtökohdiltaan hermeneuttinen hyödyntäen käsiteanalyyttistä tutkimusotetta. Tutkimusmenetelmänä toimii laadulliselle tutkimukselle tyypillinen kirjallisuuskatsaus, joka tässä tutkimuksessa on systemaattinen. Tämä luku esittää tutkimuksen empiiristä osuutta varten tehdyt valinnat ja toimii pohjustuksena luvulle 4, joka raportoi tutkimuksen tulokset. Tutkimusprosessin vaiheet on esitetty tarkemmin kuviossa 4.

Kuvio 4 Tutkimusprosessin vaiheet tässä opinnäytetyössä

3.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Tämä tutkimus edustaa empiiriseltä lähestymistavaltaan laadullista tutkimusta. Numeroiden sijasta sanoja korostava kvalitatiivinen lähestymistapa pyrkii tulkitsemaan ja ymmärtämään yksilöiden ja ryhmien inhimillisille tai yhteiskunnallisille ongelmille antamia merkityksiä. Se edustaa joustavaa ja avointa strategiaa, jossa yleistämisen sijaan tutkimusongelmasta muodostetaan kontekstuaalinen, monitahoinen ja kokonaisvaltainen näkemys. Kvalitatiivinen tutkimus sisältää näkemyksen teorian ja tutkimuksen välisestä

suhteesta, jossa ensimmäinen syntyy jälkimmäisestä. Painopiste on sosiaalisen maailman ymmärtämisessä tutkimalla sen osallistujien tulkintaa tästä maailmasta. Sen ontologista kantaa kuvataan konstruktionistiseksi, mikä tarkoittaa, että sosiaalisia ominaisuuksia pidetään seurauksina yksilöiden välisistä vuorovaikutuksista. (Bryman & Bell 2011, 386.) Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on induktiivisen analyysin avulla rakentaa kategorioita erilaisista tutkimusongelmista, joissa tutkija itse toimii aineiston merkityksen tulkitsejana (Creswell 2014, 4).

Laadullinen lähestymistapa tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden olla lähempänä kohdettaan sekä tuoda omia arvojaan ja oletuksiaan esiin (Bryman & Bell 2011, 386). Kvalitatiivinen tutkimus voidaankin tulkita tutkimusstrategiaksi, joka yleensä korostaa sanoja ja avoimia kysymyksiä kvantifioinnin sijaan. Se painottaa induktiivista lähestymistapaa teorian ja tutkimuksen väliseen suhteeseen korostaen tapoja, joilla yksilöt tulkitsevat sosiaalista maailmaansa. Tieteenfilosofisilta lähtökohdiltaan se hylkää epistemologioista positivismiin, johon kvantitatiivinen tutkimusstrategia usein sitoutuu. (Bryman & Bell 2011, 27.) Täten todellisuutta ei kvalitatiivisissa tutkimuksissa nähdä konkreettisenä rakenteena, vaan se nähdään sosiaalisena, muuttuvana ominaisuutena.

Jotta johdannossa esitettyihin tutkimuskysymyksiin on mahdollista vastata, tarvitsee naisten vaikutuksista yritysten talousraportoinnin laatuun muodostaa edellä mainittu kokonaisvaltainen ja monitahoinen näkemys subjektiivisesta todellisuudesta. Tämä tehdään induktiivisesti sitoen yksittäisiä ominaisuuksia laajempiin kokonaisuuksiin. Laadullinen tutkimusmenetelmä antaa lisäksi mahdollisuuden omien tulkintojen tekemiseen siitä, voisiko naisten lisääminen yritysten ylimmässä johdossa yleisesti vähentää vilpillistä talousraportointia ja parantaa taloudellisen raportoinnin luotettavuutta. Lisäksi tutkimusmenetelmän valintaa perustellaan tutkimuksen feministisellä näkökulmalla, jonka laadullinen tutkimusmenetelmä tuo paremmin esille kuin, mihin määrällinen tutkimus pystyisi. Laadullisen tutkimuksen feministiset näkökulmat näkevätkin naisten tilanteita ongelmallisina myös organisaationaalisessa kontekstissa (Creswell 2014, 64; viitattu Olesen 2000).

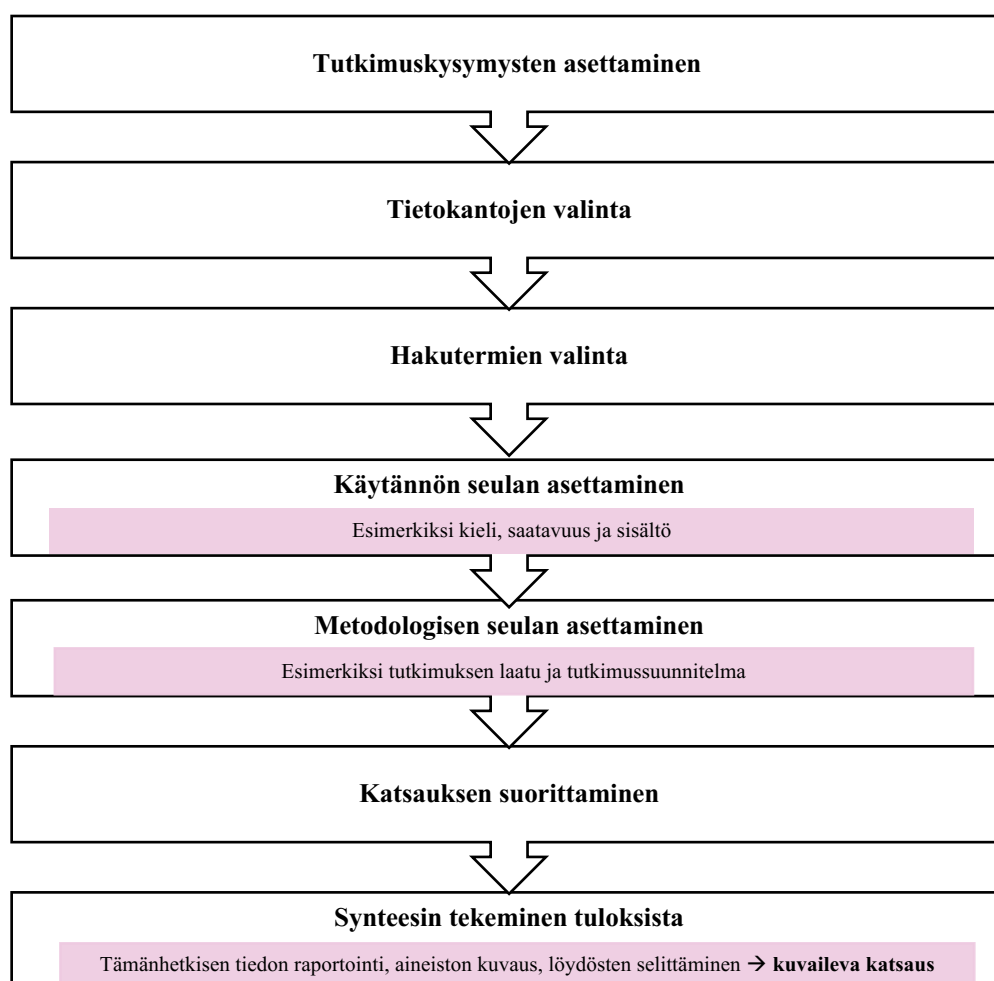
Laadullisessa tutkimuksessa on erityisen tärkeää ymmärtää ja taustoittaa aineiston keruun, käsittelyn ja analyysin menetelmiä, sillä tulokset ovat tilannekohtaisia, eivätkä usein tilastollisesti yleistettäviä, kuten määrällisessä tutkimuksessa (Kylmä & Juvakka

2007, 116). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tyypillisiä aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelut, osallistuva havainnointi, eläytyminen sekä valmiit aineistot ja dokumentit (Heikkilä 2017, 13). Tämä tutkimus hyödyntää aiempia tutkimuksia ja laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti tutkimusmenetelmänä käytetään kirjallisuuskatsausta. Salminen (2011, 6) jaottelee kirjallisuuskatsaukset kolmeen alalajiin (kuvaileva ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi), joista tämä tutkimus noudattaa systemaattisen kirjallisuuskatsauksen vaiheita.

Kirjallisuuskatsaukset mahdollistavat yksittäistä tutkimusta laajemman kokonaiskuvan muodostamisen alueen tutkimustuloksista – ne ovat tärkeitä menetelmiä tiivistämään aihealueen merkittävimmät tutkimustulokset (Aveyard 2014, 49). Aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta tutkiva, arvioiva ja tiivistävä kirjallisuuskatsaus onkin tutkimusmenetelmänä arvokas, sillä se on systemaattinen, täsmällinen ja toistettavissa oleva sekä tuo onnistuessaan esille valittuun ilmiöön liittyviä aihealueita, jotka kaipaavat lisää tutkimusta (Salminen 2011, 5; Petticrew 2006, 2). Nimestään huolimatta kirjallisuuskatsaus ei ole vain yhteenveto aikaisemmista tutkimuksista, vaan sisältää analyyttisen ja kriittisen otteen (Salminen 2011, 5). Se tarjoaa sellaisten ainutlaatuisten johtopäätösten tekemisen, mikä on mahdollista vain silloin, kun kirjallisuus on tuotu yhteen ja jokainen informaatio on nähty osana laajempaa kokonaisuutta (Aveyard 2014, 2).

Tässä tutkimuksessa käytettävä systemaattinen kirjallisuuskatsaus pyrkii seulomaan tieteellisten tulosten kannalta mielenkiintoisia, tärkeitä ja relevantteja tutkimuksia (Salminen 2011, 9). Samalla se voi tuoda esiin asioita, joista luulemme tietävämme ja joita pidämme itsestäänselvyyksinä, mutta joiden tueksi on liian vähän tutkittuja todisteita (Petticrew 2006, 2). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on arvokas menetelmä seuloa suurta aineistoa tarkkoihin tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi (Petticrew 2006, 7). Tämän tutkimuksen kontekstissa se tarjoaa hyvän mahdollisuuden seuloa 1900-luvun lopun jälkeen julkaistua tutkimuskirjallisuustulvaa kirjanpitopetoksista ja niihin liittyvistä yritysskandaaleista etsimällä tutkimukset, jotka keskittyvät näkökulmaltaan toimitus- ja talousjohtajan sukupuoleen. Samalla menetelmän systemaattisuus lisää tutkimuksen tieteellistä uskottavuutta (Salminen 2011, 10).

Tutkimusmenetelmänä systemaattinen kirjallisuuskatsaus on arvokas myös silloin, kun tutkittavaan ilmiöön liittyy epävarmuutta. Myös tämä ohjaa tutkimusmenetelmän valintaa, sillä aikaisempi tutkimuskirjallisuus sukupuolen vaikutuksesta yrityksen talousraportoinnin saralla on osittain ristiriitaista. Noudattamalla tiukkoja tieteellisiä prosesseja, systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä pyrkii rajoittamaan systemaattista harhaa tunnistamalla, arvioimalla ja syntesoimalla kaikki asiaankuuluvat tutkimukset tarkkoihin tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi ja määriteltyjen hypoteesien testaamiseksi. (Petticrew 2006, 9–11.) Tässä tutkimuksessa sen avulla voidaan tehdä kokonaisvaltaisia johtopäätöksiä siitä, onko talous- ja toimitusjohtajan sukupuolella merkittävää vaikutusta kirjanpito- ja kirjanpitoskandaalien määrään ja näin ollen kirjanpitoskandaalien syntyyn. Tämän tutkimuksen systemaattinen kirjallisuuskatsaus toteutetaan mukailien Finkin (2005, 54) mallia (kuvio 5).

Kuvio 5 Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen vaiheet tässä opinnäytetyössä (Salminen, 2011, 11 Finkin 2005, 54 mukaan)

Finkin (2005, 3–5) mallin mukaisesti systemaattinen kirjallisuuskatsaus jaetaan tässä opinnäytetyössä seitsemään vaiheeseen. Jokainen kirjallisuuskatsaus tähtää vastaamaan tiettyyn tutkimuskysymykseen, jonka asettaminen on prosessin ensimmäinen vaihe. Sen jälkeen valitaan tietokannat, joista kirjallisuutta etsitään huolellisesti valittujen hakutermien avulla. Seuraavat kaksi vaihetta koskevat hakutulosten seulontaa. Käytännön seulan tarkoituksena on rajata hakua esimerkiksi kriteereillä julkaisuvuodesta ja kielestä. Metodologinen seula taas auttaa löytämään katsauksen kannalta laadukkaimman mahdollisimman materiaalin arvioimalla artikkeleiden ja tutkimusten tieteellistä laatua ja sopivuutta tutkimustavoitteeseen. Tämä tapahtuu esimerkiksi asettamalla kriteerejä tutkimusten asetelmille ja saaduille tuloksille. Viimeiset vaiheet liittyvät itse katsauksen suorittamiseen ja synteesin tekemiseen. Jotta katsaus on pätevä, se vaatii standardoidun muodon, jonka mukaan artikkeleista kerätään tietoa. Lisäksi viimeisessä vaiheessa, jossa synteesin tekemiseen sisältyy useita toimenpiteitä, on huolehdittava, että tutkimusten tulkinta ei jää liian pinnalliseksi kuvailuksi. (Salminen 2011, 10.) Seuraavissa luvuissa 3.2 Tutkimuskohde ja aineiston keruu sekä 3.3 Aineiston kuvaus ja analysointi nämä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen vaiheet on esitetty tämän opinnäytetyön kontekstissa tarkemmin.

3.2 Tutkimuskohde ja aineiston keruu

Finkin (2005) mallin mukaisesti tämän tutkimuksen luvussa 1 asetettujen tutkimuskysymysten jälkeen systemaattinen kirjallisuuskatsaus jatkui tietokantojen ja hakutermien valinnalla ja valintojen syiden dokumentoinnilla. Valinta tietokannoista tehtiin sen perusteella, minkälaista aineistoa systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen haluttiin sisällyttää. Valinta rajoittui 436 elektroniseen tietokantaan, joihin Tampereen yliopiston kirjastolla oli pääsy maaliskuussa 2023. Kaikki tietokannat suodatettiin koskemaan vain tietokantoja, jotka kategorisoitiin liiketalouden alle (53 tietokantaa). Tietokannat ja niiden kuvaukset käytiin läpi ja niistä valittiin kansainvälisiä tutkimusartikkeleita sisältäviä tietokantoja (e-lehtitietokantoja). Aineiston keruuseen valikoitui seitsemän sähköistä tietokantaa, joista koehaut löysivät naisia ja kirjanpitopetoksia käsitteleviä tutkimuksia. Täten tutkimuksessa käytettiin seuraavia tietokantoja:

1. Business Source Ultimate (EBSCO)
2. Emerald
3. ABI/INFORM Collection (ProQuest)
4. ScienceDirect (Elsevier)
5. SpringerLink
6. Taylor & Francis Online
7. Wiley Online Library.

Tietokantojen valinnan jälkeen määriteltiin tutkimuksessa käytettävät hakutermit. Hakutermien identifioimisen onnistumiseksi niiden on kuvastettava tutkimusaiheen ydintä ja huomioitava mahdollisimman laajasti avainsanoja, jotka edustavat tutkimuskysymystä (Aveyard 2014, 87). Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia johtoportaan naisten merkitystä kirjanpitopepetoksiin ja niihin liittyviin yritysskandaaleihin sekä arvioida heidän rooliaan niiden mahdollisena ennaltaehkäisijänä. Tutkimuksen kannalta tärkeimmiksi avainsanoiksi löydettiin: (a) nainen tai sukupuoli, (b) kirjanpitopepetos tai kirjanpitoskandaali sekä (c) talousjohtaja tai toimitusjohtaja.

Koehakujen jälkeen näistä avainsanoista hakutermeiksi valittiin kaksi ensimmäistä jättäen toimitus- ja talousjohtajanäkökulma seuraavassa esitettäviin seulontakriteereihin. Koska koehaut suoritettiin tietokannoista, jotka sisältävät kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta, täytyi hakutermit muuttaa englanninkielisiksi. Lopullisissa hakutermeissä pyrittiin huomioimaan synonyymit ja kaikki termin sanamuodot. Boolean operaattoreita käyttämällä koehakuja tehtiin seuraavilla hakusanoilla:

- "accounting fraud" OR "accounting scandal"
- "accounting fraud" AND women/female/gender
- "accounting scandal" AND women/female/gender
- "financial statement fraud" AND women/female/gender
- ("accounting fraud" OR "financial statement fraud" OR "accounting scandal") AND (women OR woman OR female OR females OR gender).

Koehakujen perusteella ensimmäinen hakulauseke jouduttiin hylkäämään, sillä se tuotti tämän tutkimuksen resurssit huomioiden liian paljon hakutuloksia, jotka olivat tutkimuksen kannalta myös pitkälti irrelevantteja. Koehakuja tehdessä huomattiin lisäksi hakutulosten vaihtelevan sen perusteella, minkälaista sanamuotoa hakutermissä käytettiin. Ensimmäistä koehakua lukuun ottamatta haut tuottivat pienemmän määrän tutkimuksia, mutta saattoivat jättää huomiotta tämän tutkimuksen tavoitteisiin vastaavaa kirjallisuutta riippuen siitä, mitä hakutermiä kussakin koehaussa käytti. Tämän vuoksi koehakujen kautta päädyttiin ylempänä esitetyn luettelon viimeiseen hakulausekkeeseen, ja aineiston hakutermit valikoitui ("accounting fraud" OR "financial statement fraud")

OR "accounting scandal") AND (women OR woman OR female OR females OR gender) missä tahansa tekstin kohdassa.

Seuraava vaihe koostui haun tarkemmasta ohjaamisesta eli sisäänotto- ja poissulkukriteerien muodostamisesta. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen kriteerien tarkoituksena on asettaa rajoja, jotta tutkimuskirjallisuudesta löydetään tarkkoihin tutkimuskysymyksiin vastaava luotettava aineisto. Lisäksi ne huolehtivat, että haku säilyy keskittyneenä, ja täsmentävät tutkimuskysymyksen laajuutta ja merkitystä. (Aveyard 2014, 76–77.) Kriteerien tarkoituksena onkin tarkasti kuvata, minkälaista tutkimuskirjallisuutta systemaattiseen kirjallisuuskatsauksen on sisällytetty ja toisaalta, mitä siitä on poissuljettu. Näin ollen sisäänottokriteerejä tarvitaan määrittämään, millaiset tutkimukset systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen hyväksytään ja poissulkukriteerejä tarvitaan asettamaan resurssien mukaiset rajat aineiston haulle (Metsämuuronen 2006, 37–39).

Finkin (2005, 54) mallin mukaisesti sisäänotto- ja poissulkukriteerien määrittäminen tapahtuu käytännön ja metodologisen seulan avulla. Aineisto seulottiin seitsemästä tietokannasta hakutermillä ("accounting fraud" OR "financial statement fraud" OR "accounting scandal") AND (woman OR women OR female OR females OR gender). Tämän tutkimuksen rajaukset on tehty aineiston keruuseen käytettävissä olevien resurssien perusteella. Käytännön seulan sisäänottokriteereiksi valikoituivat englannin kieli ja kokotekstin saatavuus. Käytännön poissulkukriteereiksi asetettiin sisäänottokriteerien vastakohtat eli julkaisut, joiden kieli ei ollut englanti ja jotka olivat maksullisia. Käytännön seulaan ei sisällytetty rajausta julkaisuvuodesta, sillä tutkimusaihe itsessään rajasi hakutuloksia koskemaan viimeistä muutamaa vuosikymmentä. Katsauksen teon aikana huomattiin, että hakutulokset sisälsivät useita tämän tutkimuksen kannalta epärelevantteja tutkimussuuntia, jotka eivät vastanneet tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin. Nämä hakutulokset käsittelivät muun muassa naisten osalta kirjanpitopetoksia näkökulmista, joissa huomioitiin hallitus, tilintarkastajat, tarkastusvaliokunnat, opiskelijat ja työntekijät. Tämän vuoksi käytännön seulan sisäänottokriteeriksi valikoituvat vielä julkaisut, jotka käsittelivät yritysten ylintä johtoa. Käytännön seulonta toteutettiin otsikoiden ja tiivistelmien avulla. Käytännön seulan sisäänotto- ja poissulkukriteerit on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1 Tutkimuksessa käytetyt käytännön seulan sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Englannin kieli	Julkaisut, joiden kieli ei ole englanti
Koko teksti saatavissa sähköisesti	Maksullisuus
Julkaisut, jotka käsittelevät yritysten ylintä johtoa	Julkaisut, joiden näkökulmana on hallitus, tilintarkastajat, tarkastusvaliokunnat, työntekijät, opiskelijat tai täysin muut tekijät

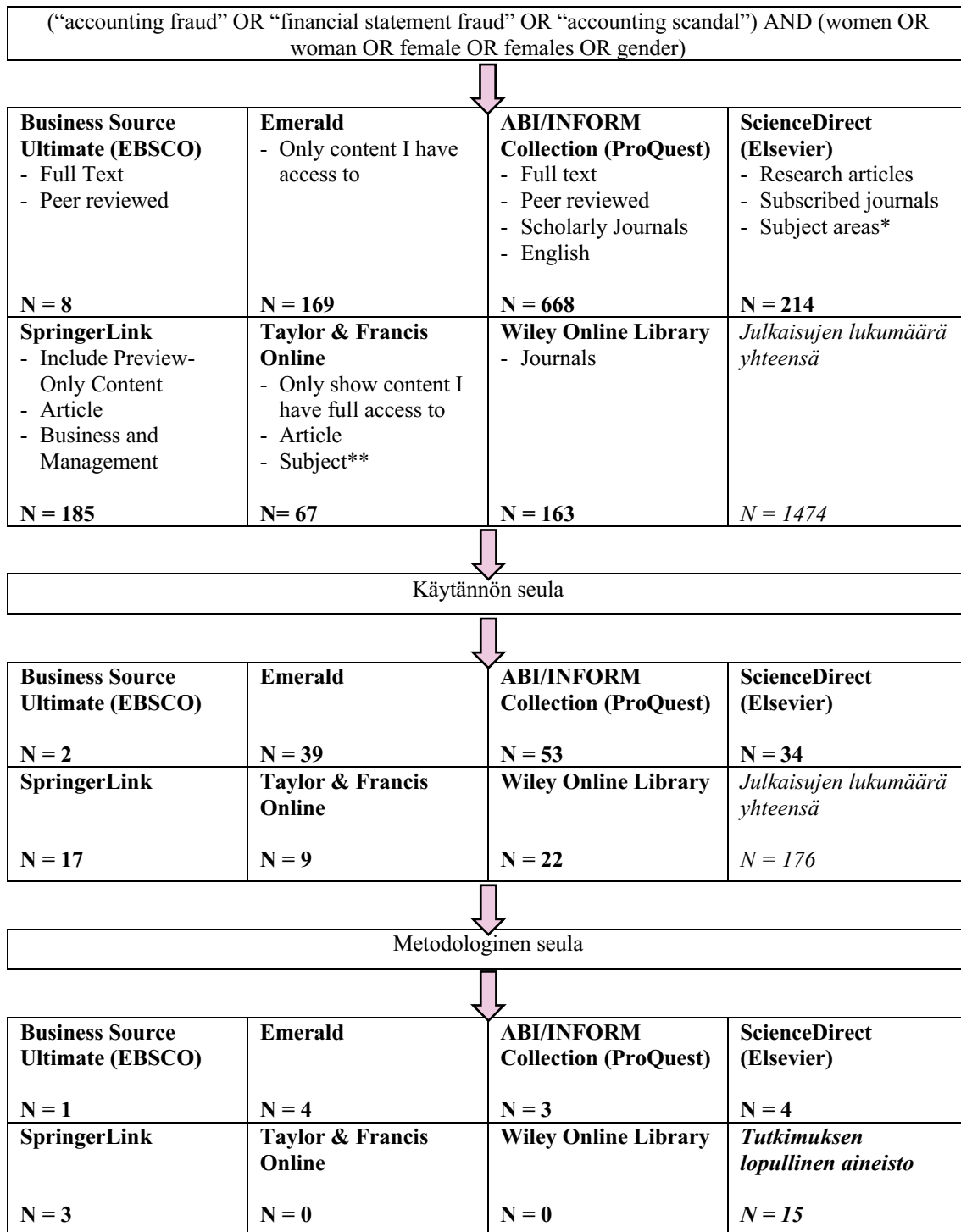
Käytännön seulonnan jälkeen jäljelle jääneet hakutulokset seulottiin vielä metodologisen seulan avulla, jotta hakutulosten relevanttius tämän tutkimuksen tutkimuskysymysten kannalta saatiin varmistettua. Artikkeleita arvioitiin sen perusteella, soveltuvatko ne tämän tutkimuksen tavoitteisiin ja toisaalta, täyttävätkö ne tieteellisen tutkimuksen laadun. Arvioinnissa on tärkeää onnistua tunnistamaan mahdolliset puolueellisuudet ja harhaanjohtavuudet eli esimerkiksi erotettava empiirisiin tuloksiin pohjautuva aineisto asiantuntija-arvioista ja mielipidekirjoituksista (Aveyard 2014, 136; Petticrew 2006, 157). Metodologisen seulan sisäänottokriteereiksi asetettiin näkökulma talous- ja/tai toimitusjohtajasta sekä kaikki tutkimusmenetelmät. Poissulkukriteereiksi määritettiin julkaisut, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymyksiin eli esimerkiksi julkaisut, jotka käsittelevät ensisijaisesti johtajien muita ominaisuuksia tai, jotka olivat täysin epärelevanttejä tämän tutkimuksen kannalta. Lisäksi poissulkukriteeriksi määritettiin julkaisut, jotka eivät täyttäneet laadullisia vaatimuksia. Metodologisen seulan sisäänotto- ja poissulkukriteerit on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2 Tutkimuksessa käytetyt metodologisen seulan sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Julkaisut, jotka huomioivat näkökulman talous- tai toimitusjohtajasta sekä tekijät, joiden voidaan nähdä vaikuttavan kirjanpitopetosten yleisyyteen	Julkaisut, jotka eivät vastaa tutkimuskysymyksiin
Eri metodein tehdyt tutkimukset	Julkaisut, jotka eivät täytä tieteellisen julkaisun kriteereitä

Itse kirjallisuuskatsaus suoritettiin taulukoissa 1 ja 2 määriteltyjen käytännön ja metodologisten kriteerien avulla. Kuvio 6 esittää prosessin tutkimusaineiston muodostamisen takana. Prosessi eteni tietokantojen eroavaisuudet huomioon ottaen pitkälti siten, että käytännön seulan asettamisen jälkeen jäljelle jääneet hakutulokset käytiin otsikko- ja tiivistelmätasolla lävitse. Jokaisen kohdalla arvioitiin niiden soveltuvuutta tutkimukseen ja luotiin perustelut sille, miksi tutkimus joko läpäisi tai ei

läpäissyt metodologista seuraa. Lopulliseen aineistoon valittiin tutkimukset, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin ja täyttivät vaatimukset tieteellisen julkaisun laadusta.

* Business, Management and Accounting; Economics, Econometrics and Finance

** Economics, Finance, Business & Industry

Kuvio 6 Tutkimusaineiston muodostus

Kuten kuvio 6 osoittaa, aineisto seulottiin jokaisen tietokannan kohdalla osittain jo ensihaussa. Aineiston hakuehdoiksi määritettiin tässä kohtaa muun muassa vaatimuksia tekstin saatavuudesta ja kategoriasta. Aineiston haku tuotti yhteensä 1 474 tulosta. Käytännön seulonnassa pois putosivat julkaisut, joiden otsikko tai tiivistelmä eivät sisältäneet näkökulmaa yrityksen ylimmästä johdosta. Moni tämän tutkimuksen kannalta epärelevantti julkaisu hylättiin. Käytännön seulonnassa karsiutui 1 298 julkaisua jättäen metodologista seulontaa varten 176 julkaisua. Metodologisessa seulonnassa julkaisut luettiin tarkemmin läpi ja erityistä huomiota kiinnitettiin siihen, että ne sisälsivät näkökulman yrityksen talous- ja/tai toimitusjohtajista, sukupuolesta ja kirjanpito- ja liiketoimintoihin liittyvistä tekijöistä. Lisäksi tutkimuksia arvioitiin niiden tieteellisen laadun ja tutkimukseen sopivuuden perusteella. Kaikki julkaisut, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymyksiin tai tutkimuksen tavoitteisiin hylättiin. Metodologisessa seulonnassa karsiutui 161 julkaisua. Lopulliseksi tutkimusaineistoksi hyväksyttiin 15 julkaisua.

3.3 Aineiston kuvaus ja analysointi

Laadullisen aineiston analyysin avulla kerättyyn aineistoon luodaan selkeyttä tiivistämällä sen sisältämä keskeinen informaatio. Analyysin perimmäisenä tavoitteena on tuottaa uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tässä tutkimuksessa aineistoa lähestytään tematisoinnilla, jonka tarkoituksena on nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. (Eskola & Suoranta 1998, 100; 1998, 126.) Nämä teemat yhdistetään osaksi suurempaa kokonaisuutta synteysin keinoin. Finkin (2005, 54) mallin mukaisesti systemaattisen kirjallisuuskatsauksen viimeinen vaihe käsittää tämän synteysin tekemisen kerätystä aineistosta. Synteysin tarkoituksena on sen tiedon raportointi, joka tällä hetkellä aiheesta tiedetään. Alun teoreettinen viitekehys luo perustan analyysille eli mahdollisuuden verrata aiemman kirjallisuuden tarjoamaa tietoa kerättyyn aineistoon sekä esittää tulkintoja ja johtopäätöksiä tehdyistä havainnoista. Synteysin avulla laaditaan itse katsaus, joka tässä tutkimuksessa on luonteeltaan kuvaileva. Tutkimusaineiston tarkempi käsittely esitetään tässä luvussa, luvun 4 keskittyessä itse katsauksen laatimiseen.

Aineiston analyysin tavoitteena on vastata tutkimuskysymyksiin siitä, (1) vaikuttavatko naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat vilpillisen talousraportoinnin ja kirjanpito- ja toimitusjohtajien yleisyyteen sekä (2) miten naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat vaikuttavat kirjanpito- ja toimitusjohtajien yleisyyteen ja tämänkaltaisen toiminnan yhteydessä talousraportoinnin laatuun. Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi noudattaa pitkälti Syrjälän (1994) kuvailemaa sisällönanalyysia, joka alkaa tutkijan perinpohjaisella tutustumisella aineistoon (ks. Metsämuuronen 2006, 244). Analyysin avulla sisäistetään ja teorioidaan kerätty aineisto ja tarkastellaan asioiden merkityksiä, yhteyksiä ja seurauksia. Analyysin tavoitteena on löytää aineiston samankaltaisuudet ja mahdolliset eroavaisuudet.

Tutkimusaineiston analysointi aloitettiin aineiston karkeasta luokittelusta pilkkomalla ja pelkistämällä se erilaisiin kategorioihin. Liite 1 esittää systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineiston taulukoimalla julkaisuiden nimet, lähteet, julkaisuvuodet, tavoitteet, tutkimusmenetelmät ja keskeiset tulokset. Lisäksi jokaista tutkimusta on arvioitu kriittisesti sen laadun ja rajoitteiden osalta. Tutkimusaineisto on alla kuvattu myös sen lehtijulkaisun (taulukko 3), julkaisuvuoden (taulukko 4) ja lehtijulkaisun maanosan (taulukko 5) mukaan. Luku 4.1 esittää aineiston vielä sen tutkimusaiheen perusteella. Luku 4 keskittyy itse katsaukseen, joka alkaa edellä mainitusta kategorisoinnista ja jatkuu analysoimalla havainnot ja luomalla synteesejä ensi jokaisesta teemasta erikseen ja sitten kokonaisuudesta. Tämä vaihe on esitetty tarkemmin myöhemmin tässä luvussa 3.3.

Taulukko 3 Tutkimusaineisto lehtijulkaisun mukaan

Julkaisu	Lukumäärä
Academy of Management Journal	1
American sociological review	1
Journal of Accounting and Public Policy	1
Journal of Business Ethics	3
Journal of Business Research	1
Journal of Financial Crime	3
Journal of Financial Reporting & Accounting	1
Managerial Auditing Journal	1
Managerial Finance	1
Pacific-Basin Finance Journal	2
Yhteensä	15

Taulukko 4 Tutkimusaineisto julkaisuvuoden mukaan

Julkaisuvuosi	Lukumäärä
2013	1
2014	1
2015	1
2016	0
2017	1
2018	1
2019	4
2020	2
2021	1
2022	3
Yhteensä	15

Taulukko 5 Tutkimusaineisto lehtijulkaisun maanosan mukaan

Julkaisun maanosa	Lukumäärä
Eurooppa	9
Pohjois-Amerikka	4
(Odottaa painamista)	2
Yhteensä	15

Tämän tutkimuksen aineisto on jokseenkin hajaantunutta. Ensinnäkin tutkimukseen valitut 15 julkaisua esiintyvät kymmenessä eri lehtijulkaisussa. Näistä lehtijulkaisuista kolmessa (Journal of Business Ethics, Journal of Financial Crime ja Pacific-Basin Finance Journal) esiintyy enemmän kuin yksi julkaisu. Naisten lisääntyminen yritysten ylimmissä johtoportaisissa on kiihdyttänyt aiheen tutkimista viimeisen vuosikymmenen aikana. Tutkimus talous- ja toimitusjohtajien vaikutuksesta yrityksen taloudellisen raportoinnin laatuun on alkanut vuoden 2002 Sarbanes-Oxley-lain julkaisun jälkeen, johon naisnäkökulma on liitetty vuodesta 2013 alkaen. Aineistosta neljä artikkelia on julkaistu vuosina 2013–2017 ja 11 vuosina 2018–2022. On mahdollista olettaa, että trendi jatkuu kasvavana myös tulevaisuudessa. Lehtijulkaisun maanosan mukaan tutkimusaineisto ei ole yhtä jakautunutta, sillä se keskittyy Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan. Lisäksi julkaisuista kaksi ovat niin sanottuja ”Earlycite”-artikkeleita, jotka odottavat pääsyä lehtijulkaisuun. Tästä huolimatta ne ovat täysin viittauskelpoisia.

Liite 1 esittää tutkimusaineiston tutkimuksen tavoitteen, tutkimusmenetelmän ja tulosten mukaan. Näiden osalta tutkimusaineisto ei ole yhtä hajaantunutta. Jokainen tutkimusaineiston julkaisuista on tutkimusmenetelmältään määrällinen eli aihetta on tutkittu tilastollisin menetelmin. Tutkimuksista yksi sisältää kuitenkin myös laadulliselle

tutkimukselle tyypillisen valmiiden dokumenttien tutkimisen eli on toisin sanoen monimenetelmällinen. Tutkimusaihetta on tutkittu erilaisista näkökulmista kiinnittämällä huomiota kirjanpitopetosten todennäköisyyksiin naisjohtoisissa yrityksissä, selvittämällä eroavaisuuksia naisten ja miesten raportointiaikeissa ja -tavoissa (joilla on nähty yhteys kirjanpitopetoksiin) sekä tutkimalla, miten naisjohtajat liittyvät kirjanpitopetosten yleisyyteen ja ennaltaehkäisemiseen. Luku 4.1 esittää tutkimusaineistosta luodut kategoriat tarkemmin.

Finkin mallin (2005,54) mukaisesti aineiston yhdenmukaistamisen jälkeen tuloksista tehdään synteesi. Tässä tutkimuksessa synteesi olisi käytännössä voitu tehdä myös meta-analyysin keinoin, mikäli katsotaan tutkimusaineiston tutkimusmenetelmiä ja tuloksia (liite 1). Kuitenkin tutkimuksissa käytetyt muuttujat vaihtelevat julkaisun mukaan ja tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi tarkasti seulottu aineisto käsittelee ilmiötä muutamasta eri näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksen tavoitteet täyttääkseen, katsauksen on luotava yleinen näkökulma siihen, millä tavoin naiset voivat vaikuttaa kirjanpitopetosten esiintymiseen eli tarkoituksena ei ole pelkästään tutkia, ovatko he olleet petoksissa mukana. Tämän tutkimusaineiston osittaisen heterogeenisuuden vuoksi synteesi on päätetty tehdä kuvailevan katsauksen avulla. Katsauksen valintaa ohjasi myös tavoite ymmärryksen lisäämisestä, jolloin laadullinen analyysi on hyvä tapa luoda johtopäätöksiä. Kvantitatiivisia tutkimuksia syntesoidessa tärkein vaihe kohti kuvailevan katsauksen tekemistä on tutkimustulosten taulukointi, jotta lukija voi ymmärtää, kuinka tutkimusten data kontribuoi tutkijan tekemiin lopullisiin tulkintoihin. Lisäksi lukijalle annetaan mahdollisuus pohtia, olisiko hän itse päätenyt samanlaisiin johtopäätöksiin. (Petticrew 2006, 165.) Nämä taulukot ovat aiemman mukaisesti esitetty liitteessä 1.

Petticrew (2006, 170) jakaa kuvailevan katsauksen tekemisen kolmeen vaiheeseen: (1) tutkimusten kategorisointiin, (2) löydösten analysoimiseen kategorioiden sisällä ja (3) synteessin muodostamiseen kaikki kategoriat huomioivasta kokonaisuudesta. Luku 4.1 käsittää ensimmäisen vaiheen eli kategorisoi tutkimusaineiston kolmeen teemaan. Luku 4.2 esittää jokaisen teeman sisäisen synteessin eli kuvaa keskeiset havainnot ja tutkijan itse tekemät tulkinnat. Kuvailevan katsauksen viimeinen vaihe analysoi tutkimusaihetta kokonaisuutena hyödyntäen alun teoreettista viitekehystä. Täten luku 4.3 luo synteessin ylimmän johdon naisten vaikutuksesta virheellisen talousraportoinnin ja kirjanpitopetosten yleisyyteen. Viimeisen vaiheen tavoitteena on yhdistää havainnot

siten, että niiden yhteys kokonaisuuteen voidaan ymmärtää. Syrjäsen (1994) esittämässä sisällönanalyysissä nämä edellä mainitut vaiheet kuvataan aineiston luokitteluksi, analysoinniksi, ristiinvalidoinniksi ja yleisten johtopäätösten tekemiseksi. Tämän opinnäytetyön viimeinen luku esittää johtopäätökset sille, voidaanko naisten määrän lisäämistä yritysten ylimmissä johtoportaisissa pitää ennaltaehkäisevänä tekijänä kirjanpitopetosten synnylle.

3.4 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Tämän tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu johtopäätöksissä. Arviointi on tehty validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Tämä pääluku keskittyy tutkimuksen empiirisen osan kuvaamiseen eli tutkimusmenetelmän valintaan ja tutkimusprosessin yksityiskohtaiseen selittämiseen. Jotta tutkimuksen tieteellistä arvoa voidaan lopun johtopäätöksissä arvioida, on kuitenkin tärkeää selittää käsitteet tutkimuksen validiteetista ja reliabiliteetista. Myös systemaattinen kirjallisuuskatsaus itsessään lisää tutkimuksen tieteellistä uskottavuutta sen systemaattisuuden, täsmällisyyden ja toistettavuuden vuoksi (Salminen 2011, 5).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa validius eli pätevyys tarkoittaa tutkimusraportin lukijan vakuuttamista tutkimustulosten oikeellisuudesta. Huomio kiinnittyy erityisesti kielellisiin keinoihin, sillä tutkija käyttää omaa harkintaansa tulkitsemalla aineistoaan ja pohtimalla tekemiään ratkaisuja. Laadullisen tutkimuksen validius jaetaan tyypillisesti kolmeen ryhmään: sisäiseen, ulkoiseen ja rakenteelliseen validiuteen. Sisäinen validius kuvastaa tutkijan tekemän tulkinnan loogisuutta ja ristiriidattomuutta eli lähinnä sitä, voidaanko tulkinnat kytkeä ymmärrettävästi ja uskottavasti dataan. Ulkoinen validiteetti taas viittaa tulkinnan yleistettävyyteen eli mittaa mahdollisuutta tulosten siirtämiseen teorianmuodostuksen tasolle. Rakenteellisen validiuden varmistamisen keskiössä kvalitatiivisessa tutkimuksessa ovat puolestaan tulkinnan ja johtopäätösten rakentamistavan läpinäkyvyys ja vakuuttavuus. (Kihn & Ihantola 2008, 88–89.)

Tutkimuksen reliaabeliutta eli toistettavuutta ei normaalisti sellaisenaan voida hyödyntää kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa. Kvantitatiivisen tutkimuksen

tavoin reliabelius liittyy kuitenkin siihen, missä määrin tutkimus mahdollisesti sisältää ulkoisten häiriötekijöiden aiheuttamia satunnaisvirheitä. Laadullisen tutkimuksen reliabeliudella mitataankin sitä, miten tutkimus noudattaa ristiriidattomuutta eli missä määrin toinen tutkija voi toistaa tutkimuksen ja päästä samoihin tuloksiin. Jotta tutkimusta voidaan pitää luotettavana, on tärkeää, että tutkimus on dokumentoitu siten, että sen avulla voidaan arvioida havaintoja ja niiden tulkintaa. (Kihn & Ihantola 2008, 90–91.) Tutkimusmenetelmänä systemaattinen kirjallisuuskatsaus kuitenkin jo itsessään parantaa laadullisen tutkimuksen toistettavuutta.

Tässä opinnäytetyössä mahdollisia virhelähteitä on pyritty hallitsemaan kirjallisuuskatsauksen systemaattisuuden keinoin. Tämä pääluku kuvaa tarkasti tutkimusprosessin tutkimuskysymysten asettamisesta johtopäätösten tekemiseen, mikä jo itsessään lisää tutkimuksen tieteellistä uskottavuutta ja toistettavuutta. Ilman systemaattista prosessia aineiston valinnan takana ja tämän tarkkaa dokumentoimista, tulkinnat voivat jäädä puolueelliseksi, mikäli kaikkea ilmiöön liittyvää tutkimuskirjallisuutta ei ole huomioitu. Systemaattinen prosessi antaakin parhaan mahdollisuuden löytää suurin osa tutkimusaiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta ilman, että tutkimusaineistoon valitaan vain se, mitä halutaan tai mikä löytyy ensimmäiseksi (Aveyard 2014, 74). Tässä tutkimuksessa tutkimuksen tieteellistä arvoa on pyritty lisäksi parantamaan arvioimalla systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineisto objektiivisesti liitteessä 1.

4 KESKEISET TULOKSET

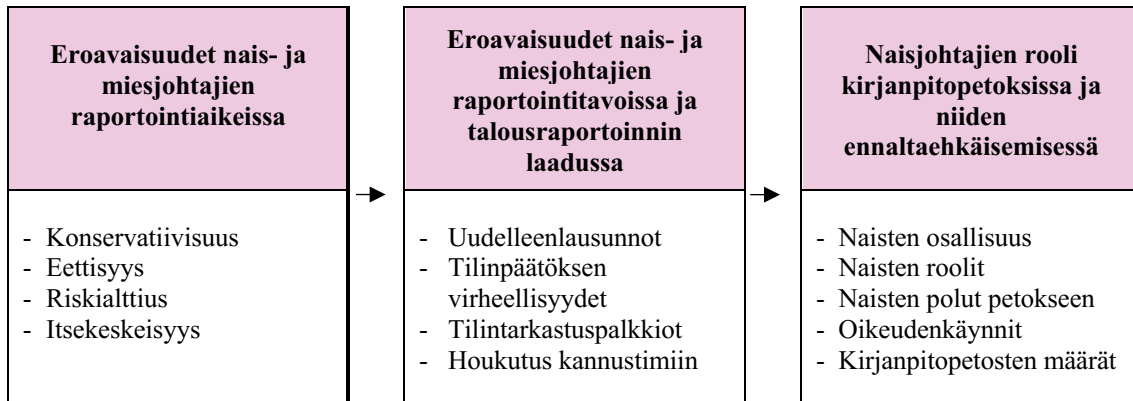
Tässä luvussa analysoidaan tutkimusaineistosta esiin nousseita keskeisiä teemoja sekä raportoidaan tutkimuksen tulokset. Luvussa 3.3 aineiston sisältö on kuvattu objektiivisesti sen julkaisuvuoden, lehtijulkaisun ja lehtijulkaisun maanosan mukaan. Tämä luku esittää tutkimusaineiston ensin teemoittain ja lopuksi kokonaisuutena. Aineisto tulkitaan synteessin keinoin siten, että luvun lopussa pystytään vastaamaan tutkimuskysymyksiin siitä, vaikuttavatko naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat kirjanpito- ja verojen yleisyyteen, ja millä tavoin. Tutkimuksen tavoitteena on tulkita, voisiko naisten palkkaaminen yritysten ylimpiin johtoihin ennaltaehkäistä kirjanpitoon liittyvää petollista toimintaa.

4.1 Aineiston kategorisointi

Tutkimusaineisto on tiivistetty opinnäytetyön lopun liitteissä. Taulukoimalla tutkimusaineisto muun muassa sen tavoitteen ja tulosten mukaan on helpompi hahmottaa, mitä tutkimusaineistoon valikoituneet julkaisut tuovat esiin tutkittavasta ilmiöstä. Asiasanoja keräämällä tutkimusaineistosta on muodostettu kolme kategoriaa, jotka selittävät naisten merkitystä ylimmässä johdossa kirjanpito- ja verojen ennaltaehkäisijänä. Teemoista kaksi kuvastaa eroavaisuuksia nais- ja miesjohtajien raportointiaikeissa, raportointitavoissa ja talousraportoinnin laadussa. Näiden teemojen julkaisut käsittelevät edellä mainittuja aiheita nimenomaan sen perusteella, millä nähdään olevan yhteyttä kirjanpito- ja verojen ennaltaehkäisijänä. Tutkimusaineiston kolmas teema käsittelee naisten roolia kirjanpito- ja verojen ennaltaehkäisemisessä. Tutkimusaineisto tutkimusaiheen mukaan on esitetty taulukossa 6. Kuvio 7 selkeyttää prosessia teemojen muodostamisen takana. Nämä kolme teemaa yhdessä auttavat luvun 5 johtopäätöksissä arvioimaan ylimmän johdon naisten merkitystä kirjanpito- ja verojen ennaltaehkäisijänä peilaamalla havaintoja alun teoreettisessa viitekehyksessä esitettyyn kirjallisuuteen.

Taulukko 6 Tutkimusaineisto aiheen mukaan

Tutkimusaihe	Lukumäärä
Eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien raportointiaikeissa	3
Eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien talousraportoinnin laadussa	4
Ylimmän johdon naisten rooli kirjanpitopetoksissa	8
Yhteensä	15

Kuvio 7 Tutkimusaineiston kategorisointi

4.2 Naiset ja kirjanpitopetokset

Tutkimusaineisto on kategorisoitu tutkimusaiheen perusteella kolmeen teemaan:

1. eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien raportointiaikeissa,
2. eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien talousraportoinnin laadussa sekä
3. ylimmän johdon naisten rooli kirjanpitopetoksissa.

Jokainen teema pyrkii omasta näkökulmastaan selittämään naispuolisen talous- ja toimitusjohtajan vaikutusta kirjanpitopetosten yleisyyteen. Tässä tutkimuksessa tutkijan tekemä tulkinta ja analyysi on jokaisen teeman osalta tehty omassa alaluvussaan. Luvun lopussa aineisto on tulkittu kokonaisuutena analysoimalla havaintoja sen pohjalta, millainen merkitys ylimmän johdon naisilla voidaan nähdä olevan kirjanpitopetosten hillitsemiseen. Kaikki tutkimusaineistosta tehdyt havainnot ja tulkinnat on vielä vedetty yhteen luvussa 4.4 Yhteenvedo empirisistä tuloksista.

4.2.1 Eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien raportointiaikeissa

Ylätason teorian mukaisesti organisaationaaliset lopputulemat ovat pitkälti ennustettavissa ylemmän tason johtajien taustaominaisuuksien perusteella. Teorian luojat eivät kuitenkaan sitä kehittäessään tutkineet ihmisten ominaisuuksista sukupuolta johtajien käyttäytymisen selittäjänä. Näkökulma sukupuolesta kirjanpitoon liittyvien päätösten ohjaajana onkin saanut kasvavaa huomiota vasta kahden viimeisen vuosikymmenen aikana. Ylätason teoria toteaa ihmisen muodostavan päätöksensä viimekädessä omien ominaisuuksiensa avulla. Kirjanpitoon liitettynä tämä tarkoittaa, että johdon ominaisuuksien voidaan ajatella näkyvän myös siinä, kuinka läpinäkyvää, paikkansa pitävää tai virheellistä talousraportointia heiltä on syytä odottaa – siis etsiä eroavaisuuksia nais- ja miesjohtajien raportointiaikeissa. Kun tutkitaan kirjanpidon virheellisyyttä ja sitä, millaisia ihmisiä yritysten ylimpiin johtoihin kannattaa palkata, jotta riski kirjanpidon manipuloinnille pysyisi mahdollisimman pienenä, on ylimmän johdon naisten ja miesten väliltä löydetty muutamia eroavaisuuksia. Nämä ominaisuuksien eroavaisuudet ovat erot eettisyydessä, konservatiivisuudessa, riskialttiudessa ja itsekeskeisyydessä. Kuten alun teoreettinen viitekehys esittää, erityisesti itsekeskeisyyttä ja narsistisia luonteenpiirteitä pidetään varoitusmerkkinä petolliselle toiminnalle.

Tämän tutkimuksen aineistoon päätyneistä 15 artikkelista kolme käsittelee eroavaisuuksia nais- ja miesjohtajien luonteenpiirteissä. Jokainen kolmesta artikkelista käsittelee tutkimusaihetta yritysten toimitusjohtajien näkökulmasta. Ominaisuuksia käsittelevät tutkimukset on kaikki toteutettu kvantitatiivisena tutkimuksena ja niiden aineistona on käytetty yhdysvaltalaisyhtiöitä. Sukupuoleen liittyviä ylimmän johdon eroavaisuuksia tutkittaessa Yhdysvaltoja voidaan pitää erinomaisena ympäristönä tutkimukselle, sillä se on alue, jossa suurimmat kirjanpitoskandaalit ovat paljastuneet. Vuonna 2002, Enron ja WorldCom-skandaalien jälkeen, se asetti maailmankuulun Sarbanes-Oxley-lain, jonka tarkoituksena on samanlaisten tapahtumien ennaltaehkäiseminen. Laki asettaa yritysten talous- ja toimitusjohtajille merkittävässä määrin vaatimuksia julkaistun taloudellisen tiedon oikeellisuudesta – ylin johto on henkilökohtaisessa vastuussa tästä ja vastuun laiminlyöminen johtaa mittaviin rangaistuksiin. Koska ylimmän johdon on varmistettava, ettei kirjanpito sisällä oleellista

virhettä tai pahimmassa tapauksessa petosta, on hyvä tutkia, miten naiset ja miehet luonteenpiirteillään pienentävät mahdollisuutta tähän. Ho, Li, Tam ja Zhang (2015) tutkivat sukupuolen vaikutusta kirjanpidon konservatiivisuuteen olettaen, että se liittyy keskeisiin kirjanpidon ongelmiin, kuten petosten ehkäisemiseen. Zalata, Ntim, Aboud ja Gyapong (2019) puolestaan tutkivat tuloksenjärjestelyn avulla sukupuolen vaikutusta riskialttiuteen ja eettisyyteen. Ingersoll, Glass, Cook ja Olsen (2019) analysoivat narsistisia piirteitä mies- ja naistoimitusjohtajien keskuudessa. Tämä ensimmäisen teeman tutkimusaineisto on esitetty taulukossa 7.

Taulukko 7 Teeman 1 tutkimusaineisto

Artikkelin nimi ja julkaisuvuosi	Kirjoittajat	Tutkimuksen tavoite
CEO Gender, Ethical Leadership, and Accounting Conservatism 2015	Ho, S.S.M., Li, A.Y., Tam, K. & Zhang, F.	Tutkia toimitusjohtajan sukupuolen vaikutusta kirjanpidon konservatiivisuuteen. Täydentää eettistä kirjallisuutta korostamalla sukupuolten välisen monimuotoisuuden etuja taloudellisen raportoinnin eheyden ylläpitämisessä.
Female CEOs and Core Earnings Quality: New Evidence on the Ethics Versus Risk-Aversion Puzzle 2019	Zalata, A.M., Ntim, C., Aboud, A. & Gyapong, E.	Tutkia toimitusjohtajan sukupuolen vaikutusta tuloksenjärjestelyyn ja tämän avulla muodostaa käsitys siitä, mitä ominaisuutta voidaan pitää merkittävimpänä vaikuttavana tekijänä taloudellisen raportoinnin oikeellisuuteen.
Power, Status and Expectations: How Narcissism Manifests Among Women CEOs 2019	Ingersoll, A.R., Glass, C., Cook, A. & Olsen, K.J.	Analysoida, onko narsismi yhtä yleistä naistoimitusjohtajien keskuudessa kuin miestoimitusjohtajien keskuudessa. Analysoida, ottavatko narsistiset naistoimitusjohtajat samanlaisia riskejä kuin narsistiset miestoimitusjohtajat.

Tutkiessaan kirjanpidon konservatiivisuutta eli kirjaamiskriteerien tiukkuutta Ho ym. (2015) toteavat riskin välttämisen ja eettisen herkkyyden olevan yhteydessä keskeisiin kirjanpito-ongelmiin. Yhtenä kirjanpidon ongelmana nähdään sen vähäinen konservatiivisuus, mikä tarkoittaa löyhiä kriteerejä voittojen kirjaamiseksi – konservatiivista kirjanpitokäytäntöä ohjaavat huomattavasti tiukemmat voittojen kuin tappioiden kirjaamissäännöt. Täten Ho ym. (2015) näkevät kirjanpidon konservatiivisuuden ”vankkumattomana vastustuksena petoksille”, sillä petokset usein alkavat kirjanpidon joustavuuden hyödyntämisestä. Näin ollen kirjanpidon konservatiivisuutta voidaan pitää yhtenä kirjanpitopetoksia hillitsevänä tekijänä. Tutkijat

mainitsevatkin tulosten tukevan näkemystä siitä, että toimitusjohtajan sukupuoli tulee ottaa huomioon arvioidessa kirjanpitoinformaation ja tilinpäätösten laatua ja mahdollista virheellisyttä.

Hon ym. (2015) tulosten perusteella naistoimitusjohtajat raportoivat miehiä konservatiivisemmin eli naistoimitusjohtaja korreloi positiivisesti kirjanpidon konservatiivisuuden kanssa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi, että naispuoliset toimitusjohtajat lisäävät enemmän huonoja uutisia, kuten negatiivisia kassavirtauutisia tulokseen ja tekevät sen oikea-aikaisemmin kuin mieskollegansa. Lisäksi tutkimuksen tulokset osoittavat, että yhteys naistoimitusjohtajan ja kirjanpidon konservatiivisuuden välillä korostuu yrityksissä, jotka altistuvat korkeille oikeudenkäynti- ja yrityskauppariskeille. Lisäksi yhteys korostuu yrityksissä, jotka ovat pienempiä ja omaavat vahvemman hallinnon. Viimeinen havainto on mielenkiintoinen, sillä se mahdollisesti peilaa myös isompaa kuvaa. Tällä hetkellä, ja varsinkin ennen vuotta 2008, johon tutkimus ulottuu, naistoimitusjohtajien määrä suurissa yhdysvaltalaisyhteisöissä on ja on ollut prosentuaalisesti todella pieni. Tämän vuoksi tulokset saattavat osoittaa yhteyden korostuvan pienemmissä yrityksissä, joissa toimitusjohtajista, mitä luultavammin, myös suurempi osuus on naisia. Toisaalta vahvempi hallinto saattaa viitata siihen, että naisjohtajat joutuvat enemmän määrin valvonnan alaisiksi tai vaativat laadukkaampaa valvontaa. Mikäli naiset lisääntyisivät suurten yritysten johtoportaisissa, voi vain pohtia, millainen merkitys tällä olisi kirjanpidon oikeellisuuden varmistamiseen. Ho ym. (2015) osoittavatkin, että naisten palkkaaminen yritysten ylimpiin johtoihin voisi lopulta vähentää epävarmuutta talousraportoinnin läpinäkyvyydestä ja muuttaa sidosryhmien asennoitumista kirjanpidon luotettavuuteen.

Kuten alun teoreettinen viitekehys ja myös Ho ym. (2015) toteavat, naiset ovat yleisellä tasolla eettisempiä ja välttävät enemmän riskiä kuin miehet. Zalata ym. (2019) vievät tutkimuksen astetta pidemmälle ja tutkivat, kumpi ominaisuuksista korostuu, kun puhutaan kirjanpidon mahdollisesta virheellisyydestä. He tutkivat yhdysvaltalaisia yrityksiä vuosilta 1992–2014 ja käyttivät apunaan vuonna 2002 asetettua Sarbanes-Oxley-lakia (SOX) analysoidessaan muutoksia mies- ja naistoimitusjohtajien raportoinnissa. Aikaisemmassa kirjallisuudessa naisten on todettu harjoittavan tuloksenjärjestelyä miehiä vähemmän. Erityisesti siirtosaamisiin liittyvää tuloksenjärjestelyä (accrual-based earnings management) on pidetty perinteisenä ja

petollisena tapana kirjanpidon joustavuuden hyödyntämiseen. Tutkiakseen eroja naisten ja miesten ominaisuuksissa Zalata ym. (2019) käyttivät apunaan kuitenkin luokituksen muuttamista, jota pidetään ”halvempana” tuloksenjärjestelymuotona. Tästä huolimatta se on yhtä epäeettistä, mutta viranomaisille vaikeampaa havaita. Tämän vuoksi sitä voidaan pitää hyvänä tapana tutkia naisten suhtautumista riskiin petosoikeudenkäynneistä, vankeustuomioista ja henkilökohtaisista taloudellisista seuraamuksista, sillä se ei ole aggressiivisin tapa muuttaa tulosta. Kun tutkimuksessa huomioidaan vielä aika ennen ja jälkeen SOX-lain, pystytään tutkimaan, millä tavoin naispuoliset toimitusjohtajat suhtautuvat siihen, että he ovat henkilökohtaisessa vastuussa kirjanpidon oikeellisuuden varmistamisesta. (Zalata ym. 2019.)

Jopa hieman yllättävästi, Zalatan ym. (2019) tutkimuksen tulokset osoittavat, että ennen SOX-lain asettamista vuonna 2002, sekä nais- että miespuolisille toimitusjohtajille oli ominaista luokitella perustulot väärin, mutta yrityksissä, joissa toimitusjohtajana toimi nainen, tällaisten käytäntöjen laajuus oli huomattavasti suurempi kuin niissä, joissa toimitusjohtajana toimi mies. Kun kuitenkin vuonna 2002 hyväksyttiin rankaiseva Sarbanes-Oxley-laki, joka määrää yrityksen ylimmän johdon henkilökohtaiseen vastuuseen, mikäli kirjanpito sisältää virheellisyyttä tai pahimmassa tapauksessa petoksen, naistoimitusjohtajien tuloksenjärjestely pieneni merkittävästi, kun se samalla pysyi yleisenä yrityksissä, joissa oli miesjohtajia. Tämä luonnollisesti viittaa siihen, että vahva sääntely ohjaa naisten käyttäytymistä miehiä enemmän, mikä puolestaan johtaa päätelmään siitä, että naistoimitusjohtajat ovat vähemmän riskialttiita, mutta eivät välttämättä aina eettisesti herkempiä kuin miespuoliset toimitusjohtajat. On kuitenkin huomioitava, että tulokset viittaavat vain siihen, että ongelmallisissa tilanteissa naistoimitusjohtajien halu välttää riskiä menee todennäköisemmin heidän eettisten vaistojensa edelle. Tämä tarkoittaa, että naistoimitusjohtajat ovat suhteellisesti enemmän riskejä vältteleviä kuin eettisiä. (Zalata ym. 2019.) Tulokset auttavat ymmärtämään naisjohtajien suhtautumista petokseen: naistoimitusjohtajat eivät välttämättä nähneet tuloksenjärjestelykeinoja eettisesti vääränä ennen kuin suuret petokset johtivat SOX-lain asettamiseen vuonna 2002. Nykyään he kuitenkin pyrkivät varmistamaan kirjanpidon oikeellisuudesta enemmän kuin heidän miespuoliset kollegansa välttämällä tapoja, jotka voivat johtaa petokseen, sillä riski henkilökohtaisiin rangaistuksiin on suurempi.

Ingersollia ym. (2019) mukaillen ”yritykset kohtaavat kasvavaa painetta nimittää eettisiä johtajia, jotka välttävät tarpeettomia riskejä, skandaaleja ja kriisejä”. Teeman kolmas artikkeli käsittelee jo teoreettisessa viitekehyksessä petosten varoitusmerkeiksi tunnistettuja narsistisia luonteenpiirteitä. Ingersoll ym. (2019) tutkivat, näyttäytykö itsekeskeisyys yhtä selkeästi naistoimitusjohtajien keskuudessa, mitä se näyttäytyy miestoimitusjohtajien. He tutkivat lisäksi sukupuolten narsistisuuden suhdetta riskinottamiseen ja kyseenalaiseen käytökseen. Tulosten perusteella naistoimitusjohtajilla on vähemmän todennäköisesti narsistisia persoonallisuuden piirteitä kuin miestoimitusjohtajilla. Jo tämä erottaa naisia perinteisenä pidetystä huijarin profiilista.

Ingersoll ym. (2015) kuitenkin jatkoivat tutkimustaan ja totesivat, että, mitä tulee kyseenalaisiin liiketoimintakäytäntöihin, naistoimitusjohtajat eivät aseta yrityksiiän yhtä suurelle riskille kuin miehet, vaikka heidän persoonallisuuksistaan löydettäisiinkin narsistisia luonteenpiirteitä. Tämä on mielenkiintoinen havainto, sillä se tukisi aiemmin tehtyä tulkintaa siitä, että naiset eivät mahdollisesti pystyisi toteuttamaan tahtoaan yrityksen ylimmässä johdossa. On tietenkin mahdollista, että itsekeskeisyys näyttäytyy eri tavalla sukupuolen mukaan, mutta erot riskinotossa voivat osoittaa myös, että naisjohtajat ovat esimerkiksi tarkemman valvonnan alla. Tällöin naisjohtajat eivät välttämättä ehkäise kirjanpidon virheellisyyttä omasta tahdostaan, vaan joutuvat toimimaan konservatiivisemmin, koska he ovat, toisin kuin miehet, jatkuvasti suurennuslasin alla. Tämän kysymyksen selvittämiseen vaadittaisiinkin laadullista lähestymistapaa, sillä kvantitatiivinen tutkimus osoittaa vain syy-seuraussuhteen olemassaolon, ei tekijöitä sen takana.

Teeman yhteenvetona voidaan olettaa naisjohtajien omaavan ominaisuuksia, jotka jo itsessään voivat ehkäistä virheellistä talousraportointia ja kirjanpitopetoksia. Ominaisuuksista konservatiivisuus, eettisyys, riskialttius ja narsistisuus nousevat keskeisimmiksi, kun tutkitaan eroavaisuuksia naisten ja miesten raportointiaikeissa. Koska yritysten talous- ja toimitusjohtajat ovat henkilökohtaisessa vastuussa siitä, että kirjanpito ei sisällä petosta, nämä toimitusjohtajien sukupuolierot ominaisuuksissa voivat auttaa arvioimaan tilinpäätösten mahdollista virheellisyyttä ja riskiä petokseen. Esitetyt havainnot eivät suoraan tarkoita, että naiset suoriutuisivat toimitusjohtajan tehtävistään yhtään miehiä paremmin, mutta ne auttavat analysoimaan naisjohtajien vaikutusta

kirjanpitopetosten yleisyyteen – raportointiaikeiden sukupuolieroja käsittelevän aineiston perusteella naisjohtajat omaavat enemmän ominaisuuksia, jotka voivat rajoittaa petosten ja skandaalien määrää yrityksissä. Täten, vaikka teeman artikkelit eivät kvantitatiiviseen luonteensa vuoksi itsessään tarjoa syitä havainnoille, ne voivat toimia perusteluina seuraavalle kahdelle teemalle. On kuitenkin huomioitava, että jokaisessa teeman kolmessa artikkelissa tuloksia voi hieman väärentää se, että naispuolisia toimitusjohtajia on Yhdysvalloissa vielä hyvin pienissä määrin. Lisäksi voi pohtia, toimisivatko naistoimitusjohtajat miesten kaltaisella tavalla, mikäli sukupuoli ei vaikuttaisi siihen, minkälaista huomiota he johtajina saavat.

4.2.2 Eroavaisuudet nais- ja miesjohtajien talousraportoinnin laadussa

Tutkimusaineistosta neljän artikkelin voidaan nähdä käsittelevän eroavaisuuksia nais- ja miesjohtajien raportointitavoissa ja heidän julkaisemansa talousraportoinnin laadussa (taulukko 8). Teeman tarkoituksena on punnita sukupuolten välisiä eroavaisuuksia siinä, millä tavoin he suhtautuvat virheelliseen talousraportointiin ja mahdolliseen petokseen. Seuraavan alaluvun käsitellessä sitä, millainen vaikutus naisjohtajilla on kirjanpitopetosten yleisyyteen, tämä alaluku pyrkii analysoimaan, millä tavoin naisjohtajat, heidän ominaisuuksiensa lisäksi, mahdollisesti ennaltaehkäisevät petosten syntymistä yrityksen sisällä. Tähän liittyen Gupta, Mortal, Chakrabarty, Guo ja Turban (2020) tutkivat Yhdysvalloissa sijaitsevia yrityksiä tavoitteenaan löytää sukupuolten välisiä eroavaisuuksia siinä, kuinka virheellistä talousraportointia yritykset tuottavat. Davis ja Garcia-Cestona jatkoivat aiheen tutkimista vuonna 2021 ja tutkivat, kuinka talousjohtajan sukupuoli vaikuttaa virheelliseen tilinpäätösinformaatioon viittaavien uudelleenlausuntojen määrään. Molemmat löysivät kvantitatiivisen regressioanalyysin avulla merkittävän negatiivisen yhteyden naisten ja virheellisen talousraportoinnin väliltä.

Teeman kaksi muuta artikkelia tutkivat myös raportointitapoja ja talousraportoinnin laatua, mutta täysin erilaisista näkökulmista. Huang, Huang ja Lee (2014) tutkivat yritysjohtajan sukupuolen ja tilintarkastuspalkkioiden välistä yhteyttä, toisin sanoen yritysjohtajan rahallista panostusta tilintarkastuksen laatuun, mikäli oletetaan, että

korkeammat tilintarkastuspalkkiot johtavat myös parempaan tilintarkastukseen ja täten korkeampaan talousraportoinnin laatuun. Harris, Karl ja Lawrence (2019) puolestaan tutkivat palkitsemisen vaikutusta nais- ja miesjohtajien raportointitapoihin ja erityisesti tuloksenjärjestelyyn, mikä aiemman kirjallisuuden mukaan pahimmassa tapauksessa venyy huomaamatta laittomuuksiin. Kuten teoreettisessa viitekehyksessä on kuvattu, kirjanpitopetoksiin motivoivista tekijöistä henkilökohtaiset kannustimet ovat yksi suurimmista houkutuksista osallistua laittomaan toimintaan, sillä hyöty on usein yksilöllisellä tasolla maksimaalinen. Hieman yllättäen, Harris ym. (2019) kuitenkin totesivat osakekannustimien kasvaessa kaikkien toimitusjohtajien manipuloivan tuloja entistä enemmän ja samalla laajuudella sukupuolesta riippumatta.

Taulukko 8 Teeman 2 tutkimusaineisto

Artikkelin nimi ja julkaisuvuosi	Kirjoittajat	Tutkimuksen tavoite
CFO gender and financial statement irregularities 2020	Gupta, V.K., Mortal, S., Chakrabarty, B., Guo, X. & Turbam, D.B.	Tutkia talousjohtajan sukupuolen vaikutusta virheelliseen talousraportointiin.
Financial reporting quality and the effects of CFO gender and board gender diversity 2021	Davis, J.G. & Garcia-Cestona, M.	Tarkastella talousjohtajan sukupuolen, hallitusten sukupuolimonimuotoisuuden ja molempien tekijöiden vuorovaikutusta taloudellisen raportoinnin laatuun tutkien virheelliseen tilinpäätösinformaatioon viittaavia uudelleenlausuntoja/oikaisuja, jotka voivat ajoittain toimia varoitusmerkkinä petoksille.
Corporate executive's gender and audit fees 2014	Huang, T.C., Huang, H.W. & Lee, C.C.	Selvittää yritysjohtajan sukupuolen ja tilintarkastuspalkkioiden välistä yhteyttä eli yritysjohtajan rahallista panostusta tilintarkastuksen laatuun.
CEO compensation and earnings management: Does gender really matters? 2019	Harris, O., Karl, J.B. & Lawrence, E.	Tutkia, vaikuttaako naistalousjohtaja tuloksenjärjestelyn yleisyyteen huomioimalla osakekannustimet muuttuvana tekijänä.

Guptan ym. (2020) tutkimuksen perusteella yrityksillä, joilla talousjohtajana on nainen, on pienempi todennäköisyys julkaista virheellisiä taloudellisia raportteja. He havaitsivat tiukemman sääntelyn, esimerkiksi vuoden 2002 SOX-lain, vaikuttavan huomattavasti enemmän miestalousjohtajien julkaisemiin raportteihin, kun samanaikaisesti naiset tuottavat jatkuvalla tahdilla yhtä laadukkaita ja läpinäkyviä talousraportteja. Kvantitatiivisena tutkimuksena se ei anna selitystä havainnoille, mutta voisi olettaa, että

sääntelyn tiukentuessa miehet ovat pakotettuja jättämään kyseenalaiset raportointitekniikkansa pois, sillä kiinnijäädessään rangaistukset olisivat henkilökohtaisella tasolla kohtalokkaita. Samanaikaisesti naiset eivät joutuisi muuttamaan raportointitapojaan yhtä huomattavasti, sillä käyttäisivät alun perinkin hyväksyttävämpiä tekniikoita. Tämä olisi looginen selitys ilmiölle ja yhteensopiva Guptan ym. (2020) toisen havainnon kanssa siitä, että negatiivinen suhde talousraportoinnin virheellisyyden ja naistalousjohtajan välillä korostuu silloin, kun sidosryhmien suorittama seuranta on heikkoa. Tämä on kuitenkin luonnollisesti ristiriidassa Zalatan ym. (2019) havainnon kanssa siitä, että vahva sääntely ohjaisi naisten käyttäytymistä miehiä enemmän. On kuitenkin huomioitava, että Zalata ym. (2019) tutkivat tuloksenjärjestelytapoja, jotka pienemmällä todennäköisyydellä johtavat tilinpäätösinformaation virheellisyyteen tai sen huomaamiseen. Gupta ym. (2020) tutkivat nimenomaisesti virheellisiä tilinpäätöksiä, minkä vuoksi molempia havaintoja voidaan pitää samanaikaisesti kestävinä.

Guptan ym. (2020) tulosten perusteella miestalousjohtajat osoittavat lisääntyntä taipumusta virheelliseen taloudelliseen raportointiin myös silloin, kun paineet kasvavat. Koska Cressey'n luoman petoskolmion mukaisesti rationalisoinnin ja mahdollisuuden lisäksi painetta pidetään petoksia kohti ajavana tekijänä, on mahdollista olettaa, että miehet manipuloivat naisia enemmän kirjanpitoa silloin, kun he kokevat sen jokseenkin pakolliseksi ratkaisuksi. Ylimmän johdon sukupuolen nähdään vaikuttavan strategisiin päätöksiin erityisesti silloin, kun kyse on väärinkäytösten tekemisestä (Gupta ym. 2020).

Teeman toinen artikkeli tutki talousraportoinnin virheellisyyttä analysoimalla uudelleenlausuntoja, joiden avulla korjataan tilinpäätösten olennaisia virheitä. Monet uudelleenlausunnot ovat seurausta viattomista virheistä, mutta osa voi nostaa esiin punaisia lippuja korostaen mahdollisia kirjanpitopetoksia. Davisin ym. (2021) tarkoituksena oli tähän liittyen tutkia talousjohtajan sukupuolen ja hallituksen monimuotoisuuden suhdetta näihin tilinpäätösten oikaisuihin yhdysvaltalaisyrityksissä. He havaitsivat uudelleenlausuntojen olevan epätodennäköisempiä tilanteessa, jossa yrityksen talousjohtajana on nainen viitaten siis siihen, että naisten johtamissa yrityksissä julkaistut raportit ovat suuremmalla todennäköisyydellä virheettömämpiä kuin miesten johtamissa yrityksissä. Tutkimus osoittaa, edellisen tavoin, että naisjohtajien määrän

lisääminen yritysten ylimmässä johdossa vaikuttaisi talousraportoinnin luotettavuuteen ja samalla osakkeenomistajien arvoon positiivisesti.

Tutkimuksen tulokset tukevat kuitenkin jo teoreettisessa viitekehyksessä esitettyä näkökulmaa siitä, että myös hallituksen ominaisuudet vaikuttavat joiltain osin ylimmän johdon mahdollisuuksiin huonontaa tai parantaa taloudellisen raportoinnin laatua. Davis ym. (2021) osoittavat, että naistalousjohtajien julkaisemat uudelleenlausunnot ovat vähäisiä silloin, kun myös suurempi osuus hallituksen jäsenistä on naisia. Mikäli hallitukset ovat täysin miespuolisia, ei talousjohtajan sukupuolen ja uudelleenlausuntojen väliltä löydy merkittävää yhteyttä. Tutkimus siis dokumentoi onnistuneesti ylimmän johdon ja hallituksen monimuotoisuuden vaikutuksia niiden vuorovaikutukseen ja todistaa kvantitatiivisena tutkimuksena syy-seuraussuhteiden olemassaolon.

Davisin ym. (2021) tutkimukseen tulokset nostavat esiin mielenkiintoisen kysymyksen: Onko naispuolisilla talousjohtajilla realistista mahdollisuutta parantaa talousraportoinnin laatua ja hallita kirjanpitopetosten määrää, mikäli hallituksessa on vain miehiä? Tutkimalla yritysten julkaisemia uudelleenlausuntoja vastaus on Davisin ym. (2021) mukaan kielteinen, ja he perustelevat tätä aiemman kirjallisuuden pohjalta seuraavasti: ”johdon yksinäinen nainen jätetään huomioimatta tai hylätään, häntä ei oteta tosissaan tai muulla tavalla jätetään ulkopuolelle⁴”. Tämän vuoksi myös hallitusten monimuotoisuutta on ylimmän johdon tavoin lisättävä, jotta naispuolisen talousjohtajan tuomat hyödyt saataisiin maksimoitua. Teoreettisen viitekehyksen mukaan nämä kaksi ovatkin tiiviissä yhteistyössä ja niiden monimuotoisuuden tuomat edut tiukasti riippuvaisia toisistaan – ylimmän johdon naiset edistävät naisten edustusta hallituksessa, ja toisin päin. Molempien sukupuolimonimuotoisuutta tarvitaan talousraportoinnin laatuun vaikuttamiseksi ja kirjanpitopetosten vähentämiseksi. Tämän vuoksi Davidsin ym. (2021) mukaan samankaltaisissa tutkimuksissa, joissa tutkitaan ylimmän johdon sukupuolen yhteyttä talousraportoinnin laatuun, tulisi huomioida myös hallituksen kokoonpanot tärkeänä muuttujana.

Kirjanpitopetoksia ja niistä syntyviä skandaaleja mahdollisimman tehokkaasti välttääkseen yritysten on panostettava myös ulkoisen tilintarkastuksen laatuun.

⁴ Tekijän oma suomennos

Varmistaakseen tilinpäätöksen oikeellisuuden Yhdysvaltain liittovaltion asettama Sarbanes-Oxley-laki ei vain lisännyt talous- ja toimitusjohtajien vastuuta, vaan erotti myös tilintarkastuksen ylimmästä johdosta täysin itsenäiseksi osaksi tilinpäätösten laadunvarmistamista. Todellisuudessa tämä ei Huangia ym. (2014) mukailleen kuitenkaan täydellisesti toteudu, sillä yritysten toimitusjohtajilla on edelleen valtaa vaikuttaa tilintarkastukseen, ja näin ollen myös talousraportoinnin laatuun, esimerkiksi tilintarkastuspalkkioiden muodossa. Osoittamalla, että toimitusjohtajan on edelleen mahdollista vaikuttaa tilintarkastusvaliokuntiin, Huang ym. (2014) toteavat, että riskiä välttävämpi toimitusjohtaja todennäköisemmin pyrkii vaikuttamaan tilintarkastuksen laatuun ostamalla korkeamman laadun tilintarkastuspalveluita tavoitteenaan suojella omaa mainettaan ja toisaalta välttää henkilökohtaisia rangaistuksia, joita vilpillisestä talousraportoinnista lain asettamisen jälkeen seuraisi.

Huang ym. (2014) odottivatkin johtajien olevan hyvin huolissaan tilinpäätösten laadusta, sillä he ovat henkilökohtaisessa vastuussa sen mahdollisesta virheellisyydestä. Laadukkaammat tilintarkastukset sisältävät yleensä tehokkaampaa tarkastustyötä ja ammattitaitoisempia tilintarkastajia, mikä luonnollisesti johtaa myös korkeampiin kuluihin. Huang ym. (2014) tutkivat toimitusjohtajan sukupuolen vaikutusta näihin tilintarkastuspalkkioiden suuruuteen. He havaitsivat naistoimitusjohtajien panostavan rahallisesti enemmän tilintarkastuksen laatuun. Tarkemmin, he identifioivat, että naistoimitusjohtajat maksavat noin yhdeksän prosenttia enemmän tilintarkastuspalkkioita kuin miestoimitusjohtajat, mitä voidaan pitää taloudellisesti hyvin merkittävänä. He löysivät saman positiivisen yhteyden naistalousjohtajan ja tilintarkastuspalkkioiden väliltä, mutta tulosten perusteella se ei ollut merkittävä. Heikompi yhteys voi Huangin ym. (2014) mukaan johtua esimerkiksi talousjohtajan ensisijaisesta vastuusta tilinpäätöksen laatijana tai naistalousjohtajan tutkitusta roolista yrityksen riskin vähentäjänä. Tämä voisi puolestaan viitata siihen, että naispuolinen henkilö pystyisi talousjohtajan tehtävässä vaikuttamaan talousraportoinnin laatuun helpommin kuin toimitusjohtajan tehtävässä, sillä miestalousjohtajan läsnä ollessa naistoimitusjohtajan on panostettava rahallisesti enemmän, jotta kirjanpidon oikeellisuudesta pystytään varmistumaan. Kummassakin tapauksessa näyttäisi kuitenkin siltä, että naisjohtajat vaativat laadukkaampaa tilintarkastusta eli huolehtivat miehiä enemmän siitä, että kirjanpidon petokset eivät jää huomaamatta.

Koska Sarbanes-Oxley-laki vaatii talous- ja toimitusjohtajan henkilökohtaisen varmistuksen taloudellisen raportoinnin oikeellisuudesta, voidaan olettaa, että rahallinen panostus tilintarkastukseen viittaa siihen, että sen halutaan paljastavan kirjanpidon mahdolliset oleelliset virheet. Huangin ym. (2014) tutkimus onkin rakennettu oletukselle siitä, että tilintarkastuspalkkiot vaikuttavat tilintarkastuksen laatuun. On luonnollista, että tilintarkastuksen laatua ei voida yksinomaan perustella tilintarkastuspalkkioiden suuruudella. Lisäksi lähes kymmenen vuotta vanhoina, tutkimuksen tulokset eivät välttämättä ole yleistettävissä muihin ajanjaksoihin. On kuitenkin mahdollista olettaa, että naisjohtajien määrän kasvaessa tulokset pitäisivät edelleen, vähintään suuntaa antavasti paikkansa. Tutkimus tarjoaakin mielenkiintoisen näkökulman siihen, miten naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat hallitsevat kirjanpidon manipulointia ja sitä, että tilintarkastajilta ei jää huomaamatta kirjanpidon virheellisyyttä. Tämä toimii samalla osaltaan selittämään, että naisten ei välttämättä ole myöskään itse tarkoitus osallistua vilpillisen talousraportointiin, sillä he tahtovat myös tilintarkastuksen keinoin ponnistella kirjanpitopetosten löytämiseksi enemmän kuin miehet.

Teeman neljäs ja viimeinen artikkeli tutki osakekannustimien vaikutusta naispuolisten toimitusjohtajien talousraportointiin. Koska petos on usein jatkumoa aggressiivisesta tuloksenjärjestelystä, Harris ym. (2019) tutkivat tuloksenjärjestelyn yleisyyttä yrityksissä huomioiden toimitusjohtajan sukupuolen. Tutkimuksen tulokset tarjoavat näkökulmaa siihen, millä tavoin johtajat reagoivat henkilökohtaisiin kannustimiin, joita teoreettisen viitekehyksen mukaan pidetään yhtenä suurimmista houkutuksista kirjanpidon manipuloinnille. Raja petoksen ja tuloksenjärjestelyn välillä on ajoittain häilyvä, ja aiempi tutkimus on jo laajasti osoittanut naisten osallistuvan tuloksenjärjestelyyn miehiä vähemmän. Vaikka tuloksenjärjestely ei suoraan tarkoita petosta, Harrisin ym. (2019) tutkimus on tällä hetkellä tiettävästi ainoa, joka tarjoaa näkökulmaa siihen, miten osakekannustimet vaikuttavat sukupuolten väliseen taloudellisen raportoinnin luotettavuuteen.

Harris ym. (2019) päätyivät tutkimuksensa avulla siihen, että naistoimitusjohtajat manipuloivat kirjanpitoa vähemmän, mikäli osakkeisiin perustuvat kannustimet ovat vähäisiä. Kuitenkin, kun kannustimet ovat korkeita, mies- ja naispuoliset toimitusjohtajat harjoittavat lähes samanlaista kirjanpidon manipulointia, kun huomioidaan suhteellisen aggressiivisina pidetyt tuloksenjärjestelykeinot. Tämä on tutkimusaineiston ensimmäinen

julkaisu, joka suoraan viittaisi siihen, että naisjohtajat voisivat tavoitella omaa etuaan, vaikka riski kirjanpito- ja raportointipetoksen paljastumiseen kasvaisi. Henkilökohtaisten kannustimien ollessa korkeita, naistoimitusjohtajat voisivat siis olla valmiita kirjanpidon manipulointiin ja näin ollen huonontaisivat, miesten tavoin, taloudellisen raportoinnin läpinäkyvyyttä sidosryhmille.

Herääkin kysymys siitä, että mikäli naiset olisivat korkeissa johtotehtävissä yhtä arvostettua, samanlaisilla kannustimilla varustettuja sekä heikommin valvottuja kuin, mitä he tänä päivänä ovat, olisivatko naisjohtajat yhtä suurella todennäköisyydellä mukana vilpillisessä talousraportoinnissa kuin miehet? Kun osakekannustimet olisivat yhtä korkealla tasolla sekä mies- että naisjohtajille, olisivatko naiset siis käytännössä samalla tavalla valmiita manipuloimaan kirjanpitoa? Palataan ongelmaan siitä, että tutkimukset sukupuolen vaikutuksesta talousraportoinnin laatuun, tämän tutkimuksen tapauksessa sen virheellisyyteen, ovat kaikki toteutettu määrällisinä. Tutkimusten tuloksia voi lisäksi väärentää se, että esimerkiksi Pohjois-Amerikassa naispuolisia talous- ja toimitusjohtajia on edelleen hyvin vähän. Jos naiset siis kapuaisivat ylimmän johdon tehtäviin huomattavasti merkittävimmässä määrin ja saisivat osakseen vähemmän epäilyjä ja huomiota, olisivatko heidän vaikutuksensa talousraportoinnin laatuun yhtä merkittäviä, miltä ne tämänhetkisen tutkimuksen valossa näyttäisivät?

Tähänastisen tutkimusaineiston perusteella on kuitenkin vaikea olla tekemättä päätelmää siitä, etteikö naisilla olisi hillitsevää vaikutusta kirjanpito- ja vilpillisen talousraportoinnin yleisyyteen. Teeman havainnot vahvistavat tutkimuksen oletusta siitä, että yritykset, joiden talous- tai toimitusjohtajana toimivat naiset, tarjoavat sidosryhmille luotettavampia raportteja, toimivat osakkeenomistajien etujen mukaisesti suuremmalla todennäköisyydellä kuin miehet, ja täten ehkäisevät petosten syntymistä yritysten sisällä. Tutkimalla uudelleenlausuntoja ja kirjanpidosta löydettyä virheellisyyttä sekä Gupta ym. (2020) että Davis ym. (2021) ehdottavat, että naisten määrän lisääminen yritysten ylimmässä johdossa parantaisi kirjanpidon ja tilinpäätösten oikeellisuutta. Lisäksi Huang ym. (2014) osoittaa naisten panostavan rahallisesti enemmän tilintarkastuksen laatuun, mikä johtaa myös laadukkaampiin talousraportteihin. Nämä kaikki tukevat edellisen teeman havaintoja siitä, että naiset todella ennaltaehkäisisivät kirjanpito- ja raportointipetoksia ylimmän johdon tehtävissä.

4.2.3 Ylimmän johdon naisten rooli kirjanpito- ja petoksissa

Selkeä enemmistö aineistoartikkeleista käsitteli johtoportaan naisten roolia ja osallisuutta yritys- ja kirjanpito- ja petoksissa. Jopa kahdeksan julkaisua tutkivat tätä naisten ja kirjanpito- ja petosten välistä suhdetta. Tämä tutkimusaineisto on esitetty taulukossa 9. Teeman sisäisesti tutkimusaineisto on vielä jaettu kahteen ryhmään: tutkimusartikkeleihin, jotka tutkivat naisten osallisuutta yritysrikollisuuteen yleisellä tasolla sekä tutkimusartikkeleihin, jotka tutkivat nimenomaan kirjanpito- ja petoksia ja naisjohtajien vaikutuksia niiden esiintymiseen. Jälkimmäistä analysoidaan vielä jakamalla aineisto maakohtaisesti, sillä ylimmän johdon naisten vaikutusta kirjanpito- ja petosten yleisyyteen on tutkittu tämänhetkisen, englanninkielisen tutkimuskirjallisuuden mukaan vain Kiinan ja Yhdysvaltojen ympäristössä. Vaikka molemmat soveltuvat tutkimuksen alueiksi erinomaisesti, havainto osoittaa, että maailmanlaajuisesti tutkimusta tarvitaan ehdottomasti lisää.

Ensimmäiseksi mainitun ryhmän osalta Hilliard ja Neidermeyer (2018) tutkivat yritysten petostapauksia tarkoituksenaan selvittää, kuinka naisten nouseminen yritysten ylimpiin johtorakenteisiin vaikuttaa talousrikosten tekemiseen ja tyyppiin. Tutkimalla paljastuneita petostapauksia lähes sadasta eri maasta ja vertailemalla yritysrikollisuuden suuntauksia maailmanlaajuisesti he tarjoavat näkökulmaa siihen, millä tavoin naisten lisääntynyt edustus liikemaailman valta-asemissa lisää heidän mahdollisuuksiaan petosten tekemiseen erityisesti aloilla, joita tyypillisesti pidetään miesvaltaisina. Hilliard ja Neidermeyer (2018) tutkivat rikostyypeistä (1) työntekijän tekemää yksinkertaista varojen väärinkäyttöä, (2) korruptiota, jota pidetään monimutkaisempaan ja enemmän haittaa aiheuttavana rikoksena sekä (3) kirjanpito- ja petoksia, jotka ovat yrityksen johdon tekemiä ja suurimman haitan aiheuttavia rikoksia, ja joihin tämä tutkimus myös keskittyy. Hilliardin ja Neidermeyerin (2018) tutkimus on arvokas, sillä se erittelee tehokkaasti talousrikollisuuden tyypit ja analysoi kansainvälisen otoksen avulla jokaista erikseen tutkimalla sukupuolten välisiä eroja ja huomioimalla tekijöiden iät, asemat, palkkiot ja koulutustasot.

Taulukko 9 Teeman 3 tutkimusaineisto

Artikkelin nimi ja julkaisuvuosi	Kirjoittaja(t)	Tutkimuksen tavoitteet
The gendering of fraud: an international investigation 2018	Hilliard, T. & Neidermeyer, P.E.	Tutkia, kuinka naisten nouseminen yritysten ylimpiin johtorakenteisiin vaikuttaa talousrikosten tekemiseen ja tyyppiin. Tutkia, kuinka naisten lisääntynyt edustus liikemaailman valta-asemissa tarjoaa heille lisääntyneet petosmahdollisuudet – Syllistyvätkö naiset ja miehet samanlaisiin talousrikoksiin, ja miten ilmiö vaihtelee maailmanlaajuisesti?
Gender and Twenty-First-Century Corporate Crime: Female Involvement and the Gender Gap in Enron-Era Corporate Frauds 2013	Steffensmeier, D.J., Schwartz, J. & Roche, M.	Laajentaa niukkaa yritysrikollisuutta koskevaa tutkimusta sukupuolen vaikutuksista talousrikollisuuteen tutkimalla naisten osallisuutta ja mahdollisuuksia erilaisiin talousrikoksiin sisältäen myös kirjanpito- ja petokset.
Female business leaders and the incidence of fraud litigation 2017	Lenard, M.J., Yu, B., York, E.A. & Wu, S.	Tutkia, osallistuvatko yritykset, joiden johdossa on naisia epätodennäköisemmin kirjanpitorikoksia koskeviin oikeudenkäynteihin.
The incidence of accounting fraud is increasing: is it a matter of the chief financial officers? 2022	Wahyuningtyas, E.T.	Tutkia kirjanpito- ja talousjohtajan sukupuolen välistä yhteyttä.
Are female CFOs more ethical to the occurrences of financial reporting fraud? Theoretical and empirical evidence from cross-listed firms in the US 2022	Maulidi, A., Shonhadji, N., Fachruzzaman, F., Sari, R.P., Nuswantara, D.A. & Widuri, R.	Selvittää, onko naispuolisilla talousjohtajilla yhteyttä petollisen talousraportoinnin esiintymiseen.
Female CFOs and accounting fraud: Evidence from China 2019	Liao, J., Smith, D. & Liu, X.	Tutkia naistalousjohtajan vaikutusta kirjanpito- ja petoksiin.
The impact of CFO gender on corporate fraud: Evidence from China 2020	Luo, J., Peng, C. & Zhang, X.	Tutkia naistalousjohtajan vaikutusta vilpilliseen talousraportointiin.
Gender diversity and financial statement fraud 2022	Wang, Y., Yu, M. & Gao, S.	Tutkia sukupuolimonimuotoisuuden roolia petosten ehkäisemisessä ja paljastamisessa identifioimalla, mikäli yritykset, joiden ylimmässä johdossa on naisia, ovat epätodennäköisemmin mukana tilinpäätöksiin liittyvissä petoksissa.

Hilliardin ja Neidermeyerin (2018) tutkimuksen tulokset ovat osittain ristiriitaisia teoreettisessa viitekehyksessä esitettyihin huijarien profiileihin. Merkittävin poikkeava löydös oli, että kansainvälisesti naishuijarit tekivät kolme kertaa miehiä todennäköisemmin työpaikalla omaisuuden väärinkäytöksiä. Kuitenkin, kun tutkittiin yksinomaan kirjanpitoetoksia, palasivat luvut lähemmäksi teoreettisessa viitekehyksessä esitettyjä: kansainvälisesti naiset tekivät huomattavasti vähemmän tämän tyyppin rikoksia prosenttiosuuksilla 20 (naiset) ja 80 (miehet). Vaikka tutkimus ei suoraan mainitse, puhutaanko talous-, toimitusjohtajan vai muun tahon tekemästä kirjanpitoetoksesta, voidaan rikosten esittelyn pohjalta olettaa, että kyse on ylimmästä johdosta ja henkilöistä, joilla on pääsy kirjanpitoon, siis talous- ja toimitusjohtajista. Eriteltyinä maakohtaisesti kirjanpitoetoksissa naishuijareita ei ollut esimerkiksi Oseaniassa, Englannissa ja Intiassa yhdessäkään tapauksessa, kun Yhdysvalloissa naisia oli prosentuaalisesti 22 prosentissa tapauksia. Näissä luvuissa on huomioitu ainoastaan yrityksen johto. Naisjohtajat tekevätkin tulosten perusteella kirjanpitoon liittyviä rikoksia suurimmissa määrin Pohjois-Amerikassa kuin muualla maailmassa.

Kaiken kaikkiaan Hilliardin ja Neidermeyerin (2018) tutkimuksen tulokset osoittavat, että naishuijarit ovat yritysten alemmissa tehtävissä ja asemissa verrattuna miehiin. Tutkimuksen tulosten perusteella naisten rikollista toimintaa siis rajoittavat ammatilliset asemat organisaatioissa. Koska korkeamman tason tehtäviä, esimerkiksi toimitus- ja talousjohtajien paikkoja hallitsevat edelleen miehet, ylemmän tason rikoksiin, kuten kirjanpitoetoksiin syyllistyvät todennäköisemmin miehet. Myös Hilliard ja Neidermeyer (2018) ehdottavat havainnon ”olevan merkki naisten rajoitetusta ammattitaidosta, joka estää mahdollisuuden tämälapsisiin rikoksiin (kirjanpitoetoksiin)”. Palataan jälleen kysymykseen siitä, toimisivatko naiset miesjohtajien tavoin, mikäli vain pääsisivät enemmässä määrin yritysten ylimpiin johtoihin.

Hilliardin ja Neidermeyerin (2018) tutkimus viittaisikin, että naiset, miesten tavoin, manipuloisivat laittomasti kirjanpitoa, jos saisivat siihen asemansa puolesta yhtä hyvän mahdollisuuden. Tämä ajatus on kuitenkin ristiriitainen, mitä tulee myöhemmin tässä luvussa esitettyihin todisteisiin naisjohtajien vaikutuksesta kirjanpitoetosten määrään. Hilliardin ja Neidermeyerin (2018) tutkimuksen osalta tulokset voivatkin olla osin vanhentuneita naisten määrän lisääntyessä yritysten ylimmissä johtoportaisissa. Mikäli tutkimus toistettaisiin nyt, sen tuloksia ylimmän johdon osalta voitaisiin pitää

luotettavampina, sillä harhaa vähentäisi naisten suurempi edustus johtorakenteissa. Lisäksi tutkimuksen tuloksia, kuten kaikkia petostapauksia käsitteleviä tutkimuksia, voi luonnollisesti vääristää se, että läheskään kaikista petoksista ei yritysten sisällä jää kiinni.

Enron-skandaalin jälkeisen ajan kirjanpitoskandaaleja tutkiessaan Steffensmeier, Schwartz ja Roche (2013) päätyivät samankaltaiseen tulokseen siitä, että naisilla ja miehillä on erilaiset polut petokseen. Muutama vuosi Hilliardia ja Neidermeyeria (2018) aikaisemmin, he kuitenkin osoittivat, että heidän havaintonsa eivät sovi yhteen kuvista, joita korkeassa asemassa olevista ja voimakkaista naispuolisista valkokaulusrikollisista maalataan. Steffensmeier ym. (2013) tutkivat 83 petostapausta, jotka sisälsivät 436 syytettyä vuosilta 2002–2009. He ennustivat, että naisten osallisuus olisi miehiä huomattavasti pienempää, kuten myös taloudellinen etu, jota petollisella toiminnalla saavutetaan. Lisäksi he asettivat hypoteesit siitä, että kirjanpitopetoksiin osallistuvat naiset olisivat alemmissa asemissa yrityksissä, pienemmässä roolissa petoksessa, todennäköisesti romanttisessa suhteessa petoksen suunnitelleeseen mieheen sekä hyödyllisessä asemassa petoksen kannalta, toisin sanoen asemassa, josta on pääsy taloustietoihin.

Tutkimuksen tulosten perusteella naiset eivät tyypillisesti olleet lainkaan mukana ryhmissä, jotka petoksen suunnittelivat ja toimeenpanivat. Lisäksi kaikki yhden ihmisen suorittamat kirjanpitopetokset olivat miesten tekemiä. Yhtäkään vain naisten tekemää kirjanpitopetosta ei havaittu. Kokonaisuudessaan huijareista yli 90 prosenttia oli miehiä. Kun naiset olivat mukana, he olivat alemman tason tehtävissä, pienemmissä rooleissa ja tekivät vähemmän voittoa. Naishuijareista vain kahdeksan prosenttia työskenteli yrityksen ylimmän johdon tehtävissä. Kun tutkitaan kaikkia 83 petostapausta, ylimmän johdon naisia oli mukana vain alle neljässä prosentissa tapauksia. Naiset osallistuivat petoksiin kahdella pääreitillä: he olivat joko henkilökohtaisessa suhteessa petoksen tekemään mieheen tai yrityksen talousraportoinnin kannalta hyödyllisiä. (Steffensmeier ym. 2013.) Tulokset voidaan tulkita siten, että kirjanpitopetoksiin osallistuvat naiset olivat ennemminkin rikoksen edistäjinä kuin sen suunnittelijana tai salaliittolaisena. Naiset siis käytännössä ennemmin ajautuivat kuin halusivat osallisiksi kirjanpitopetoksiin.

Steffensmeierin ym. (2013) tulokset jättävät paljon varaa tulkinnalle, kun puhutaan nimenomaan yrityksen ylimmän johdon, tarkemmin sanottuna talous- ja toimitusjohtajan sukupuolen vaikutuksista kirjanpito- ja petosten yleisyyteen. Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että naispuoliset johtajat eivät lähde rikolliseen toimintaan mukaan, eivätkä ole mukana tai pääroolissa sen suunnittelussa. Naiset ovat käytännössä osallisina vain, koska he ovat hyödyllisiä keskitason ja strategisen asemansa vuoksi. Tutkimuksen tulosten perusteella naispuoliset toimitus- ja talousjohtajat eivät siis ole yhtä todennäköisesti osallisina kirjanpito- ja petoksiin, mikä tukisi oletusta siitä, että naisjohtajat vaikuttaisivat negatiivisesti kirjanpito- ja petosten ja niistä syntyvien skandaalien määrään. Tähän tulkintaan päästään yksinkertaisesti sen perusteella, että tutkituista petostapauksista ja yritysskandaaleista yksikään ei ollut naisen tekemä tai suunnittelema. Tutkimus tarjoaa kuitenkin mielenkiintoisen havainnon siitä, että naisten olisi vaikeampaa houkutella muita mukaan petokseen, mikä jo itsessään luonnollisesti rajaisi heidän mahdollisuuksiaan toimia ”kirjanpito- ja petosten aivoina”. Lisäksi naisten mahdollisuudet kirjanpito- ja petoksiin ovat jo itsessään rajatut, sillä he ovat aliedustettuja yritysten ylimmissä johtorakenteissa.

Tässä pääluvussa on monin kohdin pohdittu, voisivatko ylimmän johdon naiset käyttäytyä teoreettisen viitekehyksen oletusten vastaisesti miesten kaltaisella tavalla, mikäli vain saisivat suuremman edustuksen ja vähemmän valvontaa osakseen näissä korkean profiilin tehtävissä. Tutkituilla sukupuolten välisillä eroilla esimerkiksi konservatiivisuudessa, riskinotossa ja eettisyydessä on kuitenkin todennäköisempää, että naiset hillitsisivät petollista toimintaa yrityksissä. Steffensmeierin ym. (2013) tulokset voivat siis viitata myös seuraavaan: naisten kapea edustus ylimmän johdon tehtävissä edistää laitonta yritystoimintaa, sillä he eivät ole estämässä miehiä. Tämä tarkoittaa siis sitä, että voimakkaat miespuoliset johtajat voivat sulkea naiset helposti pois, sillä he työskentelevät yritysten alemmissa asemissa, eivätkä voi valvoa yrityksen johtoa tai välttää tätä tekemästä haluamaansa. Mikäli sääntöjä noudattavia naispuolisia henkilöitä olisi yrityksen johdossa, miesten olisi huomattavasti vaikeampi suorittaa merkittäviä petoksia, sillä he joutuisivat naisten valvonnan alaisiksi esimerkiksi sen seurauksena, että talous- tai toimitusjohtajan tulee henkilökohtaisesti vahvistaa tilinpäätöksen oikeellisuus. Tässä kohtaa voidaan olettaa, että kirjanpito- ja petos suuremmalla todennäköisyydellä paljastuisi ylimmän johdon naisen toimesta.

Nämä pohdinnat sopivat luontevasti johdatukseksi teeman seuraavaan osioon, jonka artikkelit käsittelivät naispuolisen johtajan vaikutusta kirjanpito- ja talousraportointien yleisyyteen. Lenard, Yu, York ja Wu (2017), Wahyuningtyas (2022) sekä Maulidi, Shonhadji, Fachruzzaman, Sari, Nuswantara ja Widuri (2022) tutkivat aihetta käyttäen aineistonaan yhdysvaltalaisyhtiöitä, tutkimusmenetelmänään kvantitatiivista regressioanalyysia ja kattaen yhteen tuotuna vuodet 2000–2021. Kaikkien tutkimusten tavoite oli sama: tutkia, miten ylimmän johtajan sukupuoli vaikuttaa kirjanpito- ja talousraportointien esiintymiseen. Tulosten perusteella tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että mitä enemmän naisia toimii yritysten ylimmissä johdoissa, sitä pienemmällä todennäköisyydellä yritys sekaantuu vilpilliseen talousraportointiin.

Lenard ym. (2017) tutkivat ilmiötä analysoimalla oikeudenkäynneissä mukana ja ei-mukana olleita yhdysvaltalaisyhtiöitä vuosilta 2007–2013 tavoitteenaan tutkia, osallistuivatko yritykset, joiden johdossa oli naisia epätodennäköisemmin kirjanpitorikoksia koskeviin oikeudenkäynteihin. He todistivat jokaisen neljästä hypoteesistaan oikeaksi: vähintään yhden naisen edustus joko yrityksen ylimmässä johdossa, hallituksessa, tilintarkastusvaliokunnassa tai hyvän hallintatavan varmistavassa komiteassa vähentää todennäköisyyttä sille, että yritys on mukana oikeudenkäynnissä kirjanpitorikoksesta. Yhteys korostuu kuitenkin kahdessa ensimmäiseksi mainitussa. Lenard ym. (2017) lisäksi osoittivat, että kirjanpito- ja talousraportointia tehdään enemmän suurissa yrityksissä, joiden liikevaihto on biljoonia dollareita. Kun havaintoa verrataan teoreettisen viitekehyksen esittämään kuvioon naisten osuudesta Yhdysvaltojen suurimpien yritysten toimitus- ja talousjohtajista, voidaan löydöstä pitää johdonmukaisena, sillä miehet johtavat niin ikään suurimpia yrityksiä. Kun lisäksi tarkastellaan mies- ja naisvaltaisia toimialoja, Lenard ym. (2017) huomasivat, että vähintään yhden naisen läsnäololla on vahvempi estävä vaikutus silloin, kun ala on miesvaltainen. Myös tämä havainto tukee aikaisemmin tehtyjä tuloksia esimerkiksi siitä, että naistalous- tai toimitusjohtajalla voisi sääntöjen noudattamisen lisäksi olla myös valvova vaikutus yrityksen johdossa aloilla, joissa suurin osa on miehiä.

Vuonna 2022 sekä Wahyuningtyas että Maulidi ym. julkaisivat tutkimusartikkelit kirjanpito- ja talousjohtajan sukupuolen välisestä yhteydestä. Wahyuningtyas (2022) käytti aineistonaan lähes kolmea tuhatta listautunutta yhdysvaltalaisyhtiötä, kun Maulidi ym. (2022) puolestaan tutkivat Yhdysvaltojen ristiinlistattuja yhtiöitä.

yrityksissä, joissa toimitusjohtaja on tavallista vaikutusvaltaisempi, ja joissa talousjohtaja toimii myös hallituksessa (Wahyuningtyas 2022).

On siis selvää, että naiset pystyvät ylimmän johdon tehtävissä ennaltaehkäisemään ja estämään kirjanpitopetosten syntymistä, mutta eivät kaikissa tilanteissa. Yksinäisen naistalousjohtajan on valtion omistamassa yhtiössä, voimakkaan toimitusjohtajan läsnä ollessa tai miesvaltaisessa ympäristössä vaikeampi vaikuttaa talousraportoinnin oikeellisuuteen. Lisäksi Wahyuningtyas (2022) osoittaa, että naistalousjohtajan valikoituminen yrityksen johtoon ei välttämättä tapahdu satunnaisesti, tarkoittaen, että yritykset, jotka palkkaavat näihin tehtäviin naisia, ovat usein pieniä ja hyvin suoriutuvia tai yrityksiä, joiden hallituksissa ja johdoissa on muitakin naisia. Lisäksi Maulidi ym. (2022) päätyivät tulokseen, että talousjohtajan tehtävässä naisilla on paremmat mahdollisuudet kirjanpitopetosten estämiseen kuin toimitusjohtajan tehtävässä. Kaikki nämä havainnot tulee huomioida, kun tämän tutkimuksen luvussa 4.3 Kirjanpitopetokset ja naisten merkitys ylimmässä johdossa analysoidaan tutkimusaineistoa kokonaisuutena.

Liao, Smith ja Liu (2019), Luo, Peng ja Zhang (2020) sekä Wang, Yu ja Gao (2022) tarkastelevat kaikki edellisen tavoin naistalousjohtajan vaikutusta kirjanpitopetoksiin, mutta käyttävät otantanaan Yhdysvaltojen sijasta Kiinan listattuja yrityksiä. Myös Kiina tarjoaa hyvän ympäristön aiheen tutkimiselle, sillä se on maailman suurin kasvava talous. Sen instituutiot ovat suhteellisen heikkoja, mikä jättää tilaa johtajien harkintavallalle ja henkilökohtaisten ominaisuuksien tutkimiselle. Lisäksi kiinalaisissa yrityksissä on esimerkiksi Yhdysvaltoja enemmän naisia johtoasemissa, minkä vuoksi kiinalainen tutkimus vähentää mahdollisuutta tulosten sisältämälle vääristymälle siitä, että naisten johtamat yritykset katoaisivat suuren joukon sekaan. (Luo ym. 2020.) Tulosten yleistettävyyttä voi kuitenkin vähentää eroavaisuudet Kiinan johtorakenteissa verrattuna länsimaihin sekä yleisesti kulttuurissa, joka sisältää edelleen ajatuksen naisten huonommasta asemasta ja siitä, että pojat ansaitsevat esimerkiksi paremman koulutuksen. Tutkiessaan kuitenkin naistalousjohtajien suhdetta vilpilliseen talousraportointiin löysivät kaikki kolme tutkimusta jälleen merkittävän negatiivisen yhteyden naistalousjohtajien ja kirjanpitopetosten esiintymisen väliltä. Toisin sanoen yritykset, joiden talousjohtajana on nainen, ovat merkittävästi vähemmän todennäköisiä olemaan mukana kirjanpitopetoksissa. Tulokset tukevat oletusta siitä, että naisten lisääminen

yritysten ylimmässä johdossa vähentää yhteiskunnalle hyvin haitallisia kirjanpitopetoksia.

Liaon ym. (2019) tutkimuksen tulokset tukevat aiemmin esitettyä havaintoa siitä, että naistalousjohtajan on vaikeampi estää kirjanpitopetoksia valtion omistamissa yrityksissä niiden poliittisten suhteiden vuoksi. Lisäksi aiemman tavoin he päätyivät tulokseen, että negatiivinen suhde naisjohtajan ja kirjanpitopetosten välillä korostuu, kun myös hallitus on sukupuolihajautettu ja kun yrityksen toimitusjohtaja on pienemmässä valta-asemassa. Mitä enemmän hallituksessa on naisjäseniä, sitä suuremmalla todennäköisyydellä myös talousjohtaja on nainen, ja sitä paremman petostorjunnan yritys omaa. Wahyuningtyasin (2022) tavoin Liao ym. (2019) kuitenkin esittävät, että johtajia ei aina valita satunnaisesti ja tuloksia mahdollisesti vääristää yritysten omat, sisäiset tavoitteensa. Yritykset, jotka esimerkiksi tähtäävät konservatiiviseen kirjanpitotapaan, saattavat todennäköisemmin palkata ylimpään johtoon naisia, sillä yleisen oletuksen ja aiemman tutkimuskirjallisuuden mukaisesti naiset ovat miehiä konservatiivisempia, eettisempiä ja vähemmän riskialttiita. Tämä johtaa pohdintaan siitä, voisiko näissä yrityksissä myös miestalousjohtaja ennaltaehkäistä kirjanpitopetoksia, mikäli ennakkoluuloja valinnan takana ei olisi ja konservatiiviseen yritykseen palkattaisiin konservatiivinen miesjohtaja.

Luo ym. (2020) löytävät myös negatiiviseen yhteyden naistalousjohtajien ja kirjanpitopetosten väliltä. Heidän mukaansa negatiivinen suhde korostuu tilanteessa, jossa naistalousjohtaja on korkeammin kouluttautunut ja/tai hänellä on ulkoisia työmahdollisuuksia eli toisin sanoen hyvä maine. Havainto koulutustason vaikutuksesta ei tue esimerkiksi Hilliardin ja Neidermeyerin (2018) ajatusta siitä, että saadessaan asemansa ja ammattitaitonsa puolesta mahdollisuudet kirjanpitopetosten tekemiseen, naisjohtajat tekisivät niitä, sillä korkeasti kouluttautuneet naiset Luoa ym. (2020) mukailten itseasiassa parantavat petosten torjuntaa. Korkeasti kouluttautuneet naiset ovat esimerkiksi vielä tietoisempia riskeistä ja näin herkempiä petosten välttämiseksi sekä tekevät kaikkensa säilyttääkseen maineensa hyvänä – kirjanpitopetokset ja -skandaalit eivät luonnollisesti paranna talous- tai toimitusjohtajan asemaa sidosryhmiensä silmissä.

Teeman viimeinen artikkeli tukee lähes kaikkea yllä esitettyä. Wang ym. (2022) ensinnäkin todistavat, että naisjohtajien nimittäminen yritysjohtoon lisää todennäköisyyttä petosten havaitsemiselle eli vähentää yrityksen taipumusta sekaantua

petokseen. He päätyivät tutkimuksensa perusteella siihen, että naiset ovat haluttomampia ottamaan riskejä ja sitoutuneempia eettiseen toimintaan kuin johdossa olevat miehet. Lisäksi he havaitsivat, että naisjohtajat voivat parantaa petostorjuntaa vain yksityisissä yrityksissä. Kun Yhdysvaltoja koskevassa tutkimuksessa käytettiin apuna Sarbanes-Oxley-lain asettamista tärkeänä virstanpylväänä, Wang ym. (2022) tutkivat Kiinan presidentin korruption vastaisen kampanjan edeltävää ja jälkeistä aikaa. He huomasivat naisilla olevan positiivisempi vaikutus petosten ehkäisemisessä kampanjan jälkeisellä ajalla kuin sitä edeltävällä, mikä tukee ajatusta siitä, että naiset raportoivat suuremmalla todennäköisyydellä sääntöjen mukaisesti kuin miehet. Havainto osoittaa, että naiset ovat herkempiä sääntelylle. Lisäksi naisten havaitaan yritysten johdossa valvovan miehiä enemmän petollista käyttäytymistä ja suvaitsevan sitä vähemmän.

Mikä kuitenkin on mielenkiintoista, Wang ym. (2022) ehdottavat, että naiset voivat hallita kirjanpitoa tehokkaasti hallituksesta käsin, mutta suhde ei ole yhtä merkittävä, kun puhutaan yritysten ylimpien johtoryhmien mahdollisuuksista petosten paljastamiseen ja ennaltaehkäisemiseen. Tämä voidaan luonnollisesti tulkita siten, että naisten päästessä enemmässä määrin yritysten ylimpiin johtoihin, kuten he ovat monin paikoin jo päässeet hallitukseen, naispuoliset johtajat hillitsevät jatkuvasti enemmän myös kirjanpitoa määrää. Lisäksi hallituksen suhde ylimpään johtoon on kiistanalainen ja teoreettisen viitekehyksen mukaan molemmat edistävät toistensa sukupuolimonimuotoisuutta. Koko teeman yhteenvetona voidaan siis sanoa tutkimustulosten viittaavan siihen, että ylimmän johdon naiset pienentävät kirjanpitoa ja niistä syntyvien yritysskandaalien yleisyyttä.

4.3 Kirjanpitoa ja naisten merkitys ylimmässä johdossa

Tässä luvussa tiivistetään teemojen sisäisiä tuloksia, tulkitaan kokonaisuutta ja arvioidaan naisten merkitystä ylimmässä johdossa kirjanpitoa ehkäisijänä. Näitä tutkimusaineistosta nousseita havaintoja peilataan teoreettisessa viitekehyksessä esitettyyn teoriaan ja lopuksi petoskolmiokehyksen avulla pyritään punnitsemaan, millä tavoin kirjanpidon manipuloinnin yleisyys voi olla johtajan sukupuolesta riippuvainen, eli millä tavoin naisjohtajat osoittavat petosriskiä alentavia piirteitä tutkimusaineiston

perusteella. Tutkimusaineisto tarjoaa tutkittuja todisteita siitä, että naisjohtajat eivät osallistu kirjanpitopetoksiin, ovat tehokkaita ja tarkkoja niiden valvomisessa sekä käyttävät epätodennäköisesti raportoinnissaan tapoja, jotka johtavat niihin.

Tulosten perusteella on mahdollista tulkita sukupuolen kuuluvan johtajan ominaisuuksiin, jotka vaikuttavat organisaationaalisiin lopputulemiin. Tämä tutkimus tarjoaa kokonaisvaltaisen katsauksen siihen, vaikuttavatko naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat vilpillisen talousraportoinnin ja kirjanpitopetosten yleisyyteen, ja millä tavoin. Tulokset osoittavat, että luonteenpiirteidensä, raportointikäytäntöjensä ja valvontataitojensa puolesta naisjohtajat vähentävät kirjanpitopetosten määrää. Vaikka naiset ovat yritysten ylimmissä johdoissa edelleen aliedustettuja, tulokset tarjoavat merkittäviä negatiivisia yhteyksiä naisjohtajien ja kirjanpitopetosten välillä. Tulokset tukevat oletusta siitä, että naispuoliset johtajat edistävät yritysten toimintaa ja pienentävät riskiarviota kohtalokkaan tappiollisista kirjanpitopetoksista. Tulosten perusteella ylimmän johdon monimuotoisuus täten vähentäisi myös johdon ja omistuksen erottamisesta syntyvää agenttiongelmia.

Teoreettisessa viitekehysessä esitetyistä sukupuolten välisistä eroavaisuuksista kirjanpitopetoksia tutkiessa katse kiinnittyy tulosten perusteella neljään ominaisuuteen: konservatiivisuuteen, riskinottoon, eettisyyteen ja epäitsekeskeisyyteen. Aiemman tutkimuskirjallisuuden mukaisesti kaikki nämä korostuvat niin ikään naisjohtajien luonteissa selkeämmin kuin miesten. Myös tämän tutkimuksen tulokset varmistavat väitettä. Toisin sanoen tulokset ehdottavat naisten olevan jo lähtökohtaisesti enemmän sääntöorientoituneita, moraalisesti toimivia ja vähemmän ahneita kuin miesten. Kun puhutaan kirjanpitopetoksista, jotka ovat laittomia, epäeettisiä ja lukemattomille tahoille haitallisia, voidaan tulkita, että naiset kokevat suuremmalla todennäköisyydellä tällaisen toiminnan vääräksi ja näin ollen kieltäytyvät tämänkaltaisesta toiminnasta.

Myös naisjohtajien raportointitavat ovat sellaisia, jotka pienemmällä todennäköisyydellä johtavat edes huomaamattomasti laittomaan kirjanpidon manipulointiin. Sääntelyn muuttumisen nähdään vaikuttavan naisten käytökseen miehiä enemmän ja pelko henkilökohtaisista rangaistuksista kirjanpidon oleellisen virheen vuoksi saa naiset kiinnittämään enemmissä määrin huomiota kirjanpidon oikeellisuuteen. Tulokset teoreettisen viitekehysen tavoin osoittavat naisten myös panostavan enemmän

tilintarkastukseen ja valvontaan, toisaalta ehdottavat naisten saavan myös osakseen enemmän seurantaa ja huomiota. Kun tulkitaan tuloksia, olisi ennemminkin miespuolisten johtajien valvontaan syytä kiinnittää huomiota. Raportointitapojen, kuten tuloksenjärjestelyn ja uudelleenlausuntojen, joiden uskotaan varoittavan mahdollisten petosten syntymisestä, nähdään olevan harvinaisempia naisten johtamissa yrityksissä.

Tulokset osoittavat naisjohtajien selkeän roolin kirjanpitopetosten ja niistä syntyvien skandaalien ennaltaehkäisijänä. Tulosten perusteella naiset eivät vain itse ole osallistumatta petolliseen toimintaan, vaan estävät sitä myös muilta osapuolilta. Naiset voivatkin käytännössä vain johdon tehtävissä estää kirjanpitopetosten syntymistä ja toisaalta parantaa niiden paljastumismahdollisuuksia. Ylimmän johdon tehtävissä naiset pystyvät hillitsemään petoksia myös mieskollegoidensa osalta. Tulokset kuitenkin osoittavat, että naisten ennaltaehkäisevä vaikutus korostuu vain yksityisissä yrityksissä, jotka eivät myöskään hallituksen osalta syrji naisia. Naisjohtaja ei pysty vaikuttamaan, mikäli johtoporras on muuten täysin miesten hallitsema. On siis selvää, että yrityksen halutessa parantaa taloudellisen raportoinnin laatua, ainoa ratkaisu ei voi olla naispuolisen talous- tai toimitusjohtajan nimittäminen. Yksinäisen naisen harteille ei voida kaataa odotuksia, mikäli hänen mahdollisuuksiaan petostorjuntaan ei muulla tavoin paranneta.

Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että naispuolisen johtajan olisi talousjohtajan tehtävässä helpompi vaikuttaa taloudellisen raportoinnin laatuun, vaikka toimitusjohtajaa pidetään käytännössä korkeimpana johdon tehtävänä. Tämä on luonnollista, sillä talousjohtaja vastaa nimenomaisesti yrityksen talousasioista ja niiden johtamisesta. Jotta kuitenkin naispuolisella talousjohtajalla olisi realistinen mahdollisuus kirjanpitopetosten estämiseen, hän ei voi työskennellä niin ikään vahvan miespuolisen toimitusjohtajan alaisena. Lisäksi tulokset osoittavat, että talousjohtajan ollessa mies, naispuolisen toimitusjohtajan on talousraportoinnin oikeellisuus varmistaakseen pinnisteltävä tavallista enemmän esimerkiksi lisäämällä tilintarkastukselle kuuluvia palkkioita. Yrityksissä, joissa halutaan panostaa sidosryhmille tuotettavan taloudellisen raportoinnin luotettavuuteen ja läpinäkyvyyteen, on siis tuloksia tulkitsemalla huomioitava myös voimasuhteet toimitus- ja talousjohtajan välillä, mikäli naisjohtajan tuoma hyöty halutaan maksimoida.

Petoskolmiokehystä käytetään usein apuna yrityspetosten analysoinnissa. Se tarjoaa kolme osatekijää, paineen, mahdollisuuden ja rationalisoinnin, joiden kaikkien tulee olla läsnä, mikäli kirjanpitoa päätetään laittomasti manipuloida. Tämä tarkoittaa, että kirjanpitopetoksen tekijällä on oltava tekoon motivaatio, hänen on oltava asemassa, jossa rikoksen tekeminen on mahdollista sekä hänellä on oltava asenne, joka hyväksyy laittoman toiminnan. Tämä tutkimus kääntää petoskolmion ”pääläelleen” ja tulkitsee kirjanpitopetoksen sijasta, millä tavoin tulosten perusteella ylimmän johdon naiset näyttävät ominaisuuksia, joiden nähdään vaikuttavan petosriskiin. Toisin sanoen tutkimusaineistosta poimitaan ne esiin tulleet havainnot, jotka liittyvät ylimmän johdon naisten paineeseen, mahdollisuuteen ja rationalisointiin sekä pohditaan syitä sille, miksi naiset todella voivat ennaltaehkäistä kirjanpitopetoksia.

Guptan ym. (2020) tulosten perusteella miestalousjohtajat osoittavat lisääntyntä taipumusta virheelliseen talousraportointiin silloin, kun paineet kasvavat. Tämä voidaan tulkita tarkoittamaan, että miehet manipuloivat naisia enemmän kirjanpitoa silloin, kun se koetaan pakolliseksi tai parhaaksi ratkaisuksi teoreettisessa viitekehyksessä esitettyjen tekijöiden vuoksi. *Paine* myöskään organisaation tavoitteiden täyttämiseksi ei näytä tulosten perusteella vaikuttavan naisiin yhtä merkittävästi, sillä esimerkiksi Ho ym. (2015) osoittavat, että naispuoliset toimitusjohtajat lisäävät enemmän huonoja uutisia tulokseen ja tekevät sen miehiä oikea-aikaisemmin. Lisäksi Ingersoll ym. (2015) tekevät toimitusjohtajien narsistisia piirteitä tutkiessaan huomion, että naisjohtajat ovat keskimääräisesti vähemmän itsekeskeisiä kuin miehet. Teoreettisen viitekehyksen mukaan narsistinen johtaja todennäköisesti tavoittelee aggressiivisimmin omaa etuaan, siis kokee painetta esimerkiksi materiaalisesta omaisuudesta. Tulosten perusteella, vaikka naisjohtaja osoittaisikin narsistisia luonteenpiirteitä, ei hän käyttäydy yhtä kyseenalaisilla tavoilla kuin miehet. Viimeisimpänä tutkimusaineistosta esiin nousseena havaintona Harris ym. (2019) osoittavat, että osakekannustimien ollessa matalalla, naisjohtajat manipuloivat kirjanpitoa miehiä vähemmän. Tulokset kuitenkin osoittavat naisjohtajien manipuloivan kirjanpitoa miesten kaltaisella tavalla, mikäli osakekannustimet ovat korkealla. Paineet henkilökohtaisten kannustimien saavuttamisesta ovat siis tutkimuksen perusteella korkeat myös naisilla, mikäli palkkiot ovat rahallisesti suuria. Yleisesti tutkimusaineisto ei kuitenkaan esitä todisteita siitä, että naiset kokisivat painetta kirjanpidon manipulointiin esimerkiksi sen vuoksi, että saavat osakseen enemmän huomiota ja kokisivat tarpeekseen todistaa epäilijöilleen.

Yleisesti naisilla nähdään tutkimusaineiston mukaan olevan huonommat mahdollisuudet kirjanpito- ja talousjohtamisen tekemiseen alemman asemansa tai heikomman ammattitaitonsa vuoksi (mm. Hilliard & Neidermeyer 2018). Kuitenkin, mikäli puhutaan toimitus- ja talousjohtajan sukupuolen vaikutuksista, on luonnollista, että tässä tehtävässä sekä miehillä että naisilla on yhtäläinen *mahdollisuus* kirjanpito- ja talousjohtamiseen. Osa tutkimusaineiston tuloksista voisi kuitenkin viitata siihen, että naisjohtajien keskimääräistä tiukemman valvonnan vuoksi, heidän mahdollisuutensa petolliseen toimintaan olisivat rajatummat. Esimerkiksi Ho ym. (2015) havaitsivat, että yhteys kirjanpidon konservatiivisuuden ja naisjohtajan välillä korostuu yrityksissä, jotka omaavat vahvemman hallinnon. Lisäksi Ingersollin ym. (2015) tutkimuksen tulokset voidaan tulkita siten, että naisjohtaja ei välttämättä pysty toteuttamaan tahtoaan yrityksen ylimmässä johdossa, sillä he ottavat myös tässä tilanteessa merkittävästi vähemmän riskejä kuin narsistiset miesjohtajat.

Toisaalta Gupta ym. (2020) kuitenkin huomaavat negatiivisen yhteyden talousraportoinnin virheellisyyden ja naisjohtajan välillä korostuvan silloin, kun sidosryhmien suorittama seuranta on heikkoa. Tämä havainto ei tue ajatusta siitä, että saadessaan vähemmän huomiota, myös naisjohtajat manipuloisivat useammin kirjanpitoa. Steffensmeierin ym. (2013) tulosten perusteella naisjohtajien mahdollisuutta kirjanpito- ja talousjohtamiseen rajaisi kuitenkin se, että heidän on miesjohtajia vaikeampi houkutella rikoskumppaneita mukaan kirjanpito- ja talousjohtamiseen. Toisaalta samaisen tutkimuksen tulokset voivat viitata myös siihen, että naisten kapea edustus ylimmän johdon tehtävissä lisäisi puolestaan miesjohtajien mahdollisuutta laittomaan toimintaan, sillä konservatiiviset naisjohtajat eivät ole valvomassa miesten toimintaa. Lisäksi Huangin ym. (2014) tutkimuksen tulokset osoittavat, että naisten johtamissa yrityksissä esimerkiksi tilintarkastuksen laatuun panostetaan enemmän, minkä seurauksena mahdollisuus siihen, että johdon tekemiä kirjanpito- ja talousjohtamisen virheitä ei havaittaisikaan, pienenee. Havaintoa täydentää Maulidin ym. (2022) huomio siitä, että naisjohtajat parantavat yleisesti valvonnan tehokkuutta kirjanpito- ja talousjohtamisen prosesseissa.

Tulokset osoittavat, että naiset ja miehet näkevät eri tavalla sen, mikä heitä hyödyttää eniten. Yleisesti naiset asennoituvat miehiä todennäköisemmin noudattamaan lakia. Tulosten perusteella on selvää, että naisjohtajat *rationalisoivat* tärkeimmäksi toiminnan, joka ei riko lakia. Naiset siis näkevät suuremmalla todennäköisyydellä tärkeämmäksi sen,

mikä on oikein. Tulosten perusteella he eivät oman etunsa vuoksi aseta yritystä vaaraan, ja rationalisoivat henkilökohtaisen hyödyn sijasta ensisijaiseksi sen, että he eivät saa henkilökohtaisia rangaistuksia kirjanpitoon liittyvistä petoksista. Naisjohtajien vahvemman reagoinnin sääntelyä kohtaan osoittavat esimerkiksi Yhdysvalloissa Sarbanes-Oxley-lain ja Kiinassa korruption vastaisen kampanjan jälkeinen aika, jolloin naisjohtajien on todistettu käyttäytyvän miehiä enemmän lainmukaisesti (Zalata ym. 2019; Wang ym. 2022). Lisäksi havaitut erot konservatiivisuudessa, riskinotossa ja eettisyydessä puoltavat kaikki oletusta siitä, että naiset eivät rationalisoi yhtä suurella todennäköisyydellä väärää toimintaa oikeaksi. Myös todisteet naisjohtajien ja kirjanpito- ja petosten negatiivisesta yhteydestä johtavat tulkintaan siitä, että naiset eivät välttämättä näe kirjanpidon laitonta manipulointia vaihtoehdoksi. Esimerkiksi se, että naisjohtajat Huangin ym. (2014) mukaan panostavat tilintarkastukseen rahallisesti enemmän, kertoo, että naiset tuskin suunnittelevat kirjanpito- ja petosten tekemistä, sillä tilintarkastuksen laadun parantuessa luonnollisesti myös riski kiinnijäämisestä suurenee.

Aineiston analyysin perusteella voidaan todeta, että naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat vaikuttavat vilpillisen talousraportoinnin, kirjanpito- ja petosten ja kirjanpitoskandaalien yleisyyteen siten, että heillä on näitä hillitsevä vaikutus. Syitä tähän on monia. Ensinnäkin he osoittavat luonteenpiirteitä ja ominaisuuksia, joiden perusteella voidaan tulkita naisten raportoivan miehiä luotettavammin. Toiseksi todisteet talousraportoinnin laadusta ehdottavat, että naisten johtamien yritysten julkaisemien raporttien voidaan olettaa olevan vähemmän virheellisiä. Kolmanneksi erityisesti naispuolisten talousjohtajien ja heidän johtamiensa yritysten on todistettu olevan vähemmän osallisina kirjanpito- ja petoksissa. Lisäksi petoskolmiokehysten osatekijöihin verrattuna naisten voidaan nähdä omaavan petosriskiä alentavia tekijöitä – siis tekijöitä, jotka ehkäisevät kirjanpito- ja petosten syntymistä ja tehostavat niiden havaitsemista.

4.4 Yhteenveto empiirisistä tuloksista

Tutkimusaineisto koostui lehtijulkaisun ja julkaisuvuoden osalta hajaantuneesta 15 julkaisusta. Tutkimuksen aineisto käsitteli kirjanpito- ja petoksiin liittyviä aiheita huomioimalla näkökulmat sukupuolesta sekä yritysten talous- ja toimitusjohtajista.

Tutkimus sukupuolen vaikutuksesta vilpilliseen talousraportointiin on lisääntynyt huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana ja on syytä odottaa, että naisjohtajien lisääntyessä suunta jatkuu nousevana myös tulevina vuosina. Tällä hetkellä tutkimus painottuu lehtijulkaisun maanosan perusteella kuitenkin käytännössä vain Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan. Tutkimusaineistossa painottuvat kvantitatiiviset lähestymistavat ja tilastolliset analyysit. Tässä luvussa tutkimusaineistosta muodostettiin kolme teemaa, jotka selittivät naisten merkitystä ylimmässä johdossa kirjanpitopetosten ennaltaehkäisijänä. Teemoista kaksi kuvastivat eroavaisuuksia nais- ja miesjohtajien raportointiaikeissa ja talousraportoinnin laadussa. Kolmas teema käsitteli naisten roolia ja osallisuutta kirjanpitopetoksissa sekä niiden havaitsemisessa.

Tutkimusaineiston perusteella on syytä olettaa johtajan sukupuolen olevan yksi organisaationaalisiin lopputulemiin vaikuttavista tekijöistä. Hon ym. (2015) tutkimuksen perusteella naistoimitusjohtajat raportoivat miehiä konservatiivisemmin ja tutkijat uskovat, että naisten lisääntyminen yritysten ylimmissä johtorakenteissa voisi muuttaa sidosryhmien asennoitumista kirjanpidon luotettavuuteen. Näihin sidosryhmiin kuuluvat niin osakkeenomistajat kuin sääntelijät, minkä vuoksi naisjohtajat eivät vain vähentäisi johdon ja omistuksen eriyttämisestä aiheuttavaa agenttiongelmia, vaan vähentäisivät myös sääntelijöiden työtaakkaa uusien lakien suunnittelusta. Zalata ym. (2019) tekee niin ikään samantapaisia havaintoja osoittaessaan, että naisjohtajat ovat lisäksi miehiä eettisempiä ja vähemmän riskialttiita, minkä vuoksi heidän voidaan olettaa sekaantuvan kirjanpidon manipulointiin miehiä vähemmän. He ehdottavat kuitenkin, että naisjohtajien päällimmäisenä ajatuksena kirjanpidon manipuloinnin vastustamisessa olisi riski henkilökohtaisista rangaistuksista, ei niinkään se, mikä on oikein ja mikä väärin. Ingersoll ym. (2019) löytävät lisäksi todisteita, että naistoimitusjohtajilla on vähemmän todennäköisesti narsistisia persoonallisuuden piirteitä. Tutkimusaineiston kolme ensimmäistä artikkelia siis osoittivat naisjohtajien omaavan ominaisuuksia, jotka jo itsessään ehkäisevät virheellistä talousraportointia ja kirjanpitopetoksia.

Tutkimusaineiston neljä seuraavaa artikkelia vahvistivat tutkimuksen oletusta siitä, että yritykset, joiden talous- tai toimitusjohtajana toimivat naiset, tarjoavat sidosryhmille luotettavampia raportteja ja toimivat osakkeenomistajien etujen mukaisesti suuremmalla todennäköisyydellä kuin miehet. Tutkimusaineiston toisen teeman avulla onnistuttiin punnitsemaan sukupuolten välisiä eroavaisuuksia siinä, millä tavoin johtajat suhtautuvat

virheelliseen talousraportointiin ja mahdolliseen petokseen, kun tutkitaan ominaisuuksien sijasta käytännön toimintoja. Tutkimalla uudelleenlausuntoja ja kirjanpidosta löydettyä virheellisyyttä sekä Gupta ym. (2020) että Davis ym. (2021) osoittivat, että naisten määrän lisääminen yritysten ylimmässä johdossa parantaa kirjanpidon ja tilinpäätösten oikeellisuutta. Lisäksi Huang ym. (2014) osoittivat naisten panostavan rahallisesti enemmän tilintarkastuksen laatuun, siis myös laadukkaampaan talousraportointiin. Nämä kaikki esitetyt tutkimustulokset tukevat havaintoja siitä, että naiset todella ennaltaehkäisevät kirjanpitopetoksia ylimmän johdon tehtävissä. Kun kuitenkin tutkimukseen otetaan mukaan henkilökohtaiset kannustimet, jotka aikaisemmassa kirjallisuudessa on nähty jopa merkittävimmäksi motivaattoriksi kirjanpitopetoksiin, Harris ym. (2019) päätyvät siihen, että osakkeisiin perustuvien kannustimien ollessa korkealla sekä mies- että naispuoliset toimitusjohtajat manipuloivat kirjanpitoa yhtä aggressiivisesti. Ongelmana onkin, että tämänhetkinen tutkimuskirjallisuus ei kvantitatiivisen luonteensa vuoksi tarjoa syitä havaintojen takana eli esimerkiksi vastaa siihen, millä tavoin naisten ”aliarvostus”, alhaisempi palkitseminen ja vahvempi valvonta vaikuttavat heidän tekemiinsä päätöksiin, mikäli vaikuttavat.

Selkeä enemmistö aineistoartikkeleista käsitteli johtoportaan naisten roolia ja osallisuutta yritys- ja kirjanpitopetoksissa. Nämä kahdeksan artikkelia osoittivat monin osin aiemmin esitetyt oletukset oikeiksi – naisilla on kirjanpitopetoksia ehkäisevä vaikutus yrityksen ylimmässä johdossa. Tämänhetkisen tutkimustiedon mukaisesti naisilla on paras mahdollisuus estää kirjanpitopetoksia talousjohtajana yrityksissä, jotka eivät

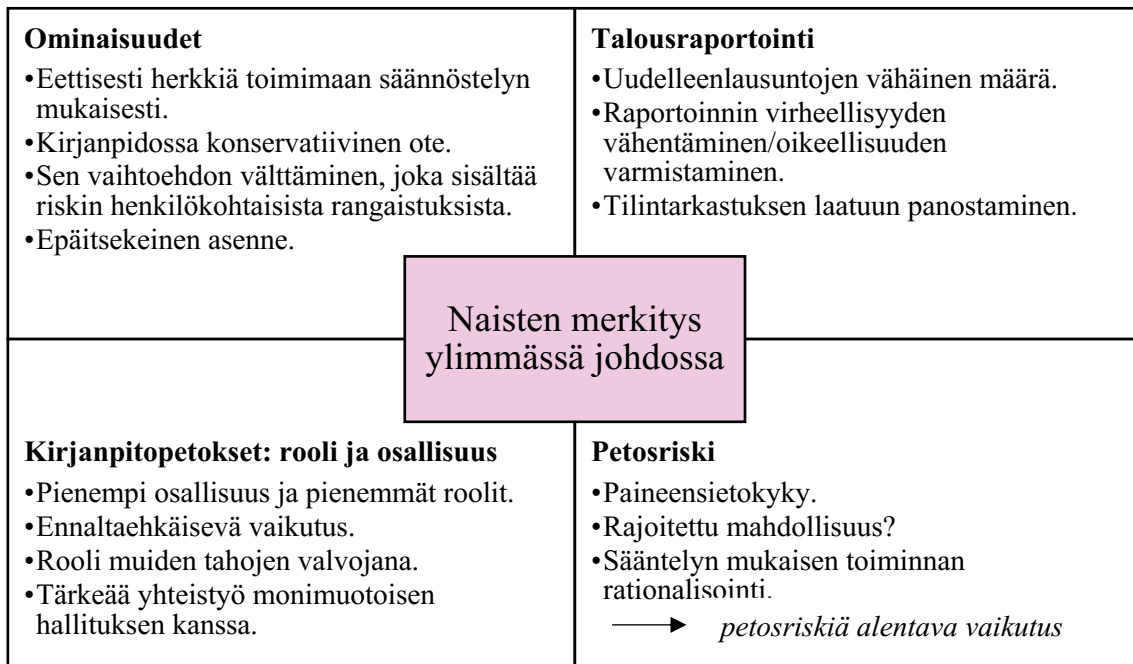
- i. ole liikevaihdoltaan suurimpia,
- ii. myöskään hallituksen osalta syrji naisia,
- iii. ole valtion omistamia, eivätkä
- iv. johdon muiden tehtävien osalta ole täysin miesten edustamia.

Ainoastaan Hilliardin ja Neidermeyerin (2018) kansainvälinen petostutkimus voisi viitata siihen, että naisten lisääntyessä talous- ja toimitusjohtajien tehtävissä ja päästessä kirjanpidon manipuloinnin kannalta merkittäviin asemiin, harjoittaisivat he sitä yhtä suurella todennäköisyydellä kuin miehet. Tämä ajatus on kuitenkin pitkälti ristiriitainen muun muassa Steffensmeierin ym. (2013) tulosten kanssa, jotka osoittavat naisten osallistuvan merkittävästi vähemmän kirjanpitopetosten tekemiseen, päinvastoin, ylimmän johdon tehtävissä saisivat nimenomaisesti mahdollisuuden torjua näitä.

Tutkimusaineisto analysoitiin vielä kokonaisuutena ja huomattiin naisjohtajien osoittavan petosriskiä alentavia piirteitä. Näitä piirteitä analysoitiin peilaamalla tutkimusaineistosta esiin nousseita ilmiöitä petoskolmiokehityksen kolmeen osatekijään: paineeseen, mahdollisuuteen ja rationalisointiin. Jokaiseen osa-alueeseen löydettiin todisteita, joiden perusteella petosriskiä voitiin arvioida. Tutkimusaineiston pohjalta tehtiin tulkinnat siitä, että

- i. paine ei näytä vaikuttavan naisjohtajiin yhtä merkittävästi,
- ii. naisjohtajilla voi olla rajoitetut mahdollisuudet henkilökohtaisen hyödyn tavoitteluun kirjanpito- ja verojen muodossa, ja
- iii. naisjohtajat rationalisoivat tärkeimmäksi toiminnan, joka ei riko lakia.

Tutkimusaineisto tarjosi tutkittuja todisteita siitä, että naisjohtajat eivät osallistu kirjanpito- ja verojen tekemiseen, ovat tehokkaita ja tarkkoja niiden valvonnassa sekä käyttävät epätodennäköisesti raportoinnissaan tapoja, jotka johtavat niihin. Aineiston analyysin pohjalta pystyttiin toteamaan, että naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat vaikuttavat vilpillisen talousraportoinnin, kirjanpito- ja verojen tekemisen ja kirjanpito- ja verojen tekemisen yleisyyteen siten, että heillä on näitä hillitsevä vaikutus. Kuvio 8 tiivistää tämänhetkisen tutkimustiedon ylimmän johdon naisten merkityksestä kirjanpito- ja verojen tekemisen yleisyyteen.

Kuvio 8 Kirjanpitoon liittyvät petokset ja yritysskandaalit – naisten merkitys ylimmässä johdossa

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

KirjanpitoPETOKSILLA on yritysmaailmassa seurauksia, jotka ulottuvat taloudellisen haitan lisäksi kauas sen ulkopuolelle. Ne ovat kiistaton riski yhteiskunnille, niiden ihmisille ja ympäristöille. (Snider & Pearce 1995, 3.) Liikemaailman globalisaatio ja uudenlaiset työskentelytavat tuovat petosriskit yhdeksi yritysten suurimmista ongelmista, eikä tilanne riskien tunnistamisesta ja pitkäjänteisestä tutkimuksesta huolimatta näytä parantuvan, päinvastoin (Ravenscroft & Williams 2005, 367; EY 2018, 4). KirjanpitoPETOKSET jatkavat lisääntymistään ja niiden aiheuttamat tappiot ovat muihin talousrikoksiin verrattuna laajimmat ja kauaskantoisimmat (mm. ACFE 2020; EY 2022). Johtajilla on huomattava kontrolli yrityksen julkituomista taloudellisista tiedoista ja heidän ominaisuutensa vaikuttavat pitkälti kirjanpidollisiin päätöksiin, minkä vuoksi tutkijoita on enemmässä määrin alkanut kiinnostamaan sukupuolten väliset eroavaisuudet taloudellisessa päätöksenteossa. Naisten lisääntyessä yritysten johtoportaisissa uudeksi tutkimussuunnaksi onkin noussut monimuotoisuuden etujen tutkiminen talousraportoinnin oikeellisuuden edistämiseksi. (Doan & Iskander-Datta 2021, 81.) Koska huomiota saaneet kirjanpitoskandaalit ovat heikentäneet sidosryhmien uskoa tilinpäätösinformaation virheettömyyteen, mielenkiintoiseksi tutkimusnäkökulmaksi nousee ylimmän johdon naisten vaikutus kirjanpitoPETOSTEN yleisyyteen ja ennaltaehkäisemiseen.

Tulokset osoittavat, että luonteenpiirteidensä, raportointikäytäntöjensä ja valvontataitojensa puolesta naisjohtajat vähentävät kirjanpitoPETOSTEN määrää. Vaikka naiset ovat yritysten ylimmissä johdoissa edelleen aliedustettuja, tulokset tarjoavat merkittäviä negatiivisia yhteyksiä naisjohtajien ja kirjanpitoPETOSTEN väliltä. Tulokset tukevat täten aiemman kirjallisuuden oletuksia siitä, että naispuoliset johtajat edistävät yritysten toimintaa ja pienentävät riskiarviota kohtalokkaan tappiollisista kirjanpitoPETOKSISTA. Tulosten perusteella näyttäisi, että naiset pystyvät vaikuttamaan PETOSTORJUNTAAN vaivattomammin talousjohtajan tehtävässä, vaikka yhteys myös naispuolisen toimitusjohtajan ja talousraportoinnin oikeellisuuden väliltä on löydetty. Kirjallisuuskatsauksen perusteella ylimmän johdon naisten merkitys kirjanpitoPETOSTEN TORJUNNASSA korostuu kuitenkin yrityksissä, jotka eivät

- i. ole liikevaihdoltaan suurimpia,
- ii. myöskään hallituksen osalta syrji naisia,
- iii. ole valtion omistamia, eivätkä
- iv. johdon muiden tehtävien osalta ole täysin miesten edustamia.

Naisten tuomia hyötyjä yritysten johtoportaisiin on pyritty viimeiset vuosikymmenet dokumentoimaan, jotta johtorakenteet saataisiin sukupuolimonimuotoisuuden takaavaan murrokseen. Vaikka naisjohtajien positiivisista vaikutuksista on paljon todisteita, ylimmän johdon osalta naisten puuttuminen säilyy yrityssektorin haasteena. Ilmiö on mainittujen todisteiden valossa ristiriitainen, sillä esimerkiksi Krishnan ja Park (2005, 1718) esittävät sukupuolella olevan enemmän vaikutusta johtajan päätöksentekoon kuin heidän iällään tai koulutuksellaan. Suuri osa tutkimuskirjallisuudesta väittääkin johtoportaan naisilla olevan merkittäviä positiivisia vaikutuksia yritysten suorituskykyyn (mm. Adams & Ferreira 2009; Francis ym. 2015). Tutkimuksen perusteella nimenomaan kirjanpito- ja ennaltaehkäisyssä korostuvat sukupuolten väliset erot konservatiivisuudessa, eettisyydessä, riskinotossa ja itsekeskeisyydessä (Ho ym. 2015; Zalata ym. 2019; Ingersoll ym. 2019). Jokaisen osalta naiset osoittavat luonteenpiirteidensä ja käyttäytymisensä valossa piirteitä, jotka vähentävät riskiä petokseen. Toisin sanoen naisjohtajat ovat jo lähtökohtaisesti enemmän sääntöorientoituneita, moraalisesti toimivia ja epäitsekeskeisiä kuin miehet. Naiset kokevat laittomat, epäeettiset ja lukemattomille tahoille haitalliset kirjanpito- ja ennaltaehkäisytoimet suuremmalla todennäköisyydellä vääriksi ja kieltäytyvät usein toiminnasta, joka voi edes vahingossa johtaa niihin.

Kirjanpito- ja ennaltaehkäisytoimien tulkinnessa katse luonnollisesti keskittyy yritysten kirjanpitoon, joka siitä johdetun tilinpäätöksen kanssa auttaa tilinpäätösinformaation käyttäjiä ymmärtämään, kuinka hyvin tai huonosti yritys suoriutuu (Jones 2011, 1). Halu kirjanpidon manipulointiin saattaa syntyä esimerkiksi silloin, kun tulos ei ole odotetulla tasolla tai huonoja uutisia tahdotaan peitellä. Motivaationa toimivat usein myös johdon henkilökohtaiset kannustimet, tavoitteet tai muut johtajaa itseensä hyödyttävät tekijät. (Lokanan 2015, 203–204.) Kun kirjanpitoa laittomasti muutetaan, yritykset ja niiden johtajat käyttävät julkaisemiaan raportteja hyväkseen tavoitteenaan johdattaa sidosryhmiä harhaan, ja tekevät tämän antamalla tarkoituksenmukaisesti virheitä sisältäviä tilinpäätöksiä. Tutkimuksen perusteella talousraporttien oikeellisuuden aste

kuitenkin kasvaa, kun ylimmässä johdossa on vähintään yksi nainen (Gupta ym. 2020; Davis & Garcia-Cestona 2021). Sääntelyn muuttumisen nähdään vaikuttavan naisten käytökseen miehiä enemmän ja pelko henkilökohtaisista rangaistuksista kirjanpidon oleellisen virheen vuoksi saa naiset kiinnittämään enemmän huomiota kirjanpidon oikeellisuuteen. Tulokset osoittavat naisten myös panostavan enemmän tilintarkastukseen ja valvontaan, minkä seurauksena riski kirjanpitopetosten huomaamatta jäämiselle ja kirjanpitoskandaaliksi paisumiselle pienenee (Huang ym. 2014). Raportointitapojen, kuten tuloksenjärjestelyn ja tilinpäätösoikaisuiden, joiden uskotaan varoittavan mahdollisten petosten syntymisestä, nähdään olevan harvinaisempia naisten johtamissa yrityksissä.

Tulokset osoittavat naisjohtajien selkeän roolin kirjanpitopetosten ja niistä syntyvien yritysskandaalien ennaltaehkäisijänä – lähes jokainen tutkimusaineistoon päätyneestä julkaisusta tukee ajatusta siitä, että naisjohtajat vaikuttavat kirjanpitopetosten määrään hillitsemällä näitä. Tulosten perusteella ylimmän johdon naiset eivät osallistu kirjanpitopetoksiin ja pystyvät estämään petoksia myös muiden tahojen osalta. Koska naiset toimivat kuitenkin edelleen lähinnä yritysten alemmissa tehtävissä, osa aineistoartikkeleista kyseenalaistaa naisjohtajien vaikutuksia silloin, kun heidän määränsä ylemmissä johtoportaisissa kasvaa. Vielä tänä päivänäkin naisten palkkaus ylimmän johdon rooleihin saa esimerkiksi huomattavasti enemmän julkisuutta kuin miesten, minkä vuoksi voidaan olettaa naisten saavan näissä tehtävissä osakseen myös enemmän huomiota ja valvontaa (mm. Equilar 2018). Osa tutkimuksen tuloksista saattaakin viitata siihen, että naiset eivät täysin pysty toteuttamaan omaa tahtoaan ylimmän johdon tehtävissä, ottaen huomioon naisjohtajien rajoitetut mahdollisuudet myös petostorjuntaan, kun he työskentelevät vahvojen mieskollegoiden kanssa. Kuitenkin kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta, että tämänhetkisen tiedon perusteella naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat osoittavat suuremmissa määrin petosriskiä alentavia tekijöitä – siis tekijöitä, jotka ehkäisevät kirjanpitopetosten syntymistä ja tehostavat niiden havaitsemista. Naisten lisääntyessä yritysten ylimmissä johtoportaisissa uutta tutkimustietoa tarvitaan ehdottomasti lisää.

Naiset alentavat petosriskiä Donald Cresseyn ja W. Steve Albrechtin luoman petoskolmion osatekijöihin peilaamalla seuraavalla tavalla. Ensinnäkään paine ei näytä tulosten valossa vaikuttavan naisjohtajiin yhtä merkittävästi kuin miesjohtajiin. Toiseksi

naisjohtajilla voidaan vielä nähdä olevan rajoitetut mahdollisuudet henkilökohtaisen hyödyn tavoittelemiseen kirjanpitoetoksen keinoin. Kolmanneksi naisjohtajat rationalisoivat miehiä todennäköisemmin tärkeämmäksi toiminnan, joka ei riko lakia. Nämä tulkinnat muiden tutkimusaineistosta esiin nousseiden havaintojen kanssa tarjoavat tutkittuja todisteita siitä, että naisjohtajat eivät osallistu kirjanpitoetokseen, ovat tehokkaita ja tarkkoja niiden valvonnassa sekä käyttävät epätodennäköisesti raportoinnissaan tapoja, jotka johtavat niihin. Tutkimuksen perusteella naispuolisilla talous- ja toimitusjohtajilla on ennaltaehkäisevä vaikutus, mitä tulee vilpilliseen talousraportointiin ja kirjanpitoetosten määrään.

Tutkimuksen tulokset on rajattu käsittelemään talous- ja toimitusjohtajan sukupuolen vaikutusta kirjanpitoetosten yleisyyteen. Erityistä huomiota on kiinnitetty siihen, että aineistoartikkelit sisältävät naisnäkökulman, jonka avulla tutkimuksen tietoa on myös tulkittu. Tulokset eivät ulotu selittämään naisjohtajien vaikutuksia muihin organisaationaalsiin osa-alueisiin ja lopputulemiin, vaan pyrkivät selittämään ylimmän johdon naisten merkitystä niin ikään kirjanpitoetosten yleisyyteen. Tutkimus ei myöskään ota kantaa siihen, millä tavoin naispuoliset työntekijät, hallituksen jäsenet, tilintarkastajat tai muut henkilöt vaikuttavat vilpilliseen talousraportointiin tai muuhun talousrikollisuuden ulottuvuuteen. Lisäksi tutkimuksesta on rajattu pois johtajien muiden sosiodemografisten ominaisuuksien vaikutukset. Tämän vuoksi tutkimus tarjoaa yhdenlaisen näkökulman johtajien ominaisuuksien vaikutuksesta organisaationaalsiin lopputulemiin.

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus paljastaa, että ylimmän johdon naisten vaikutuksista kirjanpitoetosten ja -skandaalien yleisyyteen on vielä suhteellisen vähän tutkimustietoa, joka myös toistaiseksi on näkökulman mukaan hajautunutta ja keskittynyt geologisesti vain pienelle alueelle. Myös laadullisen lähestymistavan puuttumisen vuoksi tutkimusaineisto tarjoaa todisteita vain siitä, että syy-seuraussuhteet ovat olemassa, mutta tuntemattomaksi alueeksi jäävät selitykset havaintojen takana. Yhtenä syynä voidaan pitää naisten vähäistä edustusta yritysten ylimmissä johtoportaissa ja tästä johtuvaa rajallista tutkimusmahdollisuutta, vaikkakin trendi johtoportaaseen naisista on kasvava ja kasvun voidaan odottaa jatkuvan myös tulevaisuudessa. Lisäksi rajausta englanninkieliseen aineistoon mahdollisesti jättää huomioimatta kansallista tutkimusta. Edellä esitetyn vuoksi aineistohakujen toistaminen esimerkiksi vuoden päästä todennäköisesti tuottaisi

tuloksia, joita tämä tutkimus ei ole huomioinut. Vaikka epävarmuustekijät ja tutkimuksen luotettavuuden vaatimukset on pyritty jokaisessa tutkimusprosessin vaiheessa huomioimaan, rajoituksia liittyy esimerkiksi tietokantojen valintaan, elektroniseen hakuun, seulontakriteerien toimivuuteen ja virhelähteisiin.

Tutkimuksen reliabiliuden osalta toistettavuutta on pyritty tässä opinnäytetyössä parantamaan tutkimusprosessin tarkalla kuvauksella. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla on pyritty minimoimaan myös ulkoisten häiriötekijöiden aiheuttamia satunnaisvirheitä ja virhelähteitä. Tutkimuksen vaiheet tutkimuskysymysten asettamisesta johtopäätösten tekemiseen on kuvattu yksityiskohtaisesti. Myös aineisto ja sen analyysi on pyritty raportoimaan selkeästi, jotta tutkimus noudattaa vaatimuksia ristiriidattomuudesta. Tutkimusmenetelmänä systemaattinen kirjallisuuskatsaus parantaa laadullisen tutkimuksen toistettavuutta, systemaattisuutta ja täsmällisyyttä.

Systemaattinen prosessi antaa tutkimukselle parhaan mahdollisuuden löytää suurin osa tutkimusaiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta ilman, että tutkimusaineistoon valitaan vain se, mitä halutaan tai mikä löytyy ensimmäiseksi (Aveyard 2014, 74). Tästä huolimatta tutkimusaineistoon on päätyneet tutkimuksia, joiden merkitys tämän tutkimuksen tuloksiin on alhainen. Toisaalta elektronisen haun riskinä on aina myös se, että kaikkea aiheen kannalta relevanttia kirjallisuutta ei ole tunnistettu esimerkiksi sen vuoksi, että kirjallisuus on tietokannoissa kategorisoitu erilaisten avainsanojen alle. Myös rajaus kansainvälisiä tutkimusartikkeleita sisältäviin tietokantoihin, voi jättää osan olennaisesta tutkimuskirjallisuudesta huomioimatta. Nämä kaikki heikentävät tutkimuksen rakenteellista validiteettia, mutta ovat tosiasioita, joita vastaan tutkijan on vaikea taistella. Tutkimuksen 15 aineistoartikkelin osalta rakenteellista validiteettia on kuitenkin pyritty parantamaan kaksivaiheisen seulonnan avulla, jolloin jokainen tutkimukseen valitusta artikkelista on arvioitu tarkasti huomioiden sen laatu ja rajoitteet. Tutkimusaineiston arvioinnilla lukija pyritään vakuuttamaan tulkinnan ja johtopäätösten rakentamistavan läpinäkyvyydestä ja vaikuttavuudesta. Lisäksi metodologisten valintojen yhteensopivuutta tutkimuksen tavoitteisiin on perusteltu sillä, että tarkoituksena on ymmärryksen lisääminen ja yksittäistä tutkimusta laajemman kokonaiskuvan antaminen aiheen tutkimustuloksista.

Tavoite ymmärryksen lisäämisestä johtaa tämän tutkimuksen valintoihin hermeneuttisesta taustaoletuksesta ja käsiteanalyttisestä tutkimusotteesta. Tutkimusaineiston tulkinta on pyritty tekemään siten, että se on looginen ja voidaan kytkeä ymmärrettävästi ja uskottavasti dataan. Osa analyysistä jää kuitenkin väijäämättä spekulatiiviselle tasolle, kunnes ilmiöön liitetään myös laadullista tutkimusta. Vain kokeellisen tutkimuksen keinoin, esimerkiksi naispuolisia johtajia haastatteleamalla, voidaan saada tietoa siitä, miksi naiset toimivat tutkimuksessa esitetyillä tavoilla. Ilmiönä naisten lisääntyminen yritysten ylimmissä johdoissa on vielä suhteellisen tuore, minkä vuoksi olisi tärkeää selvittää, miksi naiset vähentävät kirjanpitopetoksia, ja tapahtuuko se heidän omasta tahdostaan, vai kenties jostakin muusta syystä. Lisäksi haasteena on, että tämänhetkinen tutkimustieto nojaa vain pieneen osaan naispuolisia johtajia sekä se, että läheskään jokaisesta petoksesta ei yrityksen sisällä jää kiinni.

Tutkimustulokset ylimmän johdon naisten vaikutuksesta kirjanpitopetosten määrään ovat suhteellisen yhdenmukaisia, mutta painottuvat ainoastaan Kiinaan ja Yhdysvaltoihin. Vaikka tulokset tarjoavat samankaltaisia havaintoja johtoportaalle naisten hyödyistä, niiden yleistettävyyttä voi osin olla hankalaa. Esimerkiksi sääntely ja johtoportaiden monimuotoisuuden asteet ja vaatimukset vaihtelevat maakohtaisesti, minkä vuoksi tutkimusaineiston merkittävä aluepainotus heikentää tutkimuksen ulkoista validiteettia. Yleistettävyyttä on kuitenkin pyritty parantamaan yhdistämällä tehtyjä havaintoja aiempaan teoriaan, minkä seurauksena myös tutkimuksen uskottavuuden taso nousee. Saadut tulokset tukevatkin ajatusta siitä, että naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat hyödyttävät yrityksiä ja niiden omistajia vähentämällä riskiä hyvin haitallisista kirjanpitopetoksista. Tutkimus hyödyttää sijoittajia ja omistajia tarjoamalla näkökulman siihen, kuinka johtajan sukupuoli kannattaa talousraporttien luotettavuutta arvioidessa huomioida, ja minkälaisia yksilöitä yritysten johtoon nimittää, jotta edellä mainittujen oikeellisuus voidaan parhaan mukaan turvata.

Tutkimus tarjoaa liiketaloustieteellisessä asiayhteydessä lisää todisteita naisten tuomista eduista ja on jatkoa keskusteluun monimuotoisista toimintaympäristöistä. Tutkimus tuo yhteen aihealueen tämänhetkisen tutkimuskirjallisuuden ja luo kokonaiskuvan naispuolisten talous- ja toimitusjohtajien merkityksestä kirjanpitopetosten torjuna. Toteutettu kirjallisuuskatsaus on tiettävästi aineellisesti laatuinen aiheen tutkimuksen painottuessa pääsääntöisesti rajattuun otantaan, hallitusten naisiin tai naisten vaikutuksiin

muihin organisaationaalisiin lopputulemiin. Tämänhetkinen tutkimus nojaa lisäksi tilastollisiin menetelmiin ja positivistiseen lähestymistapaan, joten ymmärrystä lisäävää tutkimusta kaivataan. Tehdyn kirjallisuuskatsauksen perusteella laadullinen tutkimus, kuten yksittäisten johtajien haastattelut, selittäisivät saatuja tuloksia ja auttaisivat ymmärtämään havaintojen perimmäisiä syitä. Lisäksi naisjohtajien määrän kasvaessa tarvitaan lisää myös maailmanlaajuisia määrällistä tutkimusta, jotta naisten tuomia muutoksia saadaan tehokkaasti dokumentoitua ja tutkijat kiinnostumaan myös laadullisen lähestymistavan ja käsiteanalyttisen otteen liittämistä tutkimussuuntaan.

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

- Adams, R. B. & Ferreira, D. (2009). Women in the boardroom and their impact on governance and performance. *Journal of Financial Economics*, 94(2), 291–309.
- Adhikari, B. K., Agrawal, A. & Malm, J. (2019). Do women managers keep firms out of trouble? Evidence from corporate litigation and policies. *Journal of Accounting & Economics*, 67(1), 202–225.
- Agrawal, A. & Cooper, T. (2017). Corporate Governance Consequences of Accounting Scandals: Evidence from Top Management, CFO and Auditor Turnover. *The Quarterly Journal of Finance*, 7(1), 1650014.
- Amat, O. (2019). *Detecting accounting fraud before it's too late* (1st edition). Wiley.
- Aveyard, H. (2014). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide* (Third edition.). Open University Press.
- Barua, Davidson, L. F., Rama, D. V. & Thiruvadi, S. (2010). CFO gender and accruals quality. *Accounting Horizons*, 24(1), 25–39.
- Bible, L. & Tadros, H. (2017). An examination of gender differences in accounting students' values at two points in time. *Journal of Accounting*, 18(4), 551-585.
- Bryman, A. & Bell, E. (2011). *Business research methods* (Third edition). Oxford University Press.
- Bryman, A & Bell, E. (2015). *Business research methods* (Fourth edition). Oxford University Press.
- Byrnes, J. P., Miller, D. C. & Schafer, W. D. (1999). Gender Differences in Risk Taking: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*, 125(3), 367–383.
- Carcello, J. V., Hermanson, D. R. & Raghunandan, K. (2005). Changes in Internal Auditing During the Time of the Major US Accounting Scandals. *International Journal of Auditing*, 9(2), 117–127.
- Carpenter, M. A., Geletkanycz, M. A. & Sanders, W. G. (2004). Upper Echelons Research Revisited: Antecedents, Elements, and Consequences of Top Management Team Composition. *Journal of Management*, 30(6), 749–778.
- Carter, D.A., Simkins, B.J. & Simpson W.G. (2003). Corporate Governance, Board Diversity, and Firm Value. (2003). *The Financial Review*, 38(1), 33–53.
- Carter, D. A., D'Souza, F., Simkins, B. J. & Simpson, W. G. (2010). The Gender and Ethnic Diversity of US Boards and Board Committees and Firm Financial Performance. *Corporate Governance: An International Review*, 18(5), 396–414.
- Cornish, D. B. & Clarke, R. V. (2017). *The reasoning criminal: Rational choice perspectives on offending*.
- Creswell, J. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. California: SAGE Publications, Inc.
- Cumming, D., Leung, T. Y. & Rui, O. (2015). Gender diversity and securities fraud. *Academy of Management Journal*, 58(5), 1572–1593.
- Datta, S., Doan, T. & Toscano, F. (2021). Top executive gender, board gender diversity, and financing decisions: Evidence from debt structure choice. *Journal of Banking & Finance*, 125, 106070.

- Dezsö, C. L. & Ross, D. G. (2012). Does female representation in top management improve firm performance? A panel data investigation. *Strategic Management Journal*, 33(9), 1072–1089.
- Di Pietra, R., Gebhardt, G., McLeay, S. & Ronen, J. (2014). Special issue in governance and accounting regulation: Changes in standards setting and in the governance of standard setting: are they adequate responses to recurring financial crises and accounting scandals? *Journal of Management and Governance*, 18(3), 675–681.
- Doan, T. & Iskandar-Datta, M. (2021). Does Gender in the C-Suite Really Matter? *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 36(1), 81–107.
- Elsaid, E. & Ursel, N. D. (2011). CEO succession, gender and risk taking. *Gender in Management*, 26(7), 499–512.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Fink, A. 2005. *Conducting Research Literature Reviews: From the Internet to the Paper*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Finkelstein, S., Cannella, B. & Hambrick, D. C. (2008). *Strategic Leadership: Theory and Research on Executives, Top Management Teams, and Boards*. Oxford University Press.
- Francis, B. B., Hasan, I., Wu, Q. & Yan, M. (2014). Are female CFOs less tax aggressive? Evidence from tax aggressiveness. *The Journal of the American Taxation Association*, 36(2), 171–202.
- Francis, B., Hasan, I., Park, J. C. & Wu, Q. (2015). Gender Differences in Financial Reporting Decision Making: Evidence from Accounting Conservatism. *Contemporary Accounting Research*, 32(3), 1285–1318.
- Free, C. (2015). Looking through the fraud triangle: A review and call for new directions. *Meditari Accountancy Research*, 23(2), 175–196.
- Frände, D., Matikkala, J., Tapani, J., Tolvanen, M., Viljanen, P. & Wahlberg, M. (2018). *Keskeiset rikokset*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Grant, R. M. & Visconti, M. (2006). The Strategic Background to Corporate Accounting Scandals. *Long Range Planning*, 39(4), 361–383.
- Habib, A. & Hossain, M. (2013). CEO/CFO characteristics and financial reporting quality: A review. *Research in Accounting Regulation*, 25(1), 88–100.
- Hambrick, D. & Mason, P. (1984). Upper Echelons: The Organization as a Reflection of Its Top Managers. *The Academy of Management Review*, 9(2), 193–206.
- Heikkilä, T. (2017). *Tilastollinen tutkimus*. Edita Publishing.
- Homer, E. M. (2020). Testing the fraud triangle: a systematic review. *Journal of Financial Crime*, 27(1), 172–187.
- Hong, J. & Kim, S.-I. (2022). Female executives and firm value: the moderating effect of co-CEO power gaps. *Gender in Management*, 37(7), 933–949.
- Hoobler, J. M., Masterson, C. R., Nkomo, S. M. & Michel, E. J. (2018). The Business Case for Women Leaders: Meta-Analysis, Research Critique, and Path Forward. *Journal of Management*, 44(6), 2473–2499.
- Hoque, Z. (2006). *Methodological Issues in Accounting Research*. Spiramus Press.
- Huang, J. & Kisgen, D. J. (2013). Gender and corporate finance: Are male executives overconfident relative to female executives? *Journal of Financial Economics*, 108(3), 822–839.
- Inmyxai, S. & Takahashi, Y. (2011). Determining the applicability of feminist theories by examining the mediation and moderation effects on non-economic performance in Lao micro, small, and medium-sized enterprises. *Gender in Management*, 26(7), 457–482.

- Jensen, M. C. (1993). The Modern Industrial Revolution, Exit, and the Failure of Internal Control Systems. *The Journal of Finance*, (New York), 48(3), 831–880.
- Jensen, M.C. & Meckling, W.H. (1976). Theory of the firm: management behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
- Jones, M. (2011). *Creative accounting, fraud, and international accounting scandals* (First edition). John Wiley & Sons.
- Kaur, B., Sood, K. & Grima, S. (2023). A systematic review on forensic accounting and its contribution towards fraud detection and prevention. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 31(1), 60–95.
- Kihn, L.A. & Ihantola, E.M. (2008). Tutkimuksen laadun arvioinnista. Teoksessa Hyvönen, T., Laine, M. & Mäkelä, H. (toim.) *Laskenta-ajattelun tutkija ja kehittäjä - Professori Salme Näsi 60 vuotta*. Tampere: Tampereen yliopisto, Taloustieteiden laitoksen julkaisuja, 81–96.
- Kihn, L. & Näsi S. (2017). Emerging diversity in management accounting research: The case of Finnish doctoral dissertations, 1945-2015. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 13(1), 131–160.
- Krishnan, H. A. & Park, D. (2005). A few good women—on top management teams. *Journal of Business Research*, 58(12), 1712–1720.
- Krishnan, G. V. & Parsons, L. M. (2008). Getting to the Bottom Line: An Exploration of Gender and Earnings Quality. *Journal of Business Ethics*, 78(1/2), 65–76.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. (2007). *Laadullinen terveystutkimus*. Edita.
- Laitinen, A. (2006). Talousrikostutkimusta kautta vuosikymmenien – henkilökohtaisia muistiinpanoja. Teoksessa Alvesalo, A., Heiskanen, S., Laukkanen, J. & Virta, E. (toim.) *Huojuva talous*. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 49. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lehti, M. & Niemi, H. (2006). *Eräiden talousrikosten rangaistuskäytäntö*. (Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja; No. 71). Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Li, Y. & Zeng, Y. (2019). The impact of top executive gender on asset prices: Evidence from stock price crash risk. *Journal of Corporate Finance (Amsterdam, Netherlands)*, 58, 528–550.
- Lokanan, M. E. (2015). Challenges to the fraud triangle: Questions on its usefulness. *Accounting Forum*, 39(3), 201–224.
- Lückerath-Rovers, M. (2013). Women on boards and firm performance. *Journal of Management and Governance*, 17(2), 491–509.
- Mahadeo, J. D., Soobaroyen, T. & Hanuman, V. O. (2012). Board Composition and Financial Performance: Uncovering the Effects of Diversity in an Emerging Economy. *Journal of Business Ethics*, 105(3), 375–388.
- Manner, M. H. (2010). The Impact of CEO Characteristics on Corporate Social Performance. *Journal of Business Ethics*, 93(Suppl 1), 53–72.
- Metsämuuronen, J. (2006). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp Ky.
- McDonald, O. (2016). *Lehman Brothers: a crisis of value*. Manchester University Press.
- McLaughlin, C., Armstrong, S., Moustafa, M. W. & Elamer, A. A. (2021). Audit committee diversity and corporate scandals: evidence from the UK. *International Journal of Accounting and Information Management*, 29(5), 734–763.
- Neilimo, K., & Näsi, J. (1980). *Nomoteettinen tutkimusote ja suomalainen yrityksen taloustiede: tutkimus positivismiin soveltamisesta*. Tampereen yliopisto.

- Nevin, J., Rao, A. & Martin, C. L. (2014). Waste Management Inc. - Instructor's notes. *Journal of the International Academy for Case Studies*, 20(4), 39–46.
- Palvia, A., Vähämaa, E. & Vähämaa, S. (2020). Female leadership and bank risk-taking: Evidence from the effects of real estate shocks on bank lending performance and default risk. *Journal of Business Research*, 117, 897–909.
- Pathan, S. & Faff, R. (2013). Does board structure in banks really affect their performance? *Journal of Banking & Finance*, 37(5), 1573–1589.
- Peltomäki, J., Sihvonen, J., Swidler, S. & Vähämaa, S. (2021). Age, gender, and risk-taking: Evidence from the S&P 1500 executives and market-based measures of firm risk. *Journal of Business Finance & Accounting*, 48(9–10), 1988–2014.
- Peni, E. & Vähämaa, S. (2010). Female executives and earnings management. *Managerial Finance*, 36(7), 629–645.
- Petticrew, M. (2006). *Systematic reviews in the social sciences: a practical guide*. Blackwell Publishing.
- Plöckinger, M., Aschauer, E., Hiebl, M. R. W. & Rohatschek, R. (2016). The influence of individual executives on corporate financial reporting: A review and outlook from the perspective of upper echelons theory. *Journal of Accounting Literature*, 37(1), 55–75.
- Powell, M. & Ansic, D. (1997). Gender differences in risk behaviour in financial decision-making: An experimental analysis. *Journal of Economic Psychology*, 18(6), 605–628.
- Ramamoorti, S. (2008). The psychology and sociology of fraud: Integrating the behavioral sciences component into fraud and forensic accounting curricula. *Issues in Accounting Education*, 23(4), 521–533.
- Ramamoorti, S. & Olsen, W. (2007). Fraud: The Human Factor. *Financial Executive*, 23(6), 53–55.
- Rashid, A. (2018). Board independence and firm performance: Evidence from Bangladesh. *Future Business Journal*, 4(1), 34–49.
- Ravenscroft, S. & Williams, P. F. (2005). Rules, rogues, and risk assessors: Academic responses to Enron and other accounting scandals. *The European Accounting Review*, 14(2), 363–372.
- Rossi, M., Galasso, S. & Capasso, A. (2017). Women Do it Better: An Investigation on the Association between Gender Diversity in Board of Directors and the Financial Performance. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(6), 41–.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Opetusjulkaisuja 62. Vaasa: Vaasan yliopiston Julkaisuja.
- Shover, N. & Hochstetler, A. (2005). *Choosing White-Collar Crime*. Cambridge University Press.
- Smith, N., Smith, V. & Verner, M. (2006). Do women in top management affect firm performance? A panel study of 2,500 Danish firms. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 55(7), 569–593.
- Snider, L. & Pearce, F. (1995). *Corporate crime: contemporary debates* (L. Snider & F. Pearce, Eds.). University of Toronto Press.
- Sorensen, D. P. & Miller, S. E. (2017). Financial accounting scandals and the reform of corporate governance in the United States and in Italy. *Corporate Governance (Bradford)*, 17(1), 77–88.
- Srindhiil, B., Gul, F. A. & Tsui, J. (2011). Female Directors and Earnings Quality. *Contemporary Accounting Research*, 28(5), 1610–1644.

- Sundén, A. E. & Surette, B. J. (1998). Gender Differences in the Allocation of Assets in Retirement Savings Plans. *The American Economic Review*, 88(2), 207–211.
- Syrjälä, L. (1994). *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Kirjayhtymä.
- Tonge, A., Greer, L. & Lawton, A. (2003). The Enron story: you can fool some of the people some of the time. *Business Ethics (Oxford, England)*, 12(1), 4–22.
- Wells, J. T. (2011). *Corporate fraud handbook prevention and detection* (3rd ed.). Wiley.
- Young, M. R. (2014). *Financial fraud prevention and detection governance and effective practices* (1st edition). Wiley.

VIRALLISLÄHTEET

ISA 240. Auditor's Responsibility to Consider Fraud in an Audit of Financial Statements. Rikoslaki 39/1889.

MUUT LÄHTEET

- AICPA. (2019). 2019 Trends. Viitattu 2.2.2023. <https://us.aicpa.org/content/dam/aicpa/interestareas/accountingeducation/newsandpublications/downloadabledocuments/2019-trends-report.pdf>.
- ACFE. (2020). A report to the nations. 2020 global study on occupational fraud and abuse. Viitattu 27.1.2023. <https://acfe-public.s3-us-west-2.amazonaws.com/2020-Report-to-the-Nations.pdf>.
- ACFE. (2022). A report to the nations. Occupational Fraud 2022. Viitattu 28.1.2023. <https://acfe-public.s3-us-west-2.amazonaws.com/2022+Report+to+the+Nations.pdf>.
- COSO. (2010). Fraudulent financial reporting 1987-2007. An analysis of U.S. Public Companies. Viitattu 27.1.2023. <https://www.coso.org/Shared%20Documents/COSO-Fraud-Study-2010-001.pdf>.
- Crist Kolder Associates. (2022). Volatility Report 2022. Viitattu 2.2.2023. <https://static1.squarespace.com/static/62164a05607c3e5978f251ec/t/62ffa2444929874d096206be/1660920447417/Crist+Kolder+2022+Summer+V+Report>.
- Crowe. (2019). Fraud costs the global economy over US\$5 trillion. Viitattu 26.1.2023. [https://www.crowe.com/global/news/fraud-costs-the-global-economy-over-us\\$5-trillion](https://www.crowe.com/global/news/fraud-costs-the-global-economy-over-us$5-trillion).
- Equilar. (2017). Top female CEOs have more diverse boards. Viitattu 4.2.2023. <https://www.equilar.com/blogs/264-female-ceos-have-more-women-on-their-boards.html>.
- Equilar. (2018). How common is a Female CEO-CFO-Duo? Viitattu 2.2.2023. <https://www.equilar.com/blogs/402-how-common-is-a-female-ceo-cfo-duo.html>.
- EY. (2016). The poll: Global Fraud Survey. Viitattu 27.1.2023. [ey.com/reporting](https://www.ey.com/reporting).
- EY. (2018). Integrity in the spotlight – The future of compliance. 15th Global Fraud Survey. Viitattu 1.3.2023. https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/banking-and-capital-markets/bcm-pdf/ey-global-fids-fraud-survey-2018.pdf.
- EY. (2022). Tunnel vision or the bigger picture? Global Integrity Report. Viitattu 27.1.2023. https://www.ey.com/en_gl/forensic-integrity-services/how-a-focus-on-governance-can-help-reimagine-corporate-integrity.
- Gowen Partners. (2022). CFO Movement Study. Viitattu 2.2.2023. <https://cowenpartners.com/wp-content/uploads/2022/08/Cowen-Partners-Movement-Study-2022.pdf>.

- Hinchliffe, E. (2023). Women CEOs run more than 10% of Fortune 500 companies for the first time in history. Viitattu 2.2.2023. <https://fortune.com/2023/01/12/fortune-500-companies-ceos-women-10-percent/>.
- KPMG. (2016). Global profiles of the fraudster. Viitattu 28.1.2023. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/05/profiles-of-the-fraudster.pdf>.
- KPMG. (2022). A triple threat across the Americas. 2022 KPMG Fraud Outlook. Viitattu 27.1.2023. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/01/fraud-survey.pdf>.
- McGrath, M. (2022). You Won't Believe How Many All-Female CEO-CFO Duos Run The 500 Largest Public U.S. Companies. Viitattu 2.2.2023. <https://www.forbes.com/sites/maggiemcgrath/2022/10/17/you-wont-believe-how-many-all-female-ceo-cfo-duos-run-the-500-largest-public-us-companies/?sh=3d791d316679>.
- Statista. (2022). Share of companies in the United States with female CEOs and CFOs from 2004 to 2018. Viitattu 2.2.2023.
- U.S. Bureau of Labor Statistics. (2021). Women in the labor force: a databook. Viitattu 2.2.2023. <https://www.bls.gov/opub/reports/womens-databook/2020/home.htm>.
- Yle (2003). Talousrikoksista miljardien vahingot. Viitattu 1.3.2023. <https://yle.fi/uutiset/3-5150546>.

SYSTEMAATTISEN KIRJALLISUUSKATSAUKSEN AINEISTO

- Davis, J. G. & Garcia-Cestona, M. (2021). Financial reporting quality and the effects of CFO gender and board gender diversity. *Journal of Financial Reporting & Accounting*.
- Gupta, V. K., Mortal, S., Chakrabarty, B., Guo, X. & Turban, D. B. (2020). CFO gender and financial statement irregularities. *Academy of Management Journal*, 63(3), 802–831.
- Harris, O., Karl, J. B. & Lawrence, E. (2019). CEO compensation and earnings management: Does gender really matter? *Journal of Business Research*, 98, 1–14.
- Hilliard, T. & Neidermeyer, P. E. (2018). The gendering of fraud: an international investigation. *Journal of Financial Crime*, 25(3), 811–837.
- Ho, S. S. M., Li, A. Y., Tam, K. & Zhang, F. (2015). CEO Gender, Ethical Leadership, and Accounting Conservatism. *Journal of Business Ethics*, 127(2), 351–370.
- Huang, T.-C., Huang, H.-W. & Lee, C.-C. (2014). Corporate executive's gender and audit fees. *Managerial Auditing Journal*, 29(6), 527–547.
- Ingersoll, A. R., Glass, C., Cook, A. & Olsen, K. J. (2019). Power, Status and Expectations: How Narcissism Manifests Among Women CEOs. *Journal of Business Ethics*, 158(4), 893–907.
- Lenard, M. J., Yu, B., York, E. A. & Wu, S. (2017). Female business leaders and the incidence of fraud litigation. *Managerial Finance*, 43(1), 59–75.
- Liao, J., Smith, D. & Liu, X. (2019). Female CFOs and accounting fraud: Evidence from China. *Pacific-Basin Finance Journal*, 53, 449–463.
- Luo, J., Peng, C. & Zhang, X. (2020). The impact of CFO gender on corporate fraud: Evidence from China. *Pacific-Basin Finance Journal*, 63, 101404–.
- Maulidi, A., Shonhadji, N., Fachruzzaman, F., Sari, R. P., Nuswantara, D. A. & Widuri, R. (2022). Are female CFOs more ethical to the occurrences of financial reporting fraud? Theoretical and empirical evidence from cross-listed firms in the US. *Journal of Financial Crime*.

- Steffensmeier, D. J., Schwartz, J. & Roche, M. (2013). Gender and Twenty-First-Century Corporate Crime: Female Involvement and the Gender Gap in Enron-Era Corporate Frauds. *American Sociological Review*, 78(3), 448–476.
- Wahyuningtyas, E. T. (2022). The incidence of accounting fraud is increasing: is it a matter of the gender of chief financial officers? *Journal of Financial Crime*, 29(4), 1420–1442.
- Wang, Y., Yu, M. & Gao, S. (2022). Gender diversity and financial statement fraud. *Journal of Accounting and Public Policy*, 41(2), 106903.
- Zalata, A. M., Ntim, C., Aboud, A. & Gyapong, E. (2019). Female CEOs and Core Earnings Quality: New Evidence on the Ethics Versus Risk-Aversion Puzzle. *Journal of Business Ethics*, 160(2), 515–534.

LIITTEET

LIITE 1: Aineiston kuvaus

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	CEO Gender, Ethical Leadership, and Accounting Conservatism Ho, S.S.M., Li, A.Y., Tam, K. & Zhang, F. Journal of Business Ethics 127 (2), 2015, 351-370
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tutkia toimitusjohtajan sukupuolen vaikutusta kirjanpidon konservatiivisuuteen olettaen, että se liittyy keskeisiin kirjanpidon ongelmiin, kuten petosten vastustukseen. Täydentää eettistä kirjallisuutta korostamalla sukupuolten välisen monimuotoisuuden etuja taloudellisen raportoinnin eheyden ylläpitämisessä.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Aineisto kerätty Compustat-tietokannasta vuosilta 1996–2008. - Tietoa kerätty myös RiskMetrics Governance and Directors -tietokannasta. - Aineiston ulkopuolelle suljettu yritykset, joiden varat alle 10 miljoonaa dollaria, finanssialan yritykset sekä vaillinainen data. - Aineistona 13 206 tilikautta. <p>Hypoteesit: H1: Kirjanpidon konservatiivisuus on positiivisesti yhteydessä naistoimitusjohtajan läsnäoloon. H2: Tämä yhteys korostuu silloin, kun yritykset altistuvat korkeille oikeudenkäynti- ja haltuunottoriskeille.</p>
Keskeiset tulokset	Tulokset tukevat asetettuja hypoteeseja. <ul style="list-style-type: none"> - Yritykset, joiden toimitusjohtajana on nainen, raportoivat konservatiivisemmin kuin yritykset, joiden toimitusjohtajana on mies. - Yhteys on vahvempi yrityksissä, joissa oikeudenkäynti- ja yritysostoriskit ovat korkeammat. - Siirtosaamiset ovat herkempiä negatiivisille kassavirtauksille silloin, kun toimitusjohtaja on nainen, mikä tarkoittaa, että naistoimitusjohtajat lisäävät enemmän määrin huonoja uutisia tulokseen. - Tutkimuksen tulokset tukevat ajatusta siitä, että toimitusjohtajan sukupuoli tulisi huomioida analysoidessa kirjanpitoinformaation laatua.
Arviointi	Tutkimuksen tulokset ovat luotettavia, sillä ne ovat tilastollisesti merkittäviä ja yhdenmukaisia aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa. <ul style="list-style-type: none"> - Aineiston valinta kuvattu tarkasti. - Tulosten kestävyys testattu. - Tulokset ovat yleistettävissä, mutta voivat olla osin vanhentuneita, sillä toimitusjohtajien monimuotoisuus on viime vuosina kasvanut.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	Female CEOs and Core Earnings Quality: New Evidence on the Ethics Versus Risk-Aversion Puzzle Zalata, A.M., Ntim, C., Aboud, A. & Gyapong, E. Journal of Business Ethics 160 (2), 2019, 515-534
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tutkia toimitusjohtajan sukupuolen vaikutusta tuloksenjärjestelyyn. Tavoitteena selvittää, mikä sukupuolten välinen eroavaisuus ominaisuuksissa korostuu.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Tilipäätösdata kerätty vuosilta 1992–2014 Compustat-tietokannasta. - Tutkimuskohteena yhdysvaltalaisyhtiöitä. - Data toimitusjohtajan sukupuolesta kerätty tietokannasta ExecuComp. - Lopullisesta aineistosta poistettu vaillinaiset informaatio sekä finanssisektorin yritykset. Lisäksi poissuljettu yritykset, joilla vähemmän kuin kahdeksan tilikautta. - 21 101 tilikautta. <p>Hypoteesit: H1: Naistoimitusjohtajien ja luokituksen muutoksen laajuudella on merkittävä negatiivinen suhde. H2: Naisten ja luokituksen muutoksen laajuudella on merkittävä suhde SOX-lain asettamisen jälkeen.</p>
Keskeiset tulokset	<ul style="list-style-type: none"> - Sarbanes-Oxley-lakia edeltävänä aikana sekä naispuolisille että miespuolisille toimitusjohtajille oli ominaista luokitella perustulot väärin, mutta yrityksissä, joissa toimitusjohtajana toimi nainen, tällaisten käytäntöjen laajuus oli huomattavasti suurempi kuin niissä, joissa työskenteli miespuolinen toimitusjohtaja. - Rankaisevan SOX-lain hyväksymisen jälkeen naistoimitusjohtajien tuloksenjärjestely pieneni merkittävästi, kun se samalla pysyi yleisenä yrityksissä, joissa oli miesjohtajia. - Talousraportointikäyttäytymisen erot viittaavat siihen, että naistoimitusjohtajat ovat vähemmän riskialttiita, mutta eivät välttämättä eettisesti herkempiä kuin miespuoliset toimitusjohtajat. - Tutkimalla luokituksen muutosta, joka ei ole niin aggressiivinen tuloksenjärjestelykeino, voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, onko naisten ominaisuuksista eettisyys vai riskialttius enemmän läsnä, mitä tulee kirjanpitoskandaalien välttämiseen. Tulokset viittaavat, että tiukempi säännöstely vaikuttaa heidän toimintaansa enemmän kuin miesten. - Tulokset osoittavat, että mitä tulee taloudellisen raportoinnin virheettömyyteen, kyse on ennemminkin riskialttiudesta kuin eettisyydestä. Naiset ovat kuitenkin myös keskimääräistä eettisempiä kuin miehet.
Arviointi	Tulokset ovat luotettavia, mutta sisältävät ajanjakson, jolloin naispuolisia toimitusjohtajia oli Yhdysvalloissa huomattavasti vähemmän kuin nykypäivänä. <ul style="list-style-type: none"> - Tulosten luotettavuutta on arvioitu usealla lisätarkastuksella muun muassa kontrolloimalla vaihtoehtoisia tuloksenjärjestelykeinoja ja muita johtajien ominaisuuksia. - Suhteellisen suuri otanta. <p>- Lisää tutkimusta tarvitaan naisten lisääntyessä yritysten ylimmissä johdoissa.</p>

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	Power, Status and Expectations: How Narcissism Manifests Among Women CEOs Ingersoll, A.R., Glass, C., Cook, A. & Olsen, K.J. Journal of Business Ethics 158 (4), 2019, 893-907
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Analysoida, onko narsismi eli itsekeskeisyys yhtä yleistä naistoimitusjohtajien keskuudessa kuin miestoimitusjohtajien keskuudessa. Analysoida, ottavatko narsistiset naistoimitusjohtajat samanlaisia riskejä kuin narsistiset miesjohtajat.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Suuri otos S&P 1500-yritysten toimitusjohtajista vuosilta 1992–2014. - Toimitusjohtajatiedot haettu ExecuComp-tietokannasta: tutkimusaineisossa 1 515 miestoimitusjohtajaa ja 161 naistoimitusjohtajaa. - Muut tarvittavat tiedot Compustat-tietokannasta. - 5 939 tilikautta, joissa 391 oli naistoimitusjohtaja ja 5 548 toimitusjohtajana oli mies. <p>Hypoteesit: H1: Naistoimitusjohtajat ovat vähemmän narsistisia kuin miehet. H2: Narsistiset naisjohtajat ottavat vähemmän riskejä kuin narsistiset miesjohtajat. H3: Narsistiset naisjohtajat käyttäytyvät vähemmän kyseenalaisesti kuin narsistiset miesjohtajat.</p>
Keskeiset tulokset	Tulokset tukevat asetettuja hypoteeseja. <ul style="list-style-type: none"> - Naistoimitusjohtajilla on vähemmän todennäköisesti narsistisia persoonallisuuden piirteitä kuin miestoimitusjohtajilla. - Sukupuoli säätelee narsististen toimitusjohtajien suhdetta riskinoton ja kyseenalaisen käyttäytymisen välillä. - Naistoimitusjohtajat eivät aseta yrityksiään yhtä suurelle riskille kuin miehet, mitä tulee kyseenalaisiin liiketoimintakäytäntöihin, vaikka heidän persoonallisuuksistaan löydettiin narsistisia piirteitä.
Arviointi	Tulokset ovat luotettavia, koska ne ovat tilastollisesti merkittäviä. <ul style="list-style-type: none"> - Tulosten luotettavuutta varmistettu kontrollimuuttujilla. - Aineiston kerääminen kuvattu tarkasti ja huomioitu mahdolliset virhetulokset. - Kvantitatiivisena tutkimuksena ei tarjoa selityksiä löydetyille syy-seuraussuhteille.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	CFO gender and financial statement irregularities Gupta, V.K., Mortal, S., Chakrabarty, B., Guo, X. & Turbam, D.B. Academy of Management Journal 63 (3), 2020, 802-831
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tutkia talousjohtajan sukupuolen vaikutusta virheelliseen talousraportointiin.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Lopullinen aineisto 18 659 tilikautta 2 186 Yhdysvalloissa sijaitsevasta yrityksestä vuosilta 1996–2016. - Aineisto kerätty kuudesta tietokannasta <ul style="list-style-type: none"> a. Execucomp (tiedot sukupuolesta ja muista ominaisuuksista) b. Compustat (tilinpäätökset ja yritysten piirteet) c. Institutional Shareholder Services ISS (hallitustiedot) d. CRSP (tuoton volatilitteetti) e. IBES (analytikkokattavuus) f. Thomson Reuters (institutionaalinen omistusosuus). - Tutkimus ei huomioi julkisia palveluita eikä finanssisektoria. <p>Hypoteesit: H1: Yritykset, joiden talousjohtajana toimii nainen epätodennäköisemmin tuottavat vääriä taloudellisia raportteja kuin yritykset, joiden talousjohtajana on mies. H2: Talousjohtajan sukupuolen ja taloudellisen raportoinnin virheellisyyden välinen suhde on riippuvainen hallintomekanismeista eli suhde sukupuolen ja virheellisen taloudellisen raportoinnin välillä kasvaa, kun hallinto on heikkoa.</p>
Keskeiset tulokset	<ul style="list-style-type: none"> - Naistalousjohtajien ja virheellisen talousraportoinnin välinen suhde on negatiivinen ja tilastollisesti merkittävä. - Yrityksillä, joilla on talousjohtajana nainen, on pienempi todennäköisyys julkaista virheellisiä taloudellisia raportteja. - Riskisimmillä yrityksillä on suurempi todennäköisyys vääriin taloudellisen raportointiin. - Tiukemmat määräykset, esimerkiksi vuoden 2002 SOX, vähentävät merkittävästi taloudellisten tietojen julkaisemista miestalousjohtajille, mutta ei vaikuta merkittävästi taloudellisen raportoinnin oikeellisuuteen yrityksissä, joissa talousjohtaja on nainen. - Kun paineet kasvavat, miestalousjohtajat osoittavat lisääntyntä taipumusta virheelliseen taloudelliseen raportointiin, toisin kuin naiset. - Negatiivinen suhde talousraportoinnin virheellisyyden ja naistalousjohtajan välillä korostuu silloin, kun sidosryhmien suorittama seuranta on heikkoa. - Ylimmän johdon sukupuolimonimuotoisuus on yhteydessä yritysten väärinkäytöksiin, kuten tulojen alhaiseen laatuun ja arvopaperipetoksiin. - Ylimmän johdon sukupuoli vaikuttaa strategiaan päätöksiin erityisesti silloin, kun kyse on väärinkäytöksistä.
Arviointi	Tulokset ovat luotettavia, koska ne ovat tilastollisesti merkittäviä. <ul style="list-style-type: none"> - Tulokset on testattu kestävyystestauksella. - Tutkimuksen rajoitukset on esitetty. - Tulokset ovat suhteellisen hyvin yleistettävissä.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	Financial reporting quality and the effects of CFO gender and board gender diversity Davis, J.G. & Garcia-Cestona, M. Journal of Financial Reporting & Accounting Earlycite, 2021
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tarkoituksena tarkastella talousjohtajan sukupuolen, hallitusten sukupuolimonimuotoisuuden ja molempien tekijöiden vuorovaikutusta taloudellisen raportoinnin laatuun tutkien virheelliseen tilinpäätösinformaatioon viittaavia uudelleenlausuntoja/oikaisuja. Nämä uudelleenlausunnot voivat ajoittain toimia varoitusmerkkinä petokselle.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Otoksena sovitettu parinäyte, joka koostuu 546 yhdysvaltalaisesta yrityksestä vuosilta 2005–2016. Näistä yrityksistä 273 oli tehnyt uudelleenlausuntoja ja 273 ei ollut tehnyt uudelleenlausuntoja. - Aineisto kerätty kahdesta lähteestä: Thomson Reuters Datastream ja EDGAR. <p>Hypoteesit:</p> <p>H1: Naistalousjohtajat parantavat taloudellisen raportoinnin laatua vähentämällä uudelleenlausuntojen yleisyyttä.</p> <p>H2: Hallituksen sukupuolimonimuotoisuus parantaa taloudellisen raportoinnin laatua vähentämällä uudelleenlausuntojen yleisyyttä.</p> <p>H3: Yhteys on merkittävä silloin, kun yksi tai useampi nainen toimii hallituksessa.</p>
Keskeiset tulokset	<ul style="list-style-type: none"> - Uudelleenlausunnot ovat epätodennäköisempiä tilanteessa, jossa talousjohtajana on nainen ja jossa suurempi osuus hallituksen jäsenistä on naisia. - Kun hallituksessa on vain miehiä, talousjohtajan sukupuolen ja uudelleenlausuntojen väliltä ei löydetä merkittävää yhteyttä.
Arviointi	<p>Tuloksia voidaan pitää luotettavina, koska ne ovat merkittäviä. Kuitenkin aineisto koostuu yhdysvaltalaisista yrityksistä, mikä tarkoittaa, että vuoteen 2016 mennessä naispuolisten talousjohtajien määrä on ollut suhteellisen pieni. Siitä huolimatta yhteys naisjohtajien ja uudelleenlausuntojen välillä on merkittävä: naistalousjohtajien määrä yrityksissä, jotka eivät ole julkaisseet uudelleenlausuntoja on kaksinkertainen. Uudelleenlausunnot ovat merkki oleellisesti virheellisestä tilinpäätöksestä, joten tulosten yhteyttä kirjanpitopetoksiin voidaan pohtia.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kattava kirjallisuuskatsaus aiempaan teoriaan. - Tutkimuksen luotettavuutta on parannettu perustelemalla otannan sopivuus tutkimukseen sekä prosessi otannan takana esitetty. - Tutkimusprosessi on kuvattu kattavasti. - Suhteellisen pienen otannan vuoksi tutkimuksen vertailtavuutta on parannettu käyttämällä parinäytettä, mikä lisää tutkimuksessa havaitun syy-seuraussuhteen validiteettia. - Yhdysvallat sopivat analysoitavaksi alueeksi, sillä tutkimuksen aikana yhtäkään vaatimusta sukupuolimonimuotoisuudesta ei ole ollut. Tämän vuoksi kaikki havainnot perustuvat yritysten omiin valintoihin ja haluun palkata naisjohtajia. - Kvantitatiivinen tutkimus ei esitä syitä tulosten takana. - Otantaa voidaan pitää suhteellisen pienenä, mikä voi heikentää tulosten yleistettävyyttä. - Ei esitä rajoituksia, joita valitulla tutkimusmenetelmällä voi olla, eikä varsinaista kestävyystestausta.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	Corporate executive's gender and audit fees Huang, T.C., Huang, H.W. & Lee, C.C. Managerial Auditing Journal 29 (6), 2014, 527-547
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Selvittää yritysjohtajan sukupuolen ja tilintarkastuspalkkioiden välistä yhteyttä eli yritysjohtajan rahallista panostusta tilintarkastuksen laatuun.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - 8 402 tilikautta. - Aineisto kerätty tietokannasta Compustat käsittäen yhdysvaltalaisyriyksiä vuosilta 2003–2010. Lopullisesta aineistosta karsittu havainnot, joista puuttuivat tiedot tilintarkastuspalkkioista, jotka liittyivät rahoitusinstituutioihin tai joista puuttuivat muuta informaatiota. <p>Hypoteesi: Toimitusjohtajan sukupuolen ja tilintarkastuspalkkioiden välillä on yhteys.</p>
Keskeiset tulokset	<ul style="list-style-type: none"> - Yritykset, joissa toimitusjohtajana on nainen, panostavat tilintarkastuksen laatuun miehiä enemmän perustuen tilintarkastuspalkkioihin. - Kirjanpitoskandaaleja välttääkseen yritysten on panostettava ulkoisen tilintarkastuksen laatuun. Sarbanes-Oxley-lain (2002) seurauksena toimitus- ja talousjohtaja on henkilökohtaisesti vastuussa tilinpäätösten oikeellisuudesta ja täysin itsenäisiä tilintarkastuksesta. Tämä ei täysin toteudu, sillä toimitusjohtajalla on mahdollisuus tilintarkastuspalkkioiden muodossa vaikuttaa tilintarkastuksen laatuun. - Toimitusjohtajan sukupuolella on merkittävä yhteys tilintarkastuspalkkioiden suuruuteen. - Talousjohtajan sukupuoli vaikuttaa, mutta ei niin merkittävässä määrin kuin toimitusjohtajan. - Naiset vaativat laadukkaampaa tilintarkastusta eli huolehtivat miehiä enemmän siitä, että petokset eivät jää huomaamatta.
Arviointi	<p>Tutkimuksen tulokset ovat luotettavia, mutta sisältävät rajoituksia esimerkiksi valitun tilastollisen menetelmän ja oikein valittujen muuttujien puolesta. Lisäksi tutkimus sisältää aiemman kirjallisuuden pohjalta oletuksen, että korkeat tilintarkastuspalkkiot johtavat korkeampaan tilintarkastuksen laatuun. Koska myös Sarbanes-Oxley vaatii talous- ja toimitusjohtajan henkilökohtaisen varmistuksen taloudellisen raportoinnin oikeellisuudesta, voidaan olettaa, että rahallinen panostus tilintarkastukseen viittaa siihen, että sen halutaan paljastavan kirjanpidon mahdolliset oleelliset virheet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tutkimuksen kestävyyttä on varmistettu monin tavoin esimerkiksi suorittamalla useita lisäanalyyssejä. - Kattava pohjustus aiheeseen. - Aineiston kerääminen on kuvattu ja syyt otannalle selitetty. Otanta on lisäksi yksityiskohtaisesti kategorisoitu sen mukaan, miltä toimialalta havainnot on kerätty. - Tutkimuksen tulokset eivät välttämättä ole yleistettävissä muihin ajanjaksoihin. Voidaan kuitenkin olettaa, että naisjohtajien määrän kasvaessa tulokset pitävät edelleen, ainakin suuntaa antavasti paikkansa. - Tilintarkastuksen laatua ei voida perusteella yksinään tilintarkastuspalkkioilla, mutta tutkimus tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman siihen, miten naispuoliset talous- ja toimitusjohtajat hallitsevat kirjanpidon manipulointia ja sitä, että tilintarkastus ei jätä huomaamatta mahdollista oleellista virhettä kirjanpidossa. Toimii samalla osaltaan selittämään, että naisten tarkoituksena ei välttämättä ole osallistua vilpilliseen talousraportointiin.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	CEO compensation and earnings management: Does gender really matters? Harris, O., Karl, J.B. & Lawrence, E. Journal of Business Research 98, 2019, 1-14
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tutkia, vaikuttaako toimitusjohtajan sukupuoli kirjanpidon manipulointiin, mikäli huomioidaan osakkeisiin perustuvat kannustimet.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Aineisto kerätty tietokannasta ExecuComp, joka sisältää ylimmän johdon palkisemisinformaatiota Yhdysvaltojen suurimmista yrityksistä. - Aineisto kerätty vuosilta 1992–2014. - 687 naistoimitusjohtajan sisältämää tilikautta 132 eri yritykseltä. <p>Hypoteesit: H1: Yritykset, joiden toimitusjohtajana on nainen harjoittavat vähemmän tuloksenjärjestelyä kuin yritykset, joiden toimintaa johtaa mies. H2: Kun osakekannustimet ovat korkeammalla tasolla, käyttävät yritykset tuloksenjärjestelyä samalla tavalla toimitusjohtajan sukupuolesta riippumatta.</p>
Keskeiset tulokset	Tulokset tukevat asetettuja hypoteeseja. <ul style="list-style-type: none"> - Naistoimitusjohtajat eivät välttämättä vähennä tuloksenjärjestelyä. - Mikäli osakkeisiin perustuvat kannustimet ovat vähäisiä, naiset manipuloivat kirjanpitoa vähemmän kuin miehet. - Mikäli kuitenkin osakkeisiin perustuvat palkkiot ovat korkeita, mies- ja naispuoliset toimitusjohtajat harjoittavat lähes samanlaista kirjanpidon manipulointia, kun huomioidaan suoriteperusteinen tuloksenjärjestely.
Arviointi	Tulokset ovat luotettavia, mutta eivät käsitä viimeistä vuosikymmentä, jolloin naisten määrä yritysten ylimmissä johtoportaisissa on kasvanut merkittävästi. <ul style="list-style-type: none"> - Tulosten laatu varmistettu kestävyystestauksella.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	The gendering of fraud: an international investigation Hillard, T. & Neidermeyer, P.E. Journal of Financial Crime 25 (3), 2018, 811-837
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tutkia, kuinka naisten nouseminen yritysten ylimpiin johtorakenteisiin vaikuttaa talousrikosten tekemiseen ja tyyppiin. Tutkia, kuinka naisten lisääntynyt edustus liikemaailman valta-asemissa tarjoaa heille lisääntyneet petosmahdollisuudet. Vastata kysymykseen siitä, syyllistyvätkö naiset ja miehet samanlaisiin talousrikoksiin ja miten ilmiö vaihtelee maailmanlaajuisesti?
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Tietokannasta Institute of Fraud Prevention 5 441 petostapausta 93 eri maasta ja aikaväliltä 2002–2011 (ACFE alkuperäisen datan takana). Datan takana kyselytutkimus, jossa vastaajien tuli antaa tietoja heidän tutkimistaan suurimmista petostapauksista. - Ordinaalinen regressiomalli eli tutkitaan järjestysriippuvaisia muuttujia. - Testataan eroja sukupuoleen perustuvassa rikollisessa käyttäytymisessä petosten tyyppiin mukaan iän, aseman, koulutuksen, korvaustason ja maan perusteella. - Rikostyyppinä: <ol style="list-style-type: none"> 1. Varojen väärinkäyttö, joka on usein työntekijän tekemä yksinkertainen rikos, 2. Korruptio, joka on usein monimutkaisempaa ja enemmän yritykselle haittaa aiheuttavaa sekä 3. Kirjanpito petos, joka on yrityksen johdon tekemä ja aiheuttaa yrityksille suurimman haitan. - Alueina: Afrikka, Aasia, Kanada, Etelä-Amerikka, Kiina, Eurooppa, Intia, Lähi-Itä, Oseania, Englanti ja Yhdysvallat.
Keskeiset tulokset	<ul style="list-style-type: none"> - Kansainvälisesti naishuujarit tekivät kolme kertaa miehiä todennäköisemmin työpaikalla omaisuuden väärinkäytöksiä. Aineiston petoksista 89 prosenttia oli näitä rikoksia. - Kansainvälisesti naiset tekivät vähemmän kirjanpito petoksia kuin miehet (prosenttiosuudet: 20 % naiset, 80 % miehet). - Maantieteellisesti Yhdysvalloissa ja Kanadassa naiset tekivät suurimmissa määrin kirjanpitoon liittyviä petoksia. - Naishuujarit olivat yrityksen alemmissa tehtävissä verrattuna miehiin. - Tutkimuksen tulokset osoittavat, että naisten rikollista toimintaa rajoittavat ammatilliset asemat organisaatioissa. Koska korkeamman tason tehtäviä, esimerkiksi toimitus- ja talousjohtajien paikkoja hallitsevat edelleen miehet, ylempien tason rikosten, kuten kirjanpito petoksiin syyllistyvät todennäköisemmin miehet.
Arviointi	Tuloksia voidaan pitää suhteellisen luotettavina, sillä ne ovat tilastollisesti merkittäviä, mutta ne ovat osittain ristiriidassa aikaisemman tutkimuksen kanssa. <ul style="list-style-type: none"> - Kansainvälinen otos. - Tutkimustulokset ovat luotettavia tutkitulta ajanjaksolta. - Tulokset voivat olla hieman vanhentuneita naisten määrän lisääntyessä yritysten ylimmissä johtoportaisissa. Mikäli tutkimus toistettaisiin nyt, sen tuloksia ylimmän johdon osalta voitaisiin pitää luotettavampina. - Tutkimuksen tuloksia vääristää se, että läheskään kaikista petoksista ei yritysten sisällä jää kiinni. Lisäksi on tärkeää ymmärtää, mistä petoksesta ja mistä yrityksen osasta missäkin kohdassa puhutaan. - Tulosten kestävyyttä ei ole kattavasti testattu.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	Gender and Twenty-First-Century Corporate Crime: Female Involvement and the Gender Gap in Enron-Era Corporate Frauds Steffensmeier, D.J., Schwartz, J. & Roche, M. American sociological review 78 (3), 2013, 448-476
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Laajentaa niukkaa kirjallisuutta sukupuolen vaikutuksesta yritysrikollisuuteen kehittämällä ja testaamalla rakennettua viitekehystä sukupuolieroavaisuuksista, huolenaiheista ja rikollisuuden mahdollisuuksista. Tutkitaan pelkästään kirjanpitoon liittyviä rikoksia.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Sisältää sekä määrällisen että laadullisen lähestymistavan. - Analyysissa hyödynnetään Enron-skandaalin jälkeen perustetun Corporate Fraud Task Force -ryhmän verkkovarastoa syyteistä. - Aineisto kattaa tapaukset vuosilta 2002–2009. Suurin osa tapauksista aikavälillä 2003–2006. - Aineistona 83 petostapausta, joissa 436 syytettyä. - Lisätietoa syytetyistä naispuolisista henkilöistä ja petostapauksista haettu sanoma- ja aikakauslehdistä sekä tutkimusartikkeleista sekä liittovaltion valvontaviranomaisten asiakirjoista. <p>Hypoteesit:</p> <p>H1: Naiset osallistuvat yritysrikollisuuteen miehiä vähemmän. H2: Naiset tekevät petollisen toiminnan avulla miehiä vähemmän voittoa. H3: Yritysrikollisuuteen osallistuvat naiset ovat suuremmalla todennäköisyydellä miehiä alemmassa tehtävässä. H4: Yritysrikollisuuteen osallistuvat naiset ovat pienemmässä roolissa kirjanpito- ja petoksessa. H5: Yritysrikollisuuteen osallistuvat naiset ovat romanttisessa suhteessa petoksen tekevään mieheen. H6: Yritysrikollisuuteen osallistuvat naiset ovat petoksen kannalta hyödyllisessä asemassa yrityksessä.</p>
Keskeiset tulokset	Tulokset tulevat kaikkia asetettuja hypoteeseja. <ul style="list-style-type: none"> - Sukupuolten väliltä löydettiin merkittäviä eroavaisuuksia yritysrikollisuuteen osallistumisen laajuudessa ja luonteessa. - Suurin osa yritysrikollisista oli miehiä, alle joka kymmenes oli nainen. - Yksikään tutkimuksessa tutkituista tapauksista ei sisältänyt pelkästään naisia. Noin kolme neljäsosaa oli kuitenkin täysin miesten tekemiä. - Naiset hyötyivät rahallisesti miehiä vähemmän. - Naiset olivat kirjanpito- ja petosryhmissä huomattavasti miehiä pienemmissä rooleissa. - Naisten reitti kirjanpito- ja petosten tekemiseen kulki joko sen kautta, että he olivat henkilökohtaisessa tai romanttisessa suhteessa petoksen tekevään mieheen tai asemassa, jota tarvittiin rikoksen tekemiseen. - Kirjanpito- ja petoksiin osallistuvat naishuujarit ennemmin ajautuivat salaliittoihin hyödyllisen tehtävänsä vuoksi kuin halusivat niihin. - Naisten oli vaikeampi saada rikoskumppaneita mukaansa.
Arviointi	Tulokset ovat luotettavia, sillä ne ovat linjassa muodostetun teoreettisen osan sekä aiemman kirjallisuuden kanssa. Tutkimus on kuitenkin kymmenen vuotta vanha, minkä vuoksi tulokset voivat olla osittain vanhentuneita ja mahdollisesti vääristyneitä. Tutkimus olisi hyvä toistaa 2010-luvun kirjanpito- ja petostapauksia tutkimalla. <ul style="list-style-type: none"> - Aineiston kerääminen ja prosessin kuvaaminen tehty tarkasti. - Tutkimus huomioi monipuolisesti erilaiset kirjanpito- ja petoksiin yhdistetyt rikosverkostot ja tutkii monipuolisesti naisten roolia näissä. - Kattava teoriakatsaus. - Tutkimuksessa ei ole mainittu aluetta/alueita, joissa petokset ovat tapahtuneet, vaan ainoastaan mainittu, että aineistona toimivat 2000-luvun suurimmat yritysrikokset ja kirjanpitoskandaalit.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	Female business leaders and the incidence of fraud litigation Lenard, M.J., Yu, B., York, E.A. & Wu, S. Managerial Finance 43 (1), 2017, 59-75
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tutkia, osallistuvatko yritykset, joiden johdossa on naisia epätodennäköisemmin kirjanpitorikoksia koskeviin oikeudenkäynteihin.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen tutkimus, joka hyödyntää logistista regressiomallia määrittäen todennäköisyyden petoksille silloin, kun vähintään yksi nainen toimii ylimmässä johdossa tai hallituksessa. - Aineisto kerätty Stanford Securities Class Action Clearinghouse - tietokannasta ottamalla mukaan listatut yritykset, jotka ovat olleet oikeudenkäynneissä mukana sekä Compustat-tietokannasta kontrollijoukko vuosilta 2007–2013. - Mukana 211 yritystä, jotka ovat olleet oikeudessa kirjanpitopetoksesta (1 119 tilikautta). Yrityksistä 71 % toimi miesten dominoimalla toimialalla. - 5 989 tilikautta yrityksiltä, jotka eivät ole olleet oikeudessa kirjanpitopetoksista. <p>Hypoteesit:</p> <p>H1: Vähintään yksi nainen yrityksen ylimmän johdon tehtävissä vähentää todennäköisyyttä, että yritys on osana oikeudenkäyntiä kirjanpitopetoksesta.</p> <p>H2: Vähintään yksi nainen yrityksen hallituksessa vähentää todennäköisyyttä, että yritys on osana oikeudenkäyntiä kirjanpitopetoksesta.</p> <p>H3: Vähintään yksi nainen yrityksen tarkastusvaliokunnassa vähentää todennäköisyyttä, että yritys on osana oikeudenkäyntiä kirjanpitopetoksesta.</p> <p>H4: Vähintään yksi nainen hyvän hallintotavan varmistavassa komiteassa vähentää todennäköisyyttä, että yritys on osana oikeudenkäyntiä kirjanpitopetoksesta.</p>
Keskeiset tulokset	<p>Tulokset tukevat kaikkia asetettuja hypoteeseja.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vähintään yhden naisen edustus joko yrityksen ylimmässä johdossa tai hallituksessa vähentää todennäköisyyttä sille, että yritys on mukana oikeudenkäynnissä kirjanpitorikoksesta. - Kirjanpitopetoksia tehdään enemmän suurissa yrityksissä, joiden liikevaihto on biljoonia dollareita. - Syitä havainnolle etsitään vastuunkannosta, riskinotosta ja eettisyydestä, jotka voivat saada naiset toimimaan hillitsevästi vaikuttajana kirjanpitopetoksille. - Kun tarkastellaan mies- ja naisvaltaisia toimialoja, huomataan, että vähintään yhden naisen läsnäololla on vahvempi lieventävä vaikutus silloin, kun ala on miesvaltainen.
Arviointi	<p>Tulokset ovat luotettavia.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tulosten luotettavuutta varmennettu kontrolloimalla otannan valinnan harhaa käyttämällä taipumuspisteisiin sovitettua näytettä. - Tutkimuksen luotettavuutta parannettu tunnistamalla negatiivisia yhteyksiä myös tarkastusvaliokunnan naisten ja kirjanpitopetosten välillä. - Analyysi osoittaa merkittävää yhteyttä muuttujien välillä. - Tutkimuksen tulokset ovat luotettavia, sillä ne on testattu kestävyystestauksella.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	The incidence of accounting fraud is increasing: is it a matter of the of chief financial officers? Wahyuningtyas, E.T. Journal of Financial Crime 29 (4), 2022, 1420-1442
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tutkia kirjanpitoepösten ja talusjohtajan sukupuolen välistä yhteyttä.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Aineistona 2 986 yhdysvaltalaisia listautunutta yritystä, joille SEC on määrännyt seuraamuksia petoksista ja jotka Auditing Enforcement Releases -raporteissa on dokumentoitu. - 14 222 tilikautta. Alkuperäisistä havainnoista poistettu ne, joiden tarjoama informaatio vajavaista. - Tutkittu raporteja vuosilta 2000–2010. - Data hallituksen jäsenistä kerätty BoardEx-tietokannasta. - Aineiston yrityksistä 22,3 prosentilla on nainen talusjohtajana. <p>Hypoteesi: Naispuolisen talusjohtajan läsnäolo pienentää todennäköisyyttä kirjanpitoepöksen tekemiseen.</p>
Keskeiset tulokset	<ul style="list-style-type: none"> - Yritykset, joissa on naispuolisia talusjohtajia, liittyvät vähemmän kirjanpitoepöksiin. Toisin sanoen yritykset, jotka syrjivät naispuolisia johtajia, antavat todennäköisemmin olennaisesti virheellisiä tilinpäätöksiä. - Tulokset viittaavat siihen, että naisten edustus ylimmässä johdossa parantaa hallitusten ja tarkastusvaliokuntien toimintaa ja vaikuttaa yleisellä tasolla johtamiskäyttäytymiseen. - Naistalusjohtajan valikoituminen yrityksen johtoon ei välttämättä tapahdu satunnaisesti: yritykset, joiden talusjohtajana on nainen, ovat yleensä pieniä ja hyvin suoriutuvia tai yrityksiä, joiden hallituksessa ja johdossa on muitakin naisia. Näissä yrityksissä negatiivinen suhde korostuu. - Valtion omistamissa yrityksissä, joissa politiikka on enemmän läsnä, yhteys talusjohtajan sukupuolen ja kirjanpitoepösten välillä on vähemmän merkittävä. - Negatiivinen suhde naistalusjohtajien ja kirjanpitoepösten välillä ei ole merkittävä yrityksissä, jossa toimitusjohtaja on tavallista vaikutusvaltaisempi ja joissa talusjohtaja toimii myös hallituksessa.
Arviointi	<p>Tuloksia voidaan pitää suhteellisen luotettavina, sillä ne tarjoavat tutkimusongelman kannalta merkittäviä syy-seuraussuhteita sekä pyrkivät selittämään ilmiötä erirakenteisissa yrityksissä.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tutkimuksen otanta ottaa laajasti huomioon erikokoiset yritykset ja esittelee niiden johtorakenteet. - Tutkimuksen otannasta yli viidesosa naispuolisia talusjohtajia. - Tutkimus huomioi monia muuttujia, jotka voivat vaikuttaa naistalusjohtajien tekemien kirjanpitoepösten yleisyyteen. Nämä muuttujat ovat tarkasti kuvattuja. - Analysoidaan tapahtumia, joissa Yhdysvaltain arvopaperi- ja pörssikomissio (SEC) on määrännyt kirjanpitoepöksestä seuraamuksia eli aineistoa voidaan pitää luotettavana. - Aineiston analysointi ja keskeiset tulokset dokumentoitu yksityiskohtaisesti. - USA alueena tutkimukselle toimii hyvin sen rikkaan yritysjohtamisen perinteen ansiosta. Lisäksi maa suosittelee vahvasti naisjohtajien määrän lisäämistä, mutta tilastoissa naisjohtajien määrä on vielä alhainen. - Kvantitatiivisena tutkimuksena ei tarjoa syitä saatujen tulosten takana. - Tutkimuksen rajoituksia ei ole esitetty. - Ei tarjoa varsinaista tulosten kestävyystestausta, jonka avulla tutkimuksen tieteellistä arvoa voitaisiin parantaa.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	Are female CFOs more ethical to the occurrences of financial reporting fraud? Theoretical and empirical evidence from cross-listed firms in the US Maulidi, A., Shonhadji, N., Fachruzzaman, F., Sari, R.P., Nuswantara, D.A. & Widuri, R. Journal of Financial Crime Earlycite, 2022
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Selvittää, onko naispuolisilla talousjohtajilla yhteyttä petollisen talousraportoinnin esiintymiseen.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Otantana Yhdysvaltojen ristiinlistattuja yrityksiä. - Aineisto kerätty kolmesta eri tietokannasta (AAER, Compustat, Execucomp) aikaväliltä 2011–2021. - 12 013 tilikautta. Alkuperäisestä aineistosta poistettu finanssialan yritykset ja se data, josta puuttuu pääanalyysin kannalta tärkeitä muuttujia. <p>Hypoteesi: Naispuolisilla talousjohtajilla on pienempi rooli kirjanpitoepetosten esiintymisessä.</p>
Keskeiset tulokset	<ul style="list-style-type: none"> - Mitä enemmän naisia toimii talousjohtajina, sitä pienemmällä todennäköisyydellä yritys sekaantuu vilpilliseen talousraportointiin. - Naistalousjohtajat hyväksyvät vähemmän opportunistisia toimia, jotka voivat johtaa kirjanpitoepetoksiin. - Yhteys on merkittävä varsinkin yrityksissä, jotka eivät ole valtion omistamia. - Naisjohtajat parantavat valvonnan tehokkuutta kirjanpitoepetosten prosesseissa. - Yhteys kirjanpitoepetosten yleisyyden ja ylimmän johdon naisten välillä on merkittävämpi silloin, kun nainen on talousjohtaja kuin silloin, kun nainen on toimitusjohtaja. - Naispuolisen talousjohtajan mahdollisuudet kirjanpitoepetosten estämiseen ovat pienemmät silloin, kun miehet dominoivat muita johdon työtehtäviä.
Arviointi	<p>Tuloksia voidaan pitää luotettavina, sillä ne ovat merkittäviä.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tutkimus huomioi monia muuttujia, jotka voivat vaikuttaa naistalousjohtajien tekemien kirjanpitoepetosten yleisyyteen. Nämä muuttujat ovat tarkasti kuvattuja. - Tutkimuksen luotettavuutta arvioitu kestävyystestauksen keinoin. - Tarjoaa muutamia syitä saaduille tuloksille, esimerkiksi naisten vaikutus valvonnan tehokkuuteen ja tuloksenjärjestelyyn. - Vastaa kysymyksiin siitä, missä tilanteissa naiset talousjohtajana vaikuttavat merkittävästi kirjanpitoepetosten määrään sekä millä tavoin naiset vaikuttavat petoskontrollien onnistumiseen. - Tutkimustuloksia verrattu aiempaan kirjallisuuteen. <p>- Ei kerro analysoidavien yritysten määrää tai tarkempaa kuvausta.</p>

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	Female CFOs and accounting fraud: Evidence from China Liao, J., Smith, D. & Liu, X. Pacific-Basin Finance Journal 53, 2019, 449-463
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tutkia naistalousjohtajan vaikutusta kirjanpitoetoksiin.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Otantana Kiinan listatut yritykset (Shanghai and Shenzhen Stock Exchanges) vuosilta 2003–2015. - Data kerätty tietokannasta: China Listed Firms Research Database of China Stock Market and Accounting Research (CSMAR). - Lisäksi toimitusjohtajien profiileja kerätty eri internet-sivustoilta. - 2290 yritystä ja 10 073 tilikautta. Alkuperäisestä aineistosta poistettu finanssialan yritykset, havainnot, jotka sisältävät puuttuvaa dataa sekä havaintojen ylä- ja alaprosentit.
Keskeiset tulokset	<ul style="list-style-type: none"> - Yritykset, joilla talousjohtajana on nainen, ovat merkittävästi vähemmän todennäköisiä olemaan mukana kirjanpitoetoksissa. - Naistalousjohtajan ja kirjanpitoetosten yhteys ei ole niin merkittävä valtion omistamissa yrityksissä. - Negatiivinen suhde korostuu yrityksissä, joissa myös hallitukset ovat sukupuolihajaantuneita. Yhteys ei ole merkittävä yrityksissä, joissa hallituksissa on vain miehiä. - Negatiivinen suhde korostuu myös silloin, kun yrityksen toimitusjohtaja on pienemmässä valta-asemassa. - Yritykset, joissa talousjohtajana toimii nainen, ovat tyypillisesti pieniä ja hyvin suoriutuvia. Lisäksi naistalousjohtaja on tyypillinen silloin, kun myös toimitusjohtaja on nainen tai hallituksessa on enemmän naisjäseniä. Tämä viittaa siihen, että naistoimitusjohtajalla on paremmat mahdollisuudet ennaltaehkäistä kirjanpitoetoksia yrityksissä, jotka eivät hallituksen osalta syrji naisia.
Arviointi	<p>Tulokset ovat luotettavia, mikäli huomioidaan tieteellisen tutkimuksen laatuvaatimukset.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tutkimuksen rajoitukset esitetty. - Tulokset tarjoavat näkökulmaa siihen, kuinka tärkeää olisi panostaa yritysten rekrytointiprosesseihin ja ylimmän johdon valintaan. - Kvantitatiivisesta lähestymistavastaan huolimatta tarjoaa yhteenvedossa perusteluja tutkimuksen tuloksille. - Tutkimuksen tuloksia saattaa vääristää yritysten omat, sisäiset tavoitteensa, sillä naistalousjohtajia voidaan haluta esimerkiksi palkata yrityksiin, jotka haluavat noudattaa konservatiivista kirjanpitoetotapaa. Tämä johtaa kysymykseen siitä, voisiko miestalousjohtaja ennaltaehkäistä kirjanpitoetoksia näissä yrityksissä yhtä lailla.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	The impact of CFO gender on corporate fraud: Evidence from China Luo, J., Peng, C. & Zhang, X. Pacific-Basin Finance Journal 63, 2020, 101404.
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tutkia naistalousjohtajan vaikutusta vilpilliseen talousraportointiin.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressioanalyysi. - Kiinalaisia listattuja yrityksiltä vuosilta 2004–2014. - 14 536 tilikautta - Valittujen yritysten talousjohtajista noin 30 prosenttia on naisia. <p>Hypoteesit:</p> <p>H1: Yritykset, joiden talousjohtajana toimii nainen, tekevät epätodennäköisemmin yrityspetoksia.</p> <p>H2: Naisilla on korostunut vaikutus yrityspetosten ehkäisemiseen, mikäli he ovat korkeasti koulutettuja.</p> <p>H3: Naisilla on korostunut vaikutus yrityspetosten ehkäisemiseen, mikäli heillä on ulkoisia työmahdollisuuksia (siis käytännössä parempi maine).</p>
Keskeiset tulokset	Tutkimuksen tulokset tukevat asetettuja hypoteeseja. <ul style="list-style-type: none"> - Naistalousjohtajat suorittavat epätodennäköisemmin riskisiä ja epäeettisiä petoksia kuin miestalousjohtajat. - Negatiivinen suhde kirjanpitopetosten ja naistalousjohtajien välillä korostuu tilanteissa, joissa naistalousjohtaja on korkeammin koulutautunut ja/tai hänellä on ulkopuolisia työmahdollisuuksia. - Tutkimus löytää todisteita siitä, että talousjohtajan sukupuolella ei ole vaikutusta mihinkään muuhun yrityspetokseen kuin kirjanpitopetokseen.
Arviointi	Tulokset ovat luotettavia, koska ne ovat tilastollisesti merkittäviä. <ul style="list-style-type: none"> - Tulokset varmistettu kestävyystesteillä. - Otanta lisää tutkimustulosten luotettavuutta, sillä kiinalaisissa yrityksissä on suhteellisen paljon naistalousjohtajia. Esimerkiksi Yhdysvalloissa naistalousjohtajien määrä on huomattavasti pienempi, minkä vuoksi kiinalainen tutkimus vähentää mahdollisuutta sille, että tulokset sisältävät vääristymän, sillä naisten johtamat yritykset piiloutuvat suuren joukon sekaan. - Kiina tarjoaa hyvän ympäristön aiheen tutkimiselle, sillä se on maailman suurin kasvava talous. - Tutkimus ei kuitenkaan anna selitystä sille, miksi naistalousjohtajien määrä on merkittävästi suurempi Kiinassa. - Jotkin tutkimuksen tulokset eivät yleistettävissä.

Artikkelin nimi Kirjoittaja(t) Julkaisun nimi Julkaisun numero, vuosi ja sivunumerot	Gender diversity and financial statement fraud Wang, Y., Yu, M. & Gao, S. Journal of Accounting and Public Policy 41 (2), 2022, 106903
Tutkimuksen tavoite/tavoitteet	Tutkia sukupuolimonimuotoisuuden roolia petosten ehkäisemisessä ja paljastamisessa identifioimalla, mikäli yritykset, joiden ylimmässä johdossa on naisia, ovat epätodennäköisemmin mukana tilinpäätöksiin liittyvissä petoksissa.
Tutkimusmenetelmät	<ul style="list-style-type: none"> - Kvantitatiivinen regressiomalli (Bivariate Probit). - Kiinalaisia yrityksiä vuosilta 2007–2018: listattuja yrityksiä Shenzhenin ja Shanghaiin pörssissä. - 20 662 tilikautta. Lopullisesta aineistosta rajattu pois finanssisektorin yritykset ja vajavainen data. - Data kirjanpito petoksista on käsin kerätty seuraamusraporteista, jotka on julkaissut säätelijät, CSR, Shanghai ja Shenzhenin pörssit ja CNINFO-nettisivu (tarjoaa tietoa listatuista yrityksistä Kiinassa). <p>Hypoteesit: H1: Naisten edustus johtoportaisissa on negatiivisesti yhteydessä petosten yleisyyteen ja positiivisesti yhteydessä petosten havaitsemiseen. H2: Yhteys on heikompi valtion omistamissa yrityksissä. H3: Naisjohtajien valvonnan tehokkuus korostuu korruption vastaisen kampanjan jälkeisellä ajanjaksolla.</p>
Keskeiset tulokset	Tutkimuksen tulokset tukevat asetettuja hypoteeseja. <ul style="list-style-type: none"> - Naisjohtajien nimittäminen yritysjohtoon lisää todennäköisyyttä petosten havaitsemiselle eli vähentää yrityksen taipuvuutta sekaantua petokseen. - Naiset ovat haluttomampia ottamaan riskejä ja sitoutuneempia eettiseen toimintaan kuin johdossa olevat miehet. - Naisten lisääntynyt edustus ylimmissä johtotehtävissä voi vähentää petosten määrää tai parantaa petostorjuntaa yrityksissä, jotka eivät ole valtion omistamia. - Kiinan kontekstissa naisilla on positiivisempi vaikutus petosten ehkäisemisessä Kiinan presidentin korruption vastaisen kampanjan jälkeisellä ajalla kuin sitä edeltävällä. - Naiset voivat hallita kirjanpito petoksia tehokkaasti hallituksista käsin, mutta naisilla yritysten ylimmissä johtoryhmissä ei nähdä olevan merkittävää suhdetta petosten paljastamiseen ja ennaltaehkäisemiseen. - Naiset yritysten johdossa kuitenkin valvovat enemmän petollista käyttäytymistä ja suvaitsevat sitä vähemmän.
Arviointi	Tutkimuksen tulokset ovat luotettavia. <ul style="list-style-type: none"> - Tutkimusmenetelmän valinnalla pyritti vähentämään harhaa siitä, että moni petos tapahtuu yrityksen sisällä siten, että se jää huomaamatta. - Aineiston luotettavuus varmistettu sillä, että tapaukset ovat Kiinan sääntelijöiden varmistamia. - Tulosten kestävyttä testattu lisätesteillä. - Tulosten yleistettävyyttä voi vähentää eroavaisuudet Kiinan johtorakenteissa verrattuna esimerkiksi länsimaihin.